

De Timotheüs Generatie

Verlangend naar verantwoordelijkheid

Een onderzoek naar jongvolwassenen die een Verenigde Pinkster- en Evangeliegemeente hebben verlaten

Maaïke Graafland
Aernout de Jong
Minke Velthuis

Ede, mei 2014

Voorwoord

Voor u ligt ons afstudeeronderzoek voor de afronding van onze opleiding Godsdienst Pastoraal Werk. Tijdens het schrijven van dit rapport hebben wij met elkaar mooie en confronterende momenten beleefd. De gesprekken hebben ons geïnspireerd over hoe God een eigen weg gaat met jongvolwassenen. Tegelijkertijd was het soms uitdagend om een brug te slaan tussen de resultaten en een toepasbaar advies voor de VPE-gemeente.

Onze titel spreekt over 'De Timotheüs Generatie', een titel die bij ons opkwam naar aanleiding van de tekst uit 1 Timotheüs 4:12 waar staat:

"Sta niemand toe dat hij vanwege je jeugdige leeftijd op je neerkijkt, maar wees voor de gelovigen een voorbeeld in wat je zegt, in je levenswijze, in liefde, geloof en zuiverheid."

Deze tekst vinden wij typerend voor jongvolwassenen. Aan de ene kant willen ze veel verantwoordelijkheid op zich nemen, aan de andere kant verlangen ze naar bevestiging bij het uitoefenen van hun taken.

In ons afstudeeronderzoek hebben wij van veel mensen steun ontvangen die wij graag willen bedanken. Onze opdrachtgever, voor zijn begeleiding en vertrouwen in ons onderzoek. Wij zijn dankbaar dat wij de ruimte hebben gekregen om ons onderzoek uit te kunnen voeren in de gemeente. Onze coach, Ad Heystek, willen wij bedanken voor de begeleiding. De jongvolwassenen en tieners uit de gemeente die mee hebben gewerkt aan ons onderzoek willen wij bedanken voor de openheid tijdens de gesprekken. Het oudstenteam vanuit de gemeente bedanken wij voor ondersteuning en kritische vragen. De vergelijkbare VPE-gemeente bedanken wij voor de mogelijkheid om een vergelijkend onderzoek te doen. De specialisten die ons op weg hebben geholpen met het schrijven van het advies voor de gemeente. Wij denken hierbij aan Rik en Renske Bennik, Sabine van der Heijden, Corjan Matsinger, Bert Niehof, Mirjam Oosterhoff en Giovanni Veldhuis.

Ten slotte willen wij bovenal God onze Vader bedanken die ons in alles gesteund heeft tijdens dit onderzoek. Wij hebben ons in dit onderzoek geleid gevoeld door Hem. Zoals Psalm 139 treffend verwoord: "Ga ik op weg, of rust ik uit, U merkt het op, met al mijn wegen bent U vertrouwd."

Maaïke Graafland, Aernout de Jong & Minke Velthuis

Ede, mei 2014

Inhoudsopgave

Voorwoord	2
Samenvatting	5
Inleiding	6
Onderzoeksmethodiek.....	8
Deelvraag 1: Wat zegt literatuur over kerkverlating onder evangelische jongvolwassenen tussen de 20 en 30 jaar? Hebben de ontwikkelingen in de samenleving hier invloed op?	9
1.1 Literatuuronderzoek over jongvolwassenen	9
1.2 Kenmerken van de evangelische kerk.....	10
1.3 Literatuuronderzoek over kerkverlating onder jongvolwassenen	11
1.4 Een proces in kerkverlating.....	16
1.5 Conclusie	16
Deelvraag 2: Wat zijn redenen van de jongvolwassenen om de VPE-gemeente weinig tot niet meer te bezoeken?	18
2.1 De redenen om de VPE-gemeente weinig tot niet meer te bezoeken	18
2.2 Positieve punten van de VPE-gemeente	20
2.3 Negatieve punten van de VPE-gemeente.....	21
2.4 Het advies voor de VPE-gemeente	22
2.5 Conclusie	23
Deelvraag 3: Hoe ervaren de jongvolwassenen die de VPE-gemeente frequent bezoeken de gemeente en wat is hun advies?	25
3.1 Positieve punten van de VPE-gemeente	25
3.2. Negatieve punten van de VPE-gemeente.....	25
3.3. Advies voor de VPE-gemeente.....	26
3.4 Conclusie	27
Deelvraag 4: Wat zijn de overeenkomsten en verschillen tussen de jongvolwassenen die de VPE-gemeente frequent bezoeken en de jongvolwassenen die de VPE-gemeente weinig tot niet bezoeken?.....	29
4.1 Kinder- en jeugdwerk	29
4.2 Onderlinge verbondenheid	29
4.3 Structuur en participatie.....	29
4.4 Dienst	30
4.5 Theologie	30
Deelvraag 5: Hoe kan de VPE-gemeente aantrekkelijk zijn voor jongvolwassenen, volgens de tieners uit de VPE-gemeente, de 20+ kring, de jongvolwassenen uit de vergelijkbare VPE-gemeente en specialisten op het gebied van jongvolwassenen?	31
5.1 De tieners	31
5.2 De 20+ kring.....	32
5.3. De vergelijkbare VPE-gemeente	33
5.4 De specialisten	33

5.5 Conclusie	36
Deelvraag 6: Wat zou de VPE-gemeente kunnen veranderen om aantrekkelijker te zijn voor jongvolwassenen?	37
6.1 Advies vaste structuur en gewoonten	37
6.2 De Dienst.....	41
6.3 Onderlinge verbondenheid in de gemeente	46
6.4 Overige adviespunten	48
6.5 Conclusie	50
Ten slotte: De Timotheüs Generatie	51
Bibliografie	52
Bijlage 1 Literatuuronderzoek.....	56
Bijlage 2 Uitgebreide onderzoeksmethodologie	62
Bijlage 3 Interviewvragen	68
Bijlage 4 Voorbeeldinterview	70
Bijlage 5 Voorbeeldprofiel	72
Bijlage 6 Voorbeeld coderingsblad.....	73

Samenvatting

Het onderzoek dat voor u ligt geeft antwoord op de vraag: "Waarom komen jongvolwassenen tussen de 20 en 30 weinig tot niet meer in een VPE-gemeente? Wat zou deze gemeente hier aan kunnen doen?" Om deze hoofdvraag te beantwoorden hebben wij verschillende onderdelen onderzocht.

Allereerst hebben wij een literatuuronderzoek gedaan om te onderzoeken wat de literatuur zegt over de kerkverlating onder evangelische jongvolwassenen. Hier kwamen verschillende redenen uit naar voren voor mogelijke redenen van kerkverlating. Dat zijn: leiderschapsstructuren, participatie, de theologie, de doordenking van het geloof, echtheid, een kloof tussen de kerk en hun leefwereld, praktische redenen, identiteitsproblemen en geloofsopvoeding.

Als tweede hebben wij op basis van het literatuuronderzoek een kwalitatief praktijkonderzoek gedaan. Uit deze interviews hebben wij verschillende conclusies gehaald. Bij de conclusies over het vraagstuk waarom jongvolwassenen een VPE-gemeente hebben verlaten, zijn verschillende redenen naar voren gekomen. De belangrijkste reden is de dienst die niet aansluit bij de wensen van jongvolwassenen. Daarna de vaste structuren en gewoonten die jongvolwassenen ervaren. Vervolgens spelen omgevingsfactoren een rol in het proces van het verlaten van deze gemeente. De vierde reden is de theologie, voornamelijk vanwege het begrip 'genade' wat te weinig wordt ervaren in de gemeente. De vijfde reden is persoonlijke ontwikkelingen en de laatste reden is de aansluiting na de jeugdgroep die zorgde voor een gat tussen deze groep en de kerk. De respondenten hebben ook positieve, negatieve en adviespunten gegeven voor de gemeente.

Als laatste hebben wij op basis van de gesprekken met jongvolwassenen, tieners en specialisten een advies opgesteld voor de gemeente. Hierin adviseren wij vijf punten. Allereerst adviseren wij de gemeente om de structuren ruimer te maken en het leiderschap te verbeteren. Transparantie vanuit het leiderschapsteam en de mogelijkheid tot participeren op eigen voorwaarden zijn voor jongvolwassenen essentieel. Bij het uitoefenen van taken is coaching en bevestiging nodig om hen te stimuleren in leiderschap en ze te laten groeien naar leiders. Als tweede adviseren wij om de diensten te veranderen, waarin de vorm en de beleving belangrijk zijn en het verbeteren van de preek zal bijdragen in het aantrekkelijker worden voor jongvolwassenen. Als derde adviseren wij de gemeente om onderlinge verbondenheid te vergroten. Als de onderlinge verbondenheid wordt vergroot zal de gemeente aantrekkelijker worden en het samenzijn toenemen. De gemeente kan dit doen door het organiseren van ontspannen activiteiten of het vormgeven van groepen. Ten vierde adviseren we de gemeente om de overgang van de jeugdgroep naar het gemeenteleven te verbeteren door de invulling van de jeugdavonden te veranderen en de leeftijdsgrens te veranderen. Tot slot adviseren we de gemeente om de zalen te vernieuwen en jongvolwassenen en tieners te betrekken bij dit proces.

Inleiding

Aanleiding

Wij constateren dat veel jongvolwassenen de kerk verlaten of op zoek gaan naar een andere gemeente, wat door kerken als een groot probleem wordt gezien. Dit verschijnsel is meestal alleen bekend vanuit protestantse kerken, maar in evangelische gemeenten lijkt deze trend ook door te zetten. In de afgelopen jaren heeft een groep van ongeveer 20 jongvolwassenen een Verenigde Pinkster- en Evangeliegemeente verlaten. De leiding van de gemeente zoekt naar een verklaring van het probleem en een mogelijke oplossing.

Probleemstelling

Naar aanleiding van gesprekken met het leiderschapsteam en opdrachtgever van de gemeente hebben wij de volgende probleemstelling opgesteld voor ons onderzoek:

"Waarom komen jongvolwassenen tussen de 20 en 30 weinig tot niet meer in een VPE-gemeente? Wat zou de gemeente hieraan kunnen doen?"

Om deze probleemstelling te kunnen beantwoorden hebben wij zes deelvragen opgesteld. Deze zijn als volgt:

1. Wat zegt literatuur over kerkverlating onder evangelische jongvolwassenen tussen de 20 en 30 jaar? Hebben de ontwikkelingen in de samenleving hier invloed op?
2. Hoe ervaren de jongvolwassenen die de VPE-gemeente weinig tot niet bezoeken de gemeente en wat is hun advies?
3. Hoe ervaren de jongvolwassenen die de VPE-gemeente frequent bezoeken de gemeente en wat is hun advies?
4. Wat zijn de overeenkomsten en verschillen tussen de jongvolwassenen die de VPE-gemeente frequent bezoeken en de jongvolwassenen die de VPE-gemeente weinig tot niet bezoeken?
5. Hoe kan de VPE-gemeente aantrekkelijk zijn voor jongvolwassenen, volgens de tieners uit de VPE-gemeente, de 20+ kring, de jongvolwassenen uit een vergelijkbare VPE-gemeente en specialisten op het gebied van jongvolwassenen?
6. Wat zou de VPE-gemeente kunnen veranderen om aantrekkelijker te zijn voor jongvolwassenen?

Doelstelling

Het doel is om mogelijke oplossingen te bieden voor het probleem dat jongvolwassenen tussen de 20 en 30 jaar een VPE-gemeente verlaten. Wij willen deze oplossingen baseren op de redenen waarom jongvolwassenen de gemeente weinig tot niet meer bezoeken en wat hen aan zou trekken in een kerk.

Onderzoekopzet

Dit onderzoeksrapport is opgedeeld in zes delen waarin wij de zes deelvragen zullen beantwoorden. In het eerste deel, deelvraag 1, vindt u het literatuuronderzoek waarin wij algemene redenen voor kerkverlating onder evangelische jongvolwassenen beschrijven. Wij behandelen in dit deel de jongvolwassenen en de cultuur waarin zij zich bevinden, de evangelische kerk, de algemene redenen tot kerkverlating en het proces van kerkverlating.

In het tweede deel, deelvraag 2, staan de redenen van de jongvolwassenen om de gemeente weinig tot niet meer bezoeken. Wij beschrijven daarna hun positieve en negatieve punten en het advies van de jongvolwassenen voor de gemeente.

In het derde deel, deelvraag 3 tot en met 5, staan de adviespunten beschreven van de jongvolwassenen die de gemeente frequent bezoeken, de jeugdgroep van de gemeente, de 20+ kring, de jongvolwassenen uit de vergelijkbare VPE-gemeente en specialisten.

In het vierde deel, deelvraag 6, beschrijven wij op basis van wat beschreven wordt in deelvraag 2 tot 5 een advies voor de gemeente om aantrekkelijker te worden voor jongvolwassenen. Hier staan eerst abstracte adviezen met daaronder een aantal concrete punten om de adviezen toe te kunnen passen.

Tijdens het lezen van dit onderzoek moet er rekening mee gehouden worden dat het onderzoek alleen de kant van de jongvolwassenen belicht. De andere kant, zoals van het leiderschapsteam en de keuzes van de gemeente zijn niet meegenomen en zouden een andere kant van het onderzoek kunnen laten zien.

Begrippenuitleg

Hieronder worden de begrippen uitgelegd die in het onderzoeksrapport gebruikt worden.

Literatuur: Literatuur over kerkverlating, de ontwikkeling van generatie Y, de Nederlandse samenleving, de evangelische cultuur en over gemeenteopbouw.

Samenleving: Nederlandse, postmoderne samenleving.

Frequente bezoekers: Jongvolwassenen die minimaal eens per maand de dienst van de VPE-gemeente bezoeken.

Tieners: De jongeren tussen de 15-20 jaar die de jeugdgroep van de VPE-gemeente bezoeken.

20+ kring: Een kring voor jongvolwassenen vanuit de VPE-gemeente. Hier zitten jongvolwassenen die de gemeente frequent bezoeken, weinig bezoeken, niet meer bezoeken en nooit hebben bezocht.

Vergelijkbare gemeente: Een vergelijkbare VPE-gemeente, met ongeveer hetzelfde aantal leden en in een vergelijkbare omgeving.

Specialisten: Specialisten op het gebied van jongeren, jongvolwassenen, gemeenteopbouw en kerkverlating.

Werkgroep: Een werkgroep voor de dienst vernieuwen die tegelijk dient als adviesorgaan voor het leiderschapsteam.

Onderzoeksmethodiek

Hieronder wordt het verloop van ons onderzoek beschreven, in bijlage 2 kan er een uitgebreide versie gevonden worden. Wij zijn begonnen met een literatuuronderzoek, vervolgens zijn er 24 interviews gehouden en als laatste hebben wij een advies geschreven. Wij hebben de NBV als Bijbelvertaling gebruikt en als we in dit onderzoek spreken van 'hij' kan er ook 'zij' worden gelezen.

Het literatuuronderzoek

Voor ons praktijkonderzoek hebben wij in literatuur gekeken naar wat jongvolwassenen van deze tijd typeert en bezig houdt. Vervolgens hebben wij de evangelische cultuur onderzocht en als laatst gekeken naar wat er al bekend is over de kerkverlating onder evangelische jongvolwassenen in Nederland. Dit heeft ons een beeld gegeven over de punten die mee kunnen spelen bij kerkverlating van evangelische jongvolwassenen.

De interviews

Het praktijkonderzoek bestaat uit kwalitatief onderzoek door middel van interviews. Deze interviews zijn half-gestructureerd met behulp van een topiclijst met als doel om de beleving van de respondent centraal te stellen. De topiclijst is samengesteld vanuit ons literatuuronderzoek. Allereerst zijn er tien jongvolwassenen geïnterviewd die de VPE-gemeente weinig tot niet meer bezoeken, dit is 50% van het totale aantal van de jongvolwassenen die de VPE-gemeente weinig tot niet meer bezoeken. In het verdere verloop van ons onderzoek noemen wij hen jongvolwassenen die een VPE-gemeente hebben verlaten, want het grootste deel geeft aan de gemeente definitief te hebben verlaten. In de interviews zijn er allereerst demografische gegevens verzameld en daarna zijn er open vragen gesteld. (Verhoeven, 2011) De vragen kunnen gevonden worden in bijlage 3. Wij hebben de jongvolwassenen geselecteerd op vier criteria: zij zijn tussen de 20 en 30 jaar oud, hebben tussen hun 20^e en 30^e levensjaar de gemeente verlaten, zij hebben zelf de keuze gemaakt de gemeente te verlaten en als laatste hebben zij geparticipeerd in de gemeente, wat betekent dat zij eens per maand minimaal de dienst hebben bezocht. Uit de interviews bleek dat zij, voor zover zij een andere gemeente bezoeken, deze nog steeds bezoeken, het zijn dus geen kerkshoppers. Vervolgens hebben wij met vijf van de negen jongvolwassenen die de VPE-gemeente frequent bezoeken interviews gehouden. Als derde hebben wij met de jeugdgroep van de VPE-gemeente een groepsgesprek gehouden over de kerk. Als vierde hebben wij de 20+ kring van de VPE-gemeente bezocht en gevraagd naar hun beleving van de kerk. Als vijfde hebben wij de vergelijkbare VPE-gemeente bezocht en hebben hier de jongvolwassenen gesproken om deze te vergelijken met de voor dit onderzoek onderzochte VPE-gemeenten. Als laatste hebben wij met specialisten op het gebied van jongeren, jongvolwassenen, gemeenteopbouw en kerkverlating gesproken.

In de verwerking van de interviews hebben wij als eerste de interviews uitgeschreven. Vervolgens hebben wij de belangrijkste gegevens gemarkeerd. Deze gegevens hebben wij gegroepeerd, waarna we een profiel hebben opgesteld. Uit de profielen kwamen thema's die we hebben gewaardeerd van zeer belangrijk tot onbelangrijk. De thema's hebben we bij elkaar gezet en aan elkaar gekoppeld, daardoor ontstond er een hiërarchische volgorde van belangrijkheid. Op deze manier hebben we thema's gecodeerd waarna er onderwerpen uit zijn gekomen die voor de respondenten belangrijk zijn. Voorbeelden van deze codering kunnen gevonden worden in bijlage vier, vijf en zes.

Het advies

Het advies is gebaseerd op het praktijkonderzoek onder de jongvolwassenen, de tieners en de specialisten, aangevuld met literatuur. Allereerst beschrijven wij een abstract advies waar duidelijk wordt wat er in de hoofdlijn veranderd moet worden. Daarna beschrijven wij concreet hoe dit veranderd zou kunnen worden. (Klip, 2001; Nederhoed, 2007; Verhoeven, 2011)

Deelvraag 1: Wat zegt literatuur over kerkverlating onder evangelische jongvolwassenen tussen de 20 en 30 jaar? Hebben de ontwikkelingen in de samenleving hier invloed op?

In onze eerste deelvraag zullen wij de vraag beantwoorden: 'wat zegt de literatuur over de kerkverlating onder jongvolwassenen?' Deze vraag willen wij beantwoorden door een verkennend literatuuronderzoek te doen, waarin we ons zullen beperken tot een aantal korte conclusies. Een uitgebreide versie is te vinden in bijlage 1. In de eerste paragraaf beantwoorden wij de vraag wat wij onder een jongvolwassene verstaan en welke kenmerken er te geven zijn van de cultuur in Nederland. Deze gegevens zijn belangrijk om jongvolwassenen te kunnen begrijpen en te positioneren. Deze context is ook belangrijk om te kunnen begrijpen wat redenen kunnen zijn waarom een jongvolwassene de evangelische kerk verlaat. Nadat wij de jongvolwassene hebben besproken, zullen wij in de tweede paragraaf kijken naar de evangelische kerk. We beschrijven de kenmerken van de evangelische cultuur en welke liturgische handelingen daarbij horen. Deze gegevens kunnen belangrijk zijn om de kerkverlating in de evangelische kerk goed te kunnen begrijpen. Het doel is om te ontdekken of de evangelische cultuur invloed heeft op de kerkverlating van de jongvolwassene.

In de derde paragraaf zullen wij de redenen voor kerkverlating die literatuur ons geeft behandelen. Deze redenen worden aangevuld vanuit het oogpunt van de evangelische cultuur, psychologie en sociologie. In de vierde paragraaf zullen wij nog kort in gaan op de vraag of er ook een bepaald proces te herkennen is in kerkverlating. Hoe ontstaat de keuze om de kerk niet meer te bezoeken? Met al deze paragrafen proberen wij antwoord te geven op de vraag wat literatuur zegt over kerkverlating onder jongvolwassenen.

1.1 Literatuuronderzoek over jongvolwassenen

1.1.1 Typering van jongvolwassenen

Veel psychologen hanteren een aantal vaststaande kenmerken wanneer iemand (jong)volwassen is: "als iemand niet meer studeert of niet meer naar school gaat, werkt, zelfstandig woont, samenwoont of getrouwd is of een kind heeft." (Rögels, 2007, p. 37) De leeftijdsgrens van een jongvolwassene is niet 'statistisch' vast te stellen, maar in het kader van ons onderzoek kiezen we als begingrens 20 jaar. We nemen mee dat er nog niet altijd sprake is van een jongvolwassene, maar van een postadolescent.

1.1.2 Kenmerken van de ontwikkeling van jongvolwassenen

Vanuit de ontwikkelingen op cognitief gebied blijkt dat jongvolwassenen meer in staat zijn om te relativiseren en kennis te toetsen die ze wordt aangeboden, al groeit dit in de volwassenheid verder door. (Rögels, 2007) Voor ons onderzoek kan dit een aanknopingspunt zijn. Jongvolwassenen zijn in staat om kritisch te denken en nemen niet zomaar aan wat hen wordt aangeboden.

Uit de emotionele- en persoonlijke ontwikkeling blijkt dat jongvolwassenen vol idealen zitten die ze tot uiting willen laten komen. (Beyers, Soenens, & Vansteenkiste, 2013) Voor ons onderzoek is dit een mogelijk aanknopingspunt waardoor er teleurstelling op kan treden als hier geen ruimte aan wordt gegeven. Tegelijk is het niet voor alle jongvolwassenen zo dat ze hun identiteit hebben bereikt, ze kunnen nog zoekende zijn naar wie God is en hoe ze hun leven in willen vullen. (Meulen, van der & Krabbendam, 2013) Ze zijn op zoek naar autonomie en leren op eigen benen te gaan staan, wat een reden kan zijn om de kerk te verlaten. (Rögels, 2007)

Jongvolwassenen krijgen steeds meer een sociaal leven. Ze ontwikkelen duurzame relaties met vrienden of een partner. Deze relaties kunnen soms belangrijker zijn dan het bezoeken van een

kerk. (Rögels, 2007) Jongvolwassenen nemen een eigen positie in door de studie die ze volgen, het werk dat ze doen of de relatie die ze hebben. Ze voelen zich meer betrokken bij het maatschappelijke leven. (Boschma & Groen, 2008) Als er in de kerk bijvoorbeeld geen ruimte is voor participatie van jongvolwassenen, kan dit een reden zijn voor kerkverlating.

1.1.3 Culturele kenmerken

Onze huidige cultuur heeft een aantal kenmerken. Allereerst leven wij in een consumptiemaatschappij die geïndividualiseerd is. (Lammertyn, 2012) Door de consumptiemaatschappij en de kenmerken van individualisering is er een toename om het leven in te delen naar eigen voorkeuren. Individualisering zorgt ervoor dat de jongvolwassenen hun eigen leven vormgeven. (Dekker & Stoffels, 2009) Wat een reden kan zijn om zich los te maken uit de verbanden van familie en kerk om hun eigen vormen te creëren. De jongvolwassenen die geboren zijn tussen 1982 en 1995 worden generatie Y genoemd. (Savage, Collins-Mayo, Mayo, & Cray, 2006; Boender & Ahlers, 2010) Deze jongvolwassenen maken volop deel uit van de maatschappij en lijken aanjagers te zijn van nieuwe vormen. Het verlaten van de kerk kan dus een gevolg zijn van deze ontwikkelingen in de samenleving.

Andere kenmerken van deze samenleving zijn differentiatie en secularisatie. Door differentiatie is vernieuwing de nieuwe standaard geworden. (Lammertyn, 2012; Hendriks J. , 2008) Voor ons onderzoek kan het een rol spelen dat jongeren een kerk verlaten omdat deze moeite heeft om te vernieuwen. Voor jongvolwassenen is het instituut van de kerk steeds minder relevant en zoeken zij vormen om hun geloof vorm te geven buiten de kerk. (Lammertyn, 2012) Als laatste moet het leven in deze samenleving voor jongvolwassen leuk zijn, waarin informatie en amusement 24/7 beschikbaar is. (Ramaker, 2007) Als kerken niet aansluiten bij de samenleving kan dit een reden zijn voor kerkverlating.

1.2 Kenmerken van de evangelische kerk

1.2.1 Inhoudelijke kenmerken

Er zijn verschillende kenmerken van de evangelische kerk, allereerst de theologie. In de evangelische kerk is een protestantse theologie te vinden en is er meer nadruk op de Heilige Geest en de Geestesgaven. Evangelische kerken vinden de focus op Jezus Christus en Zijn werk op aarde belangrijk, wat tot uiting komt in discipelschap. De Bijbel wordt vaak letterlijk geïnterpreteerd en preken hebben de vorm van een narratief. In evangelische kerken is soms het welvaartsevangelie aanwezig. Als de jongvolwassene het hier niet mee eens is, kan dit een reden zijn tot het weg gaan uit de kerk. (Zegwaart, 2004; Kooi, Staalduine-Sulman, & Zwiep, 2012) Als tweede is in de evangelische kerk de individuele gelovige belangrijk. Het draait om de eigen keuzes voor God wat zich kan uiten in de doop en de Geestesdoop. (Kooi, Staalduine-Sulman, & Zwiep, 2012) Het Godsbeeld is persoonlijk. Doordat er in de evangelische kerk de nadruk ligt op het individu kan de jongvolwassene zich een individu voelen en voelt hij zich niet meer betrokken met de kerk. Het belang voor de groep en het collectief kan wegvallen waardoor de jongvolwassene de zin van het bij elkaar komen niet meer ziet en daardoor de kerk verlaat. Als derde wordt evangelisatie belangrijk gevonden in de evangelische kerk. Door haar aanpassing aan de cultuur en haar flexibele karakter lijkt evangelisatie makkelijker. (Kooi, Staalduine-Sulman, & Zwiep, 2012) Aan de andere kant blijkt in de praktijk dat evangelisatie net zo weinig aandacht krijgt als in andere kerken. Doordat de jongvolwassenen vol idealen zitten, ook in hun wereldbeeld, kunnen ze er tegen aan lopen dat er weinig geëvangeliseerd wordt. Als laatste is, mede door de cultuur in de evangelische kerk, ervaring en gevoel belangrijk in de diensten. (Hart, 2013) Een aanraking met God is belangrijk, waardoor de doordenking op rationeel niveau soms tekort schiet. Intellectuele jongvolwassenen kunnen hier tegen aan lopen.

1.2.2 Uiterlijke kenmerken

De vorm van de evangelische kerk is anders dan die van traditionele kerken. De sacramenten worden anders ingevuld, de leiding wordt anders vormgegeven en de liturgie is anders. (Evangeliegemeenten, 2005) Als jongvolwassenen tegen deze vorm aanlopen of tegen de leiding van de evangelische kerk, kan dit een reden zijn tot het verlaten van de kerk.

1.3 Literatuuronderzoek over kerkverlating onder jongvolwassenen

Nadat wij hebben gekeken naar wat een jongvolwassene is, in wat voor cultuur de evangelische jongvolwassene leeft en wat de inhoudelijke en uiterlijke kenmerken zijn van een evangelische kerk, richten wij ons nu op de vraag wat de redenen kunnen zijn voor kerkverlating onder jongvolwassenen in een evangelische kerk. Deze redenen komen uit de literatuur die wij hebben gelezen, aangevuld met redenen vanuit de psychologie, sociologie en evangelische cultuur. Deze redenen tot kerkverlating hangen soms met elkaar samen, waardoor sommige redenen meerdere keren worden genoemd.

1.3.1 Leiderschapsstructuren

De allereerste en grootste reden voor kerkverlating betreft de leiderschapsstructuren. (Bruijne, Pit, & Timmerman, 2009) Hier zijn verschillende redenen voor. Allereerst is het zo dat als evangelische kerken top-down gestructureerd zijn (de leiders van de kerk beslissen iets, de gemeente moet het uit voeren), jongvolwassenen negatieve ervaringen kunnen krijgen met de leiding van de gemeente. Zo komt het voor dat leiders spreken vanuit God en handelen vanuit wat God tegen hen heeft gezegd. We kunnen dit zien als manipulatief leiderschap omdat er niets tegen de woorden van de leiders is in te brengen. (Oussoren, 2012) De top-down-structuur spreekt jongvolwassenen meestal niet aan, ze kunnen daardoor de kerk verlaten. Een tweede vorm van negatief leiderschap is dat leiding veel macht kan hebben. Deze machtspositie bestaat niet altijd bewust, iemand kan namelijk veel macht hebben door een groot netwerk of door zijn 'geestelijke leven'. (Roeland, 2009) Wel wordt deze macht soms misbruikt en kan het eveneens leiden tot manipulerend en controlerend leiderschap, wat tot kerkverlating kan leiden. (Bruijne, Pit, & Timmerman, 2009) Als derde kunnen wij vanuit de sociologie zeggen dat jongvolwassenen op zoek zijn naar openheid in plaats van vaste structuren. De vaste verbanden met vaste leiderschapsstructuren stammen uit de tijd van het ontstaan van de evangelische beweging. Jongvolwassenen verlangen echter in de huidige tijd naar lichte structuren en verbanden. (Hendriks J. , 2008) Als een kerk vaste structuren met weinig openheid heeft binnen het leiderschap, spreekt dat de jongvolwassenen niet aan. Een laatste punt is dat evangelische gemeenten er soms ongeschreven regels op na houden. Zo kunnen er bijvoorbeeld regels zijn over een bepaalde kledingstijl, uiterlijke kenmerken of gedragingen. (Roeland, 2009) De kerk is soms te veel gefocust op wat niet mag. (Hinch, Winter 2014) Door deze (ongeschreven) regels kunnen jongvolwassenen zich beklemd voelen en de kerk verlaten. (Bruijne, Pit, & Timmerman, 2009) Als tegenreactie op deze leiderschapsstructuren kunnen jongvolwassenen hun eigen groepen gaan vormen. Voor jongvolwassenen kan een eigen groep of studentenvereniging hetzelfde bieden als een kerk. Als zij geen vrijheid ervaren in de kerk, kan een dergelijke groep als vervanging van de kerk worden ervaren. (Oussoren, 2012)

1.3.2 Jongvolwassenen willen graag participeren in de kerk

Een tweede reden voor kerkverlating onder jongvolwassenen betreft de participatie van jongvolwassenen in de evangelische kerk. Dit zien we op twee manieren terug. Allereerst kunnen de jongvolwassenen de diensten ervaren als eenrichtingsverkeer. De leiders en de zangleid(st)er bereiden de diensten voor, maar waar weinig ruimte is voor participatie, tenzij zij in het leiders- of muziketeam participeren. (Oussoren, 2012). Een top-down structuur kan er toe bijdragen dat jongvolwassenen het idee hebben niet te kunnen participeren in de kerk. (Kinnaman, 2011) Het

argument dat jongvolwassenen de kerk verlaten doordat er geen participatie in leiderschap of activiteiten mogelijk is, is ook vanuit de psychologie en sociologie te verklaren. Jongvolwassenen gaan steeds meer deelnemen aan het maatschappelijke leven en hebben door hun cognitieve en emotionele ontwikkeling een mening over hoe zij de kerk zouden willen zien. Ze zitten vol idealen die ze tot uiting willen laten komen. Jongvolwassenen willen graag wat bijdragen in de maatschappij en in de kerk. Lang niet altijd krijgen zij hier de ruimte voor en dat maakt dat zij teleurgesteld kunnen raken. (Boschma & Groen, 2008; Rooijendijk, Dijt, Wijers, & van Delft, 2011; Lammertyn, 2012) Als jongvolwassenen, naar hun idee, niet voldoende kunnen participeren, ontplooiën en zich betrokken voelen bij de kerk kan dit een reden zijn om de kerk te verlaten. Opgemerkt moet worden dat jongvolwassenen druk zijn, dus dat het verlangen naar participatie in de kerk niet voor iedereen hoeft te gelden. (Rögels, 2007)

1.3.3 Jongvolwassenen kunnen een andere mening hebben over de theologie

Een derde reden voor jongvolwassenen om de kerk te verlaten betreft de theologie van de evangelische kerk. Jongvolwassenen zijn het bijvoorbeeld niet altijd eens met de sterke nadruk die er wordt gelegd op de Geestesgaven en bovennatuurlijke gebeurtenissen. Aan de andere kant zouden er ook jongvolwassenen kunnen zijn die vinden dat er te weinig aandacht is voor de Geestesgaven en dat zij juist verlangen naar meer aandacht hiervoor. (Zegwaart, 2004) De sterke nadruk op Jezus' leven, het welvaartsevangelie of de autoriteit van de Bijbel kan afstotend werken voor jongvolwassenen. Door de ontwikkelingen van individualisering kan er een individueel godsbeeld ontstaan. Er wordt namelijk regelmatig gesproken over een persoonlijke God die een persoonlijke relatie met ons wil en ons levenspad stuurt. Hierdoor kan deze persoonlijke God snel teleurstellen, vooral als het leven teleurstelt en de theodicee-vraag opkomt bij jongvolwassenen. (Bruijne, Pit, & Timmerman, 2009)

1.3.4 Jongvolwassenen verlangen naar een doordenking van het geloof

Een vierde reden voor kerkverlating kan veroorzaakt worden door het gemis van de doordenking van het geloof. Dit heeft te maken met de liturgie in evangelische gemeenten. Deze is laagdrempelig en dagen (hoger opgeleide) jongvolwassenen rationeel meestal niet uit. Voorgangers hebben soms geen theologische opleiding afgerond, waardoor preken oppervlakkig kunnen worden of er voornamelijk vanuit een pastoraal oogpunt wordt gepreekt. Sommige jongvolwassenen willen graag een preek met diepgang, wat betekent dat de tekst geëxegeseerd moet worden en doorleefd moet zijn door de voorganger. (Oussoren, 2012; Kinnaman, 2011) Vanuit de psychologie leren wij dat jongvolwassenen groeien in wijsheid, omdat zij kritisch en abstract kunnen redeneren en op zoek zijn naar uitdagingen in hun denken. (Olthof, 2013; Rögels, 2007) Als ze studeren willen zij ook in de kerk worden uitgedaagd op cognitief gebied. Tegelijkertijd is dit iets wat de huidige maatschappij teweegbrengt. Jongvolwassenen van generatie Y worden gestimuleerd om een eigen mening te ontwikkelen. (Beyers, Soenens, & Vansteenkiste, 2013) Ze weten waar ze staan en denken na over wat de Bijbel betekent voor toen en nu. Jongvolwassenen zijn op zoek naar de onderbouwing en als ze dit missen zou dit een mogelijke reden kunnen zijn om de kerk te verlaten of op zoek te gaan naar een andere kerk. In aansluiting op het gemis van diepgang in de preken, kunnen jongvolwassenen het idee hebben dat de evangelische kerk een gevoel wil oproepen. Dit kunnen zij als storend ervaren omdat er niet voldoende ruimte is voor vragen, twijfels, nuchterheid, toetsing en theologische doordenking. (Oussoren, 2012; Kooi, Staaldoune-Sulman, & Zwiep, 2012; Zegwaart, 2004)

1.3.5 Jongvolwassenen verlangen naar echtheid

Een vijfde reden tot kerkverlating is verbonden met het thema 'echtheid'. Jongvolwassenen kunnen de diensten ervaren als een show, mede door het gebruik van de lichten en de goede muziek. Zij zien gemeenteleden die er mooi uit zien en een dienst die goed verloopt. Dat stuit sommige

jongvolwassenen tegen de borst, omdat zij echtheid willen zien waarin af en toe geklungel voorkomt. Twijfel komt regelmatig voor onder jongvolwassenen, maar ze kunnen het idee krijgen dit niet te mogen uiten in de kerk. Mede op basis van Bijbelteksten¹, wordt twijfel soms gezien als zonde. Jongvolwassenen zien twijfel echter als iets waar elke christen wel eens mee te maken krijgt. Twijfel kan volgens hen voortkomen uit het stellen van kritische vragen over de Bijbel en het geloof. (Oussoren, 2012) Als hier in de kerk geen ruimte voor is kunnen de jongvolwassenen het idee kunnen krijgen dat zij niet zichzelf mogen zijn in de kerk. Echtheid heeft voor jongvolwassenen met de theologie te maken dat ellende niet voor deze tijd is, maar dat het koninkrijk al gekomen is. Vanuit het welvaartsevangelie kunnen jongvolwassenen het gevoel krijgen dat er geen ruimte is voor de ellende die hier op aarde een rol kan spelen. Zij krijgen vanuit preken mee dat ellende kan worden opgelost door geloof, gebed of vergeving. In sommige gevallen zien zij echter geen resultaat, waardoor er gekozen wordt voor acceptatie van de onverklaarbare omstandigheden. (Oussoren, 2012) Vanuit psychologisch oogpunt zien we dat jongvolwassenen niet alles kunnen verklaren en zij er mee kunnen leven als er vragen blijven bestaan. Voor hen is het belangrijker dat er echtheid is, dan dat er overal een pasklare oplossing is te vinden. (Rögels, 2007) Bij echtheid kunnen we ook denken aan transparantie, authenticiteit en kwetsbaarheid.

1.3.6 Jongvolwassenen ervaren een kloof tussen de kerk en hun leefwereld

Een zesde reden tot kerkverlating onder jongvolwassenen is het ervaren van een kloof tussen de kerk en hun eigen leefwereld. Deze kloof kan in verschillende elementen in de evangelische kerk terugkomen. We zullen het achtereenvolgens hebben over de zondagse dienst, de doelgroep in de kerk en de leefwereld van de jongvolwassenen.

1.3.6.1 De zondagse dienst

Allereerst kan er een kloof zijn tussen de zondagsdienst en de wereld van de jongvolwassenen. Dit kan terugkomen op verschillende punten.

Als eerste begrijpen jongvolwassenen de inhoud van de liederen en de preek niet altijd, omdat het te ver van hun belevingswereld afstaat.

Als tweede wordt soms de vorm als argument genoemd om de diensten niet meer bezoeken. Deze jongvolwassenen hebben niets tegen de kerk als instituut, maar wel tegen de vorm waarin het gegoten wordt. De diensten worden door deze groep ervaren als saai, oncomfortabel en in herhaling vallend. (Oussoren, 2012) We zien vanuit de psychologie dat jongvolwassenen moeite hebben met traditie en dit als saai en achterhaald kan worden ervaren. (Rooijendijk, Dijt, Wijers, & van Delft, 2011; Stegge, 2013) Uit ander onderzoek blijkt dat als zij zich in de dienst niet thuis voelen het een reden kan zijn om op zoek te gaan naar een andere gemeente. (Kranenburg, 2011) De dienst kan overkomen als 'te veel van hetzelfde', terwijl ze een multimediasdienst prettig vinden. (Roeland, 2009) Dit geldt niet voor iedereen, anderen zoeken juist naar meer rust en verstillings. De populariteit van Taizé onder jongvolwassenen is hier een bekend voorbeeld van.

Als derde kan de grootte van de kerk bepalend zijn voor de kloof. Soms voelen jongvolwassenen zich niet thuis als de kerk te groot is, zij hebben dan het gevoel te verdinken in de massa van de kerk en missen de echte vriendschappen. Echter, als de kerk een kleine hechte groep is, kan het gevaar zijn dat ze er niet tussen kunnen komen. Als zij zich niet thuis voelen kunnen zij hun eigen groepen oprichten. Eigen groepen geven hen het gevoel van een gemeenschap, soms meer dan het bezoeken van de zondagse dienst. (Oussoren, 2012)

Als vierde punt zou de structuur van de kerk een rol kunnen spelen. De structuur kan soms wat chaotisch aan doen in een evangelische kerk. Als jongvolwassenen structuur nodig hebben en er

¹ Bijvoorbeeld Jakobus 1:5-8

tegen aan zouden lopen dat de evangelische kerk weinig structuur kent, dan zou dit een reden kunnen zijn tot kerkverlating. (Bruijne, Pit, & Timmerman, 2009)

Als laatste punt wordt genoemd dat jongvolwassenen het lastig vinden om vrienden naar de zondagse diensten mee te nemen door een of meer van de bovenstaande redenen. De vorm, de structuur of de inhoud van de diensten kunnen zover bij hen vandaan staan, dat ze zich schamen en ervoor kiezen om geen gasten mee te nemen naar de zondagse dienst. Het is mogelijk dat ze op zoek gaan naar een gemeente waar dit wel mogelijk is.

1.3.6.2 De doelgroep in de kerk

De kloof kan ervaren worden door de doelgroep in de kerk. Vanuit de ontwikkeling van jongeren blijkt dat zij moeite hebben met diensten die te traditioneel zijn of te veel op ouderen zijn gericht. Door hun leeftijd en generatie rekenen ze zich eerder tot jongeren, dan tot ouderen. (Rooijendijk, Dijt, Wijers, & van Delft, 2011) In sommige kerken zijn de diensten vooral op ouderen gericht, waardoor ze niet aan kunnen haken.

1.3.6.3 De leefwereld van de jongvolwassene

De kloof die de jongvolwassenen ervaren kan ook komen door de leefwereld van de jongvolwassenen. Sommige kerken benoemen wereldse zaken zoals andere religies, seksualiteit, etc. demonisch en gevaarlijk. Er wordt niet over gesproken, maar jongvolwassenen hebben hier wel behoefte aan. Ze worden hier namelijk mee geconfronteerd door hun vrienden. (Kinnaman, 2011) Ze zijn op zoek naar openheid over thema's waar het in hun leven om draait. In de 'wereld' is deze informatie 24/7 beschikbaar, dus vinden ze het logisch als het in de kerk ook bespreekbaar is. Als er in de kerk te weinig ruimte is voor de leefwereld van de jongvolwassenen zullen zij zich er niet thuis voelen.

In de kerk wordt er vaak vanuit gegaan dat jongvolwassenen een traditioneel pad bewandelen. Dat komt samengevat op het volgende neer: voor het 30^e levensjaar het huis uit, gestudeerd hebben, getrouwd zijn en eventueel kinderen hebben. Het nieuwe 'pad' van jongvolwassenen kan een reden zijn voor jongvolwassenen om de kerken te verlaten, omdat kerken er niet mee om kunnen gaan. Tot een aantal decennia geleden was het voor kerken 'normaal' dat jongvolwassenen de gebaande paden gingen. Door de ontwikkelingen in de samenleving bewandelt iedere jongvolwassene een ander pad en maakt zijn eigen keuzes. (Lammertyn, 2012; Kinnaman, 2011) Er is wel een algemene trend zichtbaar: jongvolwassenen studeren langer door, gaan later aan het werk en maken later een keuze voor een vaste relatie en kinderen. Kerken vinden het lastig om hier op te anticiperen en jongvolwassenen voelen zich niet begrepen als zij andere keuzes maken. Zo kunnen zij het gevoel hebben veroordeeld te worden als ze niet op het 'pad' lopen en kunnen om die reden de kerk verlaten of op zoek gaan naar een andere kerk. De kloof tussen de kerk en de leefwereld van jongvolwassenen kan komen doordat jongvolwassenen God niet alleen binnen de kerk vinden, maar ook daarbuiten. (Oussoren, 2012) Zij leven in een maatschappij waarin de kerk als instituut steeds minder relevant wordt. (Dijk-Groeneboer, 2010) Dit heeft te maken met differentiatie waardoor kerk, werk en studie niet meer samenhangen, maar deelgebieden zijn geworden. (Hendriks J. , 2008) Door het voortdurende verlangen naar vernieuwing krijgt traditie steeds meer een negatieve bijmaak. (Lammertyn, 2012; Hendriks J. , 2008) Individualisering kan een grote rol spelen in de beleving van jongvolwassenen van de kerk als meerwaarde voor hun leven. (Koetsier, 2006) De oorzaak hiervan is dat jongvolwassenen door de huidige consumptiemaatschappij meer individualistisch zijn ingesteld. (Kranenburg, 2011) Het gevolg is dat jongvolwassenen op zoek gaan naar wat fijn en leuk is en daardoor naar verschillende kerken gaan of regelmatig verwisselen van kerk. (Ramaker, 2007)

Uit bovenstaande blijkt dat het voor jongvolwassenen soms lastig is om de postmoderne leefwereld te combineren met de werkelijkheid in de kerk. De ontwikkelingen in de samenleving lijken soms de kerk voorbij te gaan in het verlangen naar vernieuwing. Aan de andere kant is de huidige

consumptiemaatschappij zo ingesteld dat jongeren op zoek gaan naar andere kerken als het hen niet bevalt in de eigen kerk.

1.3.7 Praktische redenen

Naast al deze redenen die hierboven genoemd zijn, zijn er 'gewoon' praktische redenen waarom jongvolwassenen de kerk verlaten. Allereerst zoeken jongvolwassenen op deze leeftijd hun leeftijdsgenoten op en zij zullen vertrekken als hun leeftijdsgenoten vertrekken. Zoals iemand zei: "I wouldn't feel at home if I were the only youngster."² (Roeland, 2009) Persoonlijke veranderingen zoals het veranderen van interesses, vrienden, etc. kunnen bijdragen in kerkverlating. Zij gaan op zoek naar eigen verbanden en proberen vorm te geven aan hun eigen leven. (Dekker & Stoffels, 2009; Rögels, 2007) Deze relaties beïnvloeden de keuzes die zij maken. Zo kan het dat zij vrienden worden met niet-christenen en dat hierdoor hun geloof verwaterd. (Heijden, 2012) Als derde zien we vaak dat jongvolwassenen verhuizen. Soms sluiten zij zich in de nieuwe stad aan bij een gemeente. Doordat zij op zichzelf gaan wonen, moeten zij nu het geloof zelf vorm gaan geven, als dit nooit is meegegeven verwaterd het. (Heijden, 2012) Jongvolwassenen kunnen druk zijn met hun werk of studie, waardoor de tijd ontbreekt om naar de kerk te gaan. (Rögels, 2007)

Andere praktische redenen zouden kunnen zijn dat er persoonlijke oorzaken zijn waardoor de kerk niet meer wordt bezocht. Dit kan komen door negatieve ervaringen met het pastoraat of ruzie binnen de kerk. (Bruijne, Pit, & Timmerman, 2009) Praktische redenen zijn breed, maar kunnen een belangrijke rol spelen in het verlaten van de kerk.

1.3.8 Identiteitsproblemen

Identiteitsproblemen kunnen zorgen voor het verlaten van de kerk. Veel jongvolwassenen zijn nog bezig met het ontwikkelen van hun identiteit. Zij moeten vaak veel verwerken vanuit hun verleden, zoals pesten, tekort aan liefde, slechte seksuele ervaringen, etc. (Heijden, 2012) Voor huidige jongvolwassenen is het in veel gevallen zo dat ze nog geen evenwichtige identiteit hebben ontwikkeld, wat van invloed zijn op de kerkgang en betrokkenheid bij de kerk. (Rögels, 2007) Wat hierin bijdraagt is dat zij in de kerk soms geen openheid ervaren om hun vragen te stellen. Hierdoor zullen ze op zoek gaan naar vrienden, pastoraat of hulpverlening om te leren omgaan met hun vragen of ze proberen er zelf uit te komen. (Heijden, 2012)

1.3.9 Geloofsopvoeding

Als laatste willen wij nog kijken naar de geloofsopvoeding en de doorwerking hiervan in de periode van de jongvolwassenheid. Een religieuze opvoeding is voor een kind belangrijk, omdat het hierdoor op latere leeftijd in staat is zelf een keuze voor het geloof te maken. Als het kind niet wordt opgevoed met het geloof of geen ervaring heeft gehad met 'het religieuze', wordt het een religieuze analfabeet, waardoor het lastiger wordt om op latere leeftijd het geloof eigen te maken. (Koot-Dees, 2013) In de puberteit is het voor jongeren belangrijk om gelovige vrienden te hebben, want pubers nemen de mening over van de groep waar zij bij horen, maar het gezin is de basis voor de geloofsopvoeding van het kind. Allereerst doet het mee met alle gebruiken (denk aan: kerkgang, bidden, Bijbellesen, etc.). In de puberteit worden de gebruiken kritisch bevraagd. Hoe ouders hierop reageren is belangrijk voor de verdere geloofsontwikkeling, want als pubers geen antwoorden krijgen op hun kritische vragen, is het gemakkelijker om het geloof als onbetrouwbaar te achten, waardoor er het gevaar ontstaat dat zij op latere leeftijd niets meer met het geloof te maken willen hebben. (Heijden, 2012)

In het verlaten van de kerk hebben wij gezien dat er allerlei redenen een rol kunnen spelen. Vanuit de literatuur is er echter geen eenduidig beeld over wat de belangrijkste redenen zijn en of alle

² "Ik zou me er niet thuis voelen als ik de enige jongere ben."

redenen altijd zullen gelden. Zij geven echter wel richtlijnen voor de redenen die een rol kunnen spelen.

1.4 Een proces in kerkverlating

Kerkverlating is bijna altijd een proces, een opstapeling van gebeurtenissen die er uiteindelijk voor zorgen dat een persoon de kerk verlaat. Er zijn drie fasen waar te nemen in het proces van kerkverlating, allereerst het krijgen van twijfels, de tweede fase is het zoeken naar alternatieven en als laatste een keerpunt. (Jamieson, 2002) In deze fasen van het verlaten van de kerk zien we verschil in de beleving van het geloof na het verlaten van de kerk. (Jamieson, 2002) We zouden dus kunnen zeggen dat er bij kerkverlating een proces plaatsvindt wat bij iedereen anders verloopt. De jongvolwassenen die wij gaan benaderen in ons onderzoek zouden in een fase kunnen zitten of vergelijkbare processen hebben doorgemaakt. Een uitgebreide versie van de verschillende fasen kan gevonden worden in bijlage 1.

1.5 Conclusie

De literatuur benoemt verschillende redenen waardoor de jongvolwassenen de kerk kunnen verlaten. Hieronder worden de verschillende redenen nog kort benoemd.

Allereerst kan kerkverlating veroorzaakt worden door leiderschap dat top-down is gestructureerd, hierdoor hebben de jongvolwassenen geen inbreng. Leiders kunnen reageren vanuit een machtspositie en zich beroepen op een theocratie. Het kan zijn dat een leider teveel macht heeft, zonder dat hij dit zelf doorheeft. Jongvolwassenen willen lichte structuren en verbanden, waarin zij gemakkelijk kunnen participeren. Wanneer ze dat niet vinden kunnen ze als tegenreactie hun eigen groepen vormen.

Als tweede kunnen geschreven of ongeschreven gedragscodes ervoor zorgen dat de jongvolwassenen de kerk niet meer fijn vinden zodat zij afhaken.

Als derde willen jongvolwassenen participeren in de kerk, zij zitten vol ideeën, willen relevant zijn, ontplooiën en willen mee werken aan de maatschappij. Als dit niet kan in de gemeente of hier vanuit het leiderschapsteam geen vrijheid voor is, kunnen zij afhaken.

Als vierde zijn jongvolwassenen het niet altijd eens met de theologie in de evangelische kerk.

Als vijfde houden jongvolwassenen van een preek met diepgang en inhoud, een preek die geëxegeseerd en doorleefd is door de voorganger. Hierin moet er ruimte zijn voor vragen en twijfels, anders is het mogelijk dat een jongvolwassene de kerk verlaat.

Als zesde verlangen jongvolwassenen naar echtheid en oprechtheid van medechristenen. De dienst kan soms lijken op een show. Voor hen is dat niet realistisch, zij zien graag openheid, transparantie en authenticiteit terug in de diensten. Als zevende kunnen de jongvolwassenen een kloof ervaren tussen de kerk en hun eigen leefwereld. Er kan een kloof zijn als de doelgroep van de kerk niet op jongvolwassenen is afgestemd. Als laatste is in de wereld van de jongvolwassene alle informatie snel te verkrijgen. De kerk lijkt hier soms ver van af te staan en daardoor niet met de leefwereld van de jongvolwassene te combineren. Een achtste reden die kan zorgen voor kerkverlating kan ontstaan als jongvolwassenen hun vrienden niet durven uitnodigen voor de zondagse dienst omdat de drempel te hoog is. Als negende kunnen jongvolwassenen door praktische punten vertrekken. Zij gaan studeren en kunnen een relatie krijgen met een niet-christen. Een gebrek aan leeftijdsgenoten kan een aanleiding zijn om de kerk te verlaten. Een andere reden kan zijn dat jongvolwassenen vaak nog bezig zijn het ontwikkelen van een stabiele identiteit en sommigen zijn bezig met het verwerken van negatieve ervaringen vanuit hun verleden. Hierdoor kunnen ze soms niet lekker in hun vel zitten, waardoor zij minder betrokken zijn bij de kerk omdat ze bezig zijn met hun eigen vragen of ze ervaren dat de kerk geen ruimte biedt voor hun vragen. Als laatste is geloofsopvoeding belangrijk voor het later behouden van het geloof. Het is belangrijk dat er thuis positief over het geloof gesproken werd en dat vragen van pubers serieus genomen werden.

Al deze redenen kunnen meespelen in het verlaten van de kerk. Er moet wel rekening mee gehouden worden dat het verlaten van de kerk meestal door een combinatie van gebeurtenissen komt.

Deelvraag 2: Wat zijn redenen van de jongvolwassenen om de VPE-gemeente weinig tot niet meer te bezoeken?

In deze deelvraag bespreken wij vier verschillende vragen. Allereerst behandelen wij de vraag waarom de jongvolwassenen de keuze hebben gemaakt om de gemeente te verlaten of weinig te bezoeken. Daarna bespreken wij de positieve en negatieve ervaringen van deze jongvolwassenen in de gemeente. De negatieve punten zijn in veel gevallen niet de aanleiding geweest om de gemeente te verlaten, maar kunnen meegespeeld hebben in het proces van verlaten. Als derde geven we de adviespunten weer die de respondenten geven om de gemeente aantrekkelijker te maken voor jongvolwassenen. Wij sluiten af met een conclusie waarin wij de tegenstrijdigheden tussen de paragrafen uitleggen.

2.1 De redenen om de VPE-gemeente weinig tot niet meer te bezoeken

We zullen hieronder de redenen bespreken waarom de geïnterviewde jongvolwassenen de keus hebben gemaakt om de gemeente weinig tot niet meer te bezoeken.³ We zullen de redenen bespreken in volgorde van belangrijkheid. De redenen die we zullen bespreken zijn: de dienst, vaste structuur/gewoonte, omgevingsfactoren, theologie, persoonlijke ontwikkeling en aansluiting na de jeugdgroep. Bij theologie zullen we vooral inzoomen op het verschil in visie over genade.

2.1.1 De dienst

Als eerste is de dienst op zondagochtend voor de ruime meerderheid van de respondenten een reden om de gemeente te verlaten. Bij iets minder dan de helft is het een hoofdrede. De redenen die met de dienst te maken hebben zijn ingedeeld in drie delen: de beleving van de dienst, de vorm van de dienst en overige redenen.

2.1.1.1 De beleving van de dienst

Bij de helft van de respondenten sloot de beleving van de dienst niet aan bij hun eigen beleving. In veel gevallen vinden zij de boodschap van de dienst vermoeiend en niet relevant, wat te maken heeft met de theologie waar zij tegen aan liepen. Iets minder dan de helft van de respondenten geeft aan dat zij zich na de dienst erg moe voelde. De redenen hiervoor zijn de theologie en de lengte van de dienst. Een lange dienst sluit niet aan bij de belevingswereld van de jongvolwassenen, want deze is gericht op snelheid en relevantie. Een snelle belevingswereld is overigens typerend voor generatie Y zoals besproken in 1.1.3.

2.1.1.2 De vorm van de dienst

De helft van de respondenten vindt de vorm van de dienst niet aansprekend. Als ze spreken over de vorm bedoelen ze het verloop van de dienst of de liturgie. De respondenten vinden de liturgie te vanzelfsprekend en iedere zondag hetzelfde. Graag zouden ze wat meer beweging in de diensten zien. Bij de vorm hoort volgens een aantal respondenten het Bijbels taalgebruik in de dienst en de preken. Door het gebrek aan afwisseling en het taalgebruik, missen zij een praktische toepassing voor hun dagelijks leven als christen.

2.1.1.3 Overige punten bij de dienst

Door sommigen wordt de dienst ervaren als niet meer relevant voor hun leven omdat het niets meer toevoegt. Dit komt overeen met de literatuur waaruit blijkt dat het instituut van de kerk minder relevant is voor jongeren en jongvolwassenen. (Dijk-Groeneboer, 2010) Een ander punt is

³ Vanaf nu spreken wij over jongvolwassenen die de VPE-gemeente hebben verlaten. Zie voor meer informatie de onderzoeksmethodiek.

dat de respondenten, door eerder genoemde redenen, de drempel te hoog vinden om niet-gelovige vrienden mee te nemen naar de dienst in de gemeente.

2.1.2 Vaste structuur en/of gewoonten

Meer dan de helft van de respondenten heeft een vaste structuur en vaste gewoonten in de gemeente ervaren. Iets minder dan de helft heeft om deze reden besloten de VPE-gemeente te verlaten. Respondenten geven aan dat ze in de gemeente niet meer konden groeien in hun geloof, omdat ze traditie ervaren. De traditie zien ze terug in regels en drempels in de dienst zoals een strakke liturgie, regels voor doop en Avondmaal en (ongeschreven) regels voor het uiterlijk. Door deze vaste structuur, gewoonten en de weinige ruimte voor nieuwe ideeën lopen zij vast in het participeren in de gemeente en ervaren zij haar als mat, zonder radicaliteit en zonder groei. Wij werken dit hieronder verder uit.

2.1.2.1 Ruimte en participatie

Iets minder dan de helft van de respondenten geeft aan dat ze geen ruimte hebben ervaren in de gemeente, zij hebben daarom besloten de gemeente te verlaten. Enerzijds heeft dat volgens de respondenten te maken met de vaste structuur en gewoonten, anderzijds missen ze de waardering voor hun ideeën. Ze zitten vol ideeën en willen deze uitvoeren, maar krijgen de ruimte niet. De respondenten geven aan dat ze negatieve reacties kregen op hun initiatieven en zich hierdoor veroordeeld voelden. Het gevolg was dat zij het idee kregen niet te mogen zijn wie zij zijn en zich niet meer vrij voelden. De drempel om nieuwe initiatieven aan te dragen werd hoger en het enthousiasme lager. Wat meespeelt in dit proces is de duur tussen het aandragen van het idee en de toestemming om het idee uit te voeren. Dat de jongvolwassenen hier tegen aanliepen is kenmerkend voor jongvolwassenen uit deze tijd. Uit de literatuur komt namelijk naar voren dat als zij geen ruimte krijgen, zij teleurgesteld kunnen raken. (Boschma & Groen, 2008)

2.1.3 Omgevingsfactoren

Voor enkele respondenten is de hoofdrede om de gemeente te verlaten een praktische reden, bij anderen speelde dit op de achtergrond mee. Wat als eerste opvalt, is dat de meesten de gemeente missen en hier liever niet waren weggegaan, ondanks dat hun ouders lid zijn van de gemeente of de studie die wordt gevolgd in een andere plaats. Opvallend is dat deze omgevingsfactoren geen grote rol speelden, terwijl paragraaf 1.3 dit tegenspreekt. Soms is het nadenken over de gemeente gekomen doordat vrienden de VPE-gemeente hebben verlaten. Bijvoorbeeld: 'Vrienden kwamen enthousiast terug uit andere kerken'. Deze waarneming heeft bij een aantal respondenten ervoor gezorgd dat ze zich zijn gaan bezinnen over hun redenen voor het bezoeken van de gemeente.

2.1.4 De theologie

Voor de helft van de respondenten sluit de theologie van de gemeente niet aan bij hun eigen theologische opvattingen. Voor iets minder dan de helft van de respondenten is de theologie een hoofdrede om weg te gaan uit de gemeente. In de gemeente wordt door de respondenten een gebrek aan vrijheid en genade ervaren. In hun eigen geloofsontwikkeling hebben zij een visie gevormd over het thema genade. Op de jeugdclub en de 20+ kring was genade een belangrijk gespreksonderwerp, wat meegespeeld heeft in de ontwikkeling van een persoonlijke visie op dit onderwerp. Bij het bezoeken van de gemeente ervoeren ze dat er teveel nadruk lag in het volgen van wetten en gedragsverandering en te weinig op het volbrachte werk van Jezus. Hierdoor ontstond het idee dat ze zich eerst aan veel regels moesten houden, voordat ze christen kunnen zijn en met God in het reine kunnen komen. De respondenten kregen een schuldgevoel en het idee dat ze het nooit goed konden doen. De eigen theologische ontwikkeling sloot minder aan bij die van de gemeente. Dat de jongvolwassenen hier tegen aan lopen kan kenmerkend zijn voor hun

generatie, zij kunnen zich beklemd voelen door regels en hierdoor een gemeente verlaten. (Bruijne, Pit, & Timmerman, 2009)

Volgens een respondent is er in de gemeente een te grote nadruk op de Heilige Geest. Een andere respondent liep er tegen aan dat de theologische standpunten in de gemeente als vanzelfsprekend werden beschouwd. Deze respondent miste hierin openheid en uitleg over de theologie.

2.1.5 Persoonlijke ontwikkeling

Een respondent heeft de gemeente verlaten, omdat de meerwaarde er niet meer was. De helft van de respondenten geven aan dat hun persoonlijke en theologische ontwikkeling meegespeeld heeft in het verlaten van de gemeente, maar geen hoofdreden is geweest om de gemeente te verlaten. Een aantal respondenten geven aan dat ze volwassener zijn geworden en kritisch hebben leren kijken. De verschillen in mening waren meestal geen probleem, maar door het gebrek aan ruimte is dit tegen hen gaan werken en voelden ze zich niet meer gewaardeerd. Andere redenen rond persoonlijke ontwikkeling die worden genoemd zijn: 'het is op een gegeven moment tijd om te gaan als je bent opgegroeid in de gemeente' en 'het is goed om afstand te nemen van ouders.' Het past echter wel bij de ontwikkeling die de jongvolwassenen doormaken, zij gaan op eigen benen staan en hun eigen leven vorm geven. (Dekker & Stoffels, 2009)

2.1.6 De aansluiting na de jeugdgroep

Een laatste punt wat meespeelde om de gemeente te verlaten heeft te maken met de overgang van de jeugdgroep naar de kerk. Bij iets minder dan de helft van de respondenten heeft dit een rol gespeeld, waarbij het voor een respondent een hoofdreden is geweest om de gemeente te verlaten. Bij bijna alle respondenten wordt de jeugdgroep als positief ervaren, want zij hebben hier veel opbouw in het geloof ervaren. Echter, nadat ze de jeugdgroep moesten verlaten of nadat de respondenten uit de jeugdgroep zijn gegroeid, hebben zij het gevoel dat zij in een gat vielen. Voor respondenten waren de jeugdgroep en de gemeente twee verschillende gebieden. Ze vonden geen aansluiting in het gemeentelven zoals deze er was in de jeugdgroep. Het verschil tussen de jeugdgroep en de kerkdienst is voor een aantal respondenten een aanleiding geweest om de kerkdiensten in de gemeente minder te bezoeken, waardoor ze uiteindelijk de gemeente hebben verlaten. De 20+ kring, als vervolg op de jeugdgroep, wordt door een respondent als geen goede vervolgstap genoemd. Het afhaken van jongvolwassenen is vanuit de literatuur goed te verklaren, want zij kunnen in een gat vallen. (Heijden, 2012)

2.2 Positieve punten van de VPE-gemeente

Wij hebben de jongvolwassenen in de interviews gevraagd naar de punten die ze in de gemeente als positief hebben ervaren. Hier kwamen de volgende antwoorden uit in volgorde van belangrijkheid.

2.2.1 Kinder- en jeugdwerk

Als voorbereiding op het jeugdwerk wordt het kinderwerk door een aantal respondenten genoemd als positief punt. De jeugdgroep is voor bijna alle respondenten de grootste reden is geweest om de gemeente te bezoeken. De avonden worden herinnerd als afwisselend met gezelligheid en ruimte voor plezier en serieuze gesprekken. Ze geven aan dat op de jeugdgroep veel over God geleerd werd en dat er hechte vriendschappen zijn ontstaan. De jeugdleiders worden meerdere keren genoemd als mensen met een hart voor jeugd en goede leiders. De groep was een veilige basis, omdat ze konden komen met hun vragen. Samen was er hetzelfde doel om God beter te leren kennen en deze tijd wordt gezien als een positieve herinnering aan de gemeente.

2.2.2 Onderlinge verbondenheid

Iets meer dan de helft van de respondenten geeft aan dat de gemeente een familie, gezin of thuis is. Het wordt tijdens de interviews regelmatig een 'familiekerk' genoemd. Een aantal geeft aan dat ze de leden van de gemeente missen. De onderlinge verbondenheid komt volgens de respondenten terug in de barbecue die de gemeente jaarlijks organiseert. Activiteiten zorgen voor meer onderlinge verbondenheid.

2.2.3 Leiders

Bijna alle respondenten geven aan dat zij de huidige voorganger en zijn vrouw waarderen als persoon. Dit is voor enkele respondenten een reden geweest om de gemeente te bezoeken, maar voor de andere respondenten speelt dit een kleinere rol. Iets minder dan de helft van de respondenten legt dit uit door te zeggen dat ze op de voorganger kunnen terugvallen als er iets is en dat hij een rustige eindverantwoordelijke is. Ze zien dat de voorganger en zijn vrouw een warm hart voor de gemeente hebben wat zij zien in het bieden van veiligheid voor de gemeente als pastors. In veel gevallen hebben deze respondenten gesprekken gehad met de voorganger en zijn vrouw bij het verlaten van de gemeente of om andere redenen. Deze gesprekken hebben ze gewaardeerd. Door een respondent wordt het leiderschapsteam gezien als een goed team.

2.2.4 Overige positieve punten

Bij iets minder dan de helft worden nog overige redenen genoemd. Een respondent noemt dat de thema's van de preken goed waren en voor geloofsgroei zorgde. Een ander heeft de muziek in de gemeente als positief ervaren. Het faciliteren van de voedselbank in de gemeente wordt door iemand genoemd als positief punt. Tot slot wordt er door een respondent het meehelpen met kleine klussen gewaardeerd.

2.3 Negatieve punten van de VPE-gemeente

In de interviews met jongvolwassenen die de gemeente hebben verlaten, hebben we naast de redenen tot verlating gevraagd naar negatieve punten van de gemeente. De antwoorden op deze vragen geven overlap met de redenen om de gemeente te verlaten, maar soms waren er negatieve punten die niet per definitie geleid hebben tot de keuze om de gemeente te verlaten. Voor zover er negatieve punten werden aangedragen, hebben wij die beschreven in volgorde van belangrijkheid.

2.3.1 Leiderschap

De helft van de respondenten geeft aan dat leiderschap een negatief punt is van de gemeente. Onder deze noemer worden verschillende dingen bedoeld door de respondenten. Een van de belangrijkste punten is de grote hoeveelheid conflicten die er de laatste jaren binnen het leiderschapsteam en tussen de gemeente en het leiderschapsteam zijn geweest. Een paar respondenten vragen zich af hoe het mogelijk is dat er zoveel conflicten kunnen zijn rond een leiderschapsteam. Een ander punt is de constructie van het leiderschapsteam, welke werd ervaren als afstandelijk. Ze spreken van een drempel die er is om aan te kloppen bij de leiders. Sommigen spreken van angst bij leiders om te veranderen. Als derde wordt het gebrek aan visie voor de toekomst genoemd: 'er is wel een visie, maar hoe vertaalt deze zich naar de toekomst?' Deze respondent vroeg zich af wat de volgende stappen zijn in het uitvoeren van de visie. Iemand anders noemt dat het lastig is om een plekje te vinden in de gemeente en dat daarbij weinig coaching en begeleiding vanuit het leiderschapsteam wordt aangeboden. Als vierde wordt de drempel bij de doop genoemd. Een paar respondenten ervaren druk vanuit het leiderschapsteam en vinden het een negatief punt dat het niet mogelijk is om sommige taken, zoals het spelen in de band, uit te oefenen zonder gedoopt te zijn. Leiderschap als belangrijkste negatieve punt komt overeen met het punt wat we in paragraaf 1.3 hebben beschreven over kerkverlating.

2.3.2 Dienst

Door een paar respondenten werd de dienst als negatief punt genoemd. Het ging dan vooral over de theologie. De respondenten voelden zich hierdoor schuldig en slecht en kregen het gevoel niet te kunnen voldoen aan wat er werd gezegd of gezongen. Wat meespeelt in de beleving van de dienst, is de duur van de dienst en tijdens de preek de grote hoeveelheid informatie of Bijbelteksten op de PowerPoint. De duur van de dienst en de grote hoeveelheid informatie op de PowerPoint werd ervaren als een hoge drempel voor bezoekers of buitenstaanders. De zangdienst werd door sommigen ervaren als te lang en niet enthousiast genoeg.

2.3.3 Overig

Er worden nog een aantal negatieve punten genoemd die niet te plaatsen zijn onder de andere categorieën. Er wordt genoemd dat conflicten onderling spelen en dat dit niet goed is voor een gemeente. Er wordt een keer genoemd dat er te weinig leeftijdsgenoten zijn, in vergelijking met andere kerken. Er wordt genoemd dat mensen in de kerk vooral op hun eigen omgeving gericht zijn en weinig oog hebben voor buitenstaanders of gasten die de gemeente bezoeken.

2.4 Het advies voor de VPE-gemeente

In de interviews met jongvolwassenen die de gemeente hebben verlaten, hebben wij naar hun advies voor de gemeente gevraagd, als verbetering op de negatieve punten en de redenen van de verlating van de gemeente. Deze verbeterpunten zijn soms gericht op de gehele gemeente. We zullen deze punten behandelen in volgorde van belangrijkheid.

2.4.1 De dienst

Allereerst vindt de ruime meerderheid van de respondenten dat de dienst zou moeten veranderen. Het eerste punt wat zij adviseren is dat de diensten eigentijdser zouden moeten zijn. Met eigentijdser wordt vooral het vermijden van jargon in preken en liederen bedoeld. Om de interactiviteit in de diensten te bevorderen wordt aanbevolen om een overzichtelijke PowerPoint of Prezi te gebruiken en de gemeente meer te betrekken bij de preek. De preken zouden meer praktisch voor het dagelijks leven kunnen zijn. Voor een paar zou dat betekenen dat er meer nadruk wordt gelegd op de genade.

2.4.2 De visie van de gemeente

Een aantal respondenten noemen als advies voor de gemeente dat de gemeente zou moeten kijken naar een nieuwe visie. De jongvolwassenen noemen een aantal ideeën waar de gemeente rekening mee zou kunnen houden voor een nieuwe visie. Allereerst zou de gemeente zich meer moeten gaan richten op het ontwikkelen van gaven en talenten van gemeenteleden, waardoor gemeenteleden ingezet kunnen worden op grond van hun talenten. Wat hierbij aansluit is dat de gemeente zich meer moet richten op het investeren in mensen en relaties. Als derde wordt er genoemd dat de gemeente zich meer zou moeten richten op de nieuwe generatie van de kinderen en jongeren.

2.4.3 Meer onderlinge verbondenheid

De helft van de respondenten adviseert de gemeente om meer te investeren in onderlinge verbondenheid. Het is hun verlangen dat de gemeente gezelliger en meer open wordt, zowel binnen als buiten de gemeente. Het middel om dit doel te bereiken is om meer activiteiten te organiseren die gericht zijn op de groei van de onderlinge relatie. Voor jongvolwassenen kunnen er meer activiteiten worden georganiseerd. Er is geen concreet beeld wie de activiteiten voor jongvolwassenen zou moeten organiseren. Er wordt wel van de leiding verwacht dat ze de activiteiten ondersteunen en daarvoor ruimte bieden.

2.4.4 De structuur

Er wordt door een aantal respondenten geadviseerd om na te denken over de leiderschapsstructuur en de structuur van de dienst. Volgens deze respondenten is het goed om hiermee aan de slag te gaan. Als advies voor de leiderschapsstructuur wordt geadviseerd dat de voorganger in dienst komt te staan van de gemeente en onder het leiderschapsteam. Op deze manier wordt de voorganger minder belast met verantwoordelijkheid voor de gemeente en draagt het leiderschapsteam namens de gemeente de verantwoordelijkheid. Een ander adviespunt is het verlagen van de drempel van de doop, zodat er meer flexibiliteit komt in toelating tot de doop en het uitvoeren van taken.

2.5 Conclusie

In deze deelvraag hebben we een antwoord kunnen geven op de vraag: 'wat zijn de redenen van de jongvolwassenen om de gemeente weinig tot niet meer te bezoeken'. Er zijn zes verschillende redenen waardoor de respondenten de gemeente hebben verlaten. Het belangrijkste punt om de gemeente te verlaten is de dienst. Hiermee wordt de beleving, de vorm en het niet meevragen van vrienden bedoeld. Voor sommigen heeft de kerkdienst geen meerwaarde. Als tweede belangrijke reden wordt door de respondenten de vaste structuur en gewoontes binnen de gemeente genoemd. Zij ervaren veel traditie, waardoor er weinig mogelijkheden zijn voor verandering. In het aandragen van eigen ideeën missen ze waardering en hebben ze het idee dat ze niet zichzelf mogen zijn. De derde reden zijn de omgevingsfactoren die mee hebben gespeeld om de gemeente te verlaten. Het gaat hier vooral om omstandigheden waar de respondenten geen invloed op konden uitoefenen zoals vrienden die vertrokken en enthousiast waren over andere kerken. Een vierde reden ligt in de theologie van de gemeente. Veel respondenten liepen aan tegen het tekort aan het prediken van de genade en de praktische toepassing van de preek in hun eigen leven. Een vijfde reden heeft te maken met allerlei persoonlijke redenen die meegespeeld hebben, zoals groeien in volwassenheid en andere prioriteiten in het leven. Tot slot wordt het gat tussen de jeugdgroep en de 20+ kring en gemeente genoemd als reden om de gemeente te verlaten.

In aansluiting op de redenen van het verlaten van de VPE-gemeente hebben we gekeken naar de positieve, negatieve en adviespunten voor de gemeente. Door hiernaar te kijken, kunnen we constateren dat er tegenstrijdigheden te vinden zijn in de uitwerking van de resultaten. Deze punten zullen we hieronder toelichten en de tegenstrijdigheden benoemen en verklaren.

2.5.1 Overeenkomsten met de redenen uit de literatuur

De eerste belangrijke reden, de dienst, zien wij terug komen in ons literatuuronderzoek, daar wordt gezegd: de diensten worden door deze groepen ervaren als saai, oncomfortabel en in herhaling vallend en uit ander onderzoek blijkt dat als zij zich in de dienst niet thuis voelen het een reden kan zijn om op zoek te gaan naar een andere gemeente. (Kranenburg, 2011) De tweede reden, de vaste structuren, gewoonten en de weinige ruimte die de jongvolwassenen ervaren zien wij terugkomen in de literatuur als een van de grootste redenen. (Bruijne, Pit, & Timmerman, 2009) Door deze top-down-structuur kunnen jongvolwassenen ervaren dat zij niet kunnen participeren in de kerk. (Kinnaman, 2011) De praktische punten en persoonlijke omstandigheden worden zowel in de resultaten van ons onderzoek als in de literatuur genoemd. Het vierde punt, de theologie, zien wij terug in de literatuur. De reden van het verschil in theologie, de genade, zien wij echter niet terug in de literatuur evenals het gat na de jeugdgroep. De redenen uit de literatuur die niet terug komen in het praktijkonderzoek zijn het gemis van de doordenking van het geloof en weinig geloofsopvoeding wat kan leiden tot het verlaten van een gemeente.

2.5.2 Tegenstrijdigheden

2.5.2.1 Onderlinge verbondenheid

Het tweede punt wat tegenstrijdig lijkt is dat er bij de positieve punten de onderlinge verbondenheid wordt genoemd, terwijl dit punt ook bij de adviespunten terugkomt. Dit is opvallend, omdat het in beide gevallen over hetzelfde gaat. We zouden dit kunnen verklaren door te zeggen dat de respondenten het verlangen hebben dat het sterke punt van de gemeente nog meer versterkt wordt. Onderlinge verbondenheid zou versterkt kunnen worden door meer ontspannen activiteiten te hebben met de gemeente.

2.5.2.2 Leiderschap

Tot slot zien we een verschil in de beleving van het leiderschap. Leiderschap wordt zowel bij de positieve als bij de negatieve, de adviespunten en de redenen tot verlaten van de gemeente (dienst, structuur en theologie) genoemd. We kunnen dit verklaren uit de context van de respondenten. Aan de ene kant ervaren zij de leiders (in het bijzonder de voorganger en zijn vrouw) als persoon positief en voelen zij nauwe verbondenheid met hen. Aan de andere kant vinden zij de leiderschapsstructuur en de beslissingen negatief. Ze ervaren te weinig ruimte en waardering van het leiderschapsteam, waardoor sommigen de keuze hebben gemaakt om de gemeente te verlaten.

2.5.2.3 Adviespunten

De adviespunten die door de respondenten gegeven worden om de gemeente te verbeteren, roepen geen tegenstrijdigheden op. De meeste adviezen gaan over de vorm en de beleving van de diensten. Er wordt meer interactiviteit in de diensten, meer normale taal, meer nadruk op de genade en meer praktische toepasbaarheid in de diensten geadviseerd. Ze adviseren de gemeente om te investeren in een goede visie, waarin ze vooral een actieplan aanbevelen.

Deelvraag 3: Hoe ervaren de jongvolwassenen die de VPE-gemeente frequent bezoeken de gemeente en wat is hun advies?

Om een beeld te krijgen van wat de jongvolwassenen nodig hebben in de gemeente, hebben wij de jongvolwassenen die de gemeente frequent bezoeken geïnterviewd. Wij beschrijven wat zij positief en negatief vinden aan de gemeente en hun advies. Wij interpreteren de overlap in de eindconclusie.

3.1 Positieve punten van de VPE-gemeente

De positieve punten die wij bespreken zijn voor de meeste respondenten de redenen waarom zij de gemeente bezoeken. Deze punten staan in volgorde van belangrijkheid.

3.1.1 Dienst

Algemeen: Iets meer dan de helft van de respondenten geeft aan de diensten in de gemeente te waarderen. Hierbij noemen ze de kwaliteit en de keuze van de muziek. Zij vinden het fijn dat er de tijd is om God te kunnen ontmoeten. Een respondent vindt de rustige liturgie en de beperkte aandacht voor de werking van de Heilige Geest prettig.

Preken: Een belangrijk onderdeel van de dienst is de preek. Bijna alle respondenten geven aan dat ze de preken waarderen, omdat er thema's worden behandeld die handvatten geven voor het leven. Door een respondent wordt genoemd dat de uitleg van de doop duidelijk is.

3.1.2 Participatie

Bijna alle respondenten noemen dat zij het prettig vinden om te kunnen participeren en verantwoordelijkheid te dragen in de gemeente. Het participeren is voor hen een motivatie om de gemeente te bezoeken, omdat zij zo voldoening krijgen, met hun passie kunnen werken en zich serieus genomen voelen. Bij enkele respondenten zorgt dit voor een groei in het geloof. Dat participatie een belangrijke reden is om in de gemeente te blijven zien wij ook terug in de literatuur.

3.1.3 Onderlinge verbondenheid en kinder- en jeugdwerk

Iets meer dan de helft van de respondenten geeft aan dat zij de gemeente waarderen om het thuis dat het voor hen is. De respondenten vinden het positief dat zij in de gemeente anderen kunnen ontmoeten en voor een respondent is ontmoeting de belangrijkste reden om de gemeente te bezoeken. Respondenten waarderen vooral gezamenlijke activiteiten.

Het jeugd- en kinderwerk wordt door enkele respondenten positief genoemd omdat ze vinden dat het goed is georganiseerd. Over de jeugdgroep wordt gezegd dat er gezelligheid was en er ruimte was om jeugddiensten te organiseren.

3.1.4 Leiderschap

Iets meer dan de helft van de respondenten geeft aan dat zij de leiders van de gemeente positief vinden. Hun leiderschap vinden zij helder en gestructureerd. Het leiderschap is voor deze respondenten echter geen hoofdrede om de gemeente te bezoeken.

3.2. Negatieve punten van de VPE-gemeente

Hieronder zullen we de negatieve punten in volgorde van belangrijkheid uiteenzetten.

3.2.1 Dienst en preek

Meer dan de helft van de respondenten spreekt over de preek als een negatief punt, de redenen verschillen per respondent. Iemand geeft aan dat de preken niet aanspreken en te weinig concreet

zijn. Het niet aangesproken voelen door de preken heeft soms te maken met de ervaring dat de preken en diensten te lang zijn, waardoor de dienst als eentonig wordt ervaren.

Een ander geeft aan dat de preken niet voldoende diepgang bieden en te weinig niveau. Verder wordt er genoemd dat er in de diensten te weinig aandacht voor de Heilige Geest en Zijn gaven is. Volgens sommigen zou het te maken kunnen hebben met de controle van leiders en het spannend vinden om de Geest de ruimte te geven. Een respondent heeft de indruk dat de aanbidding de laatste tijd kwalitatief minder is geworden.

3.2.2 Theologie

Een aantal respondenten noemen de theologie als negatief punt. Als eerste wordt er genoemd dat er in de gemeente te weinig uit geloof wordt geleefd. Tegenslagen worden soms vergeestelijkt als leiding van God en er wordt minder gebeden om genezing bij ziekte, maar eerder om kracht en nabijheid. De Heilige Geest krijgt volgens deze respondenten een te kleine rol in de gemeente. Iemand anders merkt op dat er soms verschillen bestaan in exegese tussen de sprekers in de gemeente. Als praktisch punt wordt er een drempel tot lidmaatschap van de gemeente ervaren, door de uitleg van de volwassendoop als enige voorwaarde tot lidmaatschap.

3.2.3 Weinig jongvolwassenen

Een derde punt wat bij alle respondenten terug komt, is het gebrek aan leeftijdsgenoten. De respondenten geven aan het jammer te vinden dat er zo weinig jongvolwassenen zijn. Een respondent geeft aan dat het verlaten van de jeugdgroep een rol heeft gespeeld in het minder bezoeken van de gemeente. Toch wordt door alle respondenten een goede dienst of preek belangrijker gevonden dan de hoeveelheid jongvolwassenen. Iemand anders noemt dat er te weinig activiteiten zijn voor jongvolwassenen.

3.2.4 Leiderschap

Een meerderheid van de respondenten noemt het leiderschap als een negatief punt. Sommigen ervaren dat de gemeente stil staat, er controle is vanuit het leiderschap en dat beslissingen top-down worden genomen. Er wordt genoemd dat het vertrouwen in God te weinig wordt uitgestraald vanuit het leiderschap. Het vergeestelijken van negatieve gebeurtenissen wordt ervaren als een negatief punt van het leiderschap. Een respondent geeft aan het lastig te vinden om met persoonlijke vragen bij de leiders aan te kloppen.

3.2.5 Overig

Er worden door de respondenten enkele negatieve punten genoemd die niet onder de andere categorieën te plaatsen zijn. Zo wordt er genoemd dat meer betrokkenheid belangrijk is en daarbij missionaire initiatieven naar buiten toe. Een ander punt wat wordt genoemd is dat gemeenteleden ziekten of psychische klachten als demonisch noemen, wat als negatief wordt ervaren. Zie hiervoor ons literatuur onderzoek in bijlage 1.(Oussoren, 2012) Er wordt nog gezegd dat de kerk- en koffiezaal ouderwets en afstandelijk zijn.

3.3. Advies voor de VPE-gemeente

Hieronder zullen wij de adviespunten van de jongvolwassenen die de gemeente frequent bezoeken behandelen in volgorde van belangrijkheid.

3.3.1 Aandacht voor jongvolwassenen

Wat de respondenten het belangrijkste vinden in hun advies is de aandacht voor de jongvolwassenen. De nadruk ligt volgens hen nu te veel op andere generaties. Als concreet advies wordt gezegd: "Ga met hen rond de tafel zitten en luister naar wat zij zouden willen." De respondenten vinden dat er van de creativiteit van de tieners en jongvolwassenen geleerd kan

worden en hun ideeën meegenomen kunnen worden. In aanvulling hierop wordt het advies gegeven om jongvolwassenen beter en vaker te benaderen, naar hen te luisteren en iets met hun opmerkingen te doen. De meeste respondenten hebben wel behoefte aan een kring, maar omdat deze door de week plaatsvindt, kunnen zij niet.

3.3.2 (Kortere) diensten met interactie en eenheid in de theologie

De respondenten adviseren de gemeente om te investeren in meer actieve en beeldende preken. Hierdoor zullen zij zich meer aangesproken en betrokken voelen. Om de diensten te verbeteren adviseert een deel om de diensten korter te maken. Een ander adviseert om te kijken naar de lijn in de theologie, zodat deze meer met elkaar overeen komt. Een aantal respondenten zou graag meer vertrouwen op God willen zien in de diensten.

3.3.3 Luister naar de gemeente en zorg voor onderlinge verbondenheid

De respondenten adviseren de gemeente om goed te luisteren naar wat de gemeente zou willen. Zij zouden heldere communicatie willen zien en dat er iets met de ideeën vanuit de gemeente gedaan wordt. De jongvolwassenen spreken over een down-top structuur, in overeenstemming met ons literatuuronderzoek.(Oussoren, 2012) Als tweede zouden zij graag meer activiteiten met de hele gemeente willen doen, zodat de onderlinge verbondenheid in de gemeente versterkt wordt. Zij denken vooral aan meer gezamenlijke activiteiten in een ontspannen setting.

3.4 Conclusie

Wij verbinden in deze conclusie de adviespunten met de positieve en negatieve punten van de jongvolwassenen die de gemeente frequent bezoeken. Wij zullen de spanning tussen de positieve en negatieve punten benoemen en interpreteren.

3.4.1 Participatie & kinder- en jeugdwerk

Bijna alle respondenten geven aan het te waarderen dat zij kunnen participeren in de gemeente. De respondenten zijn enthousiast over hun taken. Doordat zij kunnen participeren in de gemeente zijn zij gemotiveerd om de gemeente te bezoeken.

De respondenten vinden het kinderwerk en het jeugdwerk goed en dit was voor de respondenten een belangrijke reden om de gemeente te bezoeken. Door een respondent wordt genoemd dat het verlaten van de jeugdgroep heeft bijgedragen aan het minder bezoeken van de gemeente.

3.4.2 De dienst en theologie

Bijna alle respondenten geven aan dat zij de gemeente bezoeken om de diensten. Zij kunnen in de dienst God ontmoeten en krijgen in de preken handvatten voor het geloof, maar wordt ook als belangrijkste negatieve punt genoemd. De diensten wordt door sommigen ervaren als te lang, te weinig afwisselend, te weinig ruimte voor de Heilige Geest of te oppervlakkig. De spanning tussen de positieve en negatieve punten van de dienst, kunnen op de volgende manier geïnterpreteerd worden. Zij ontvangen uit de dienst geloofsopbouw, maar het kan beter. Zij zullen de gemeente meer gaan bezoeken als de dienst verbeterd zal worden.

3.4.3 Onderlinge verbondenheid

De jongvolwassenen vinden het belangrijk dat er geluisterd wordt naar de gemeente en jongvolwassenen willen en dat leiders hier iets mee doen. De gezamenlijke activiteiten worden gewaardeerd. Zij willen graag onderlinge verbondenheid ervaren en een hechtere gemeenschap worden. De jongvolwassenen vinden het jammer dat er weinig leeftijdsgenoten zijn, maar is dit voor hen geen reden om de gemeente te verlaten.

3.4.4 Leiderschap

De leiders worden als positief gezien, maar niet als een duidelijke reden om de gemeente te bezoeken. Tegelijkertijd wordt leiderschap als een negatief punt gezien. Een respondent geeft aan dat het lijkt alsof de gemeente stilstaat en dat er controle is vanuit het leiderschapsteam in het uitoefenen van taken. We nemen een verschil waar in de beleving van het leiderschap. We kunnen dit verklaren, want de respondenten geven aan dat zij de leiders als persoon erg waarderen, maar niet iedereen vindt de uitvoering van hun taak prettig.

Deelvraag 4: Wat zijn de overeenkomsten en verschillen tussen de jongvolwassenen die de VPE-gemeente frequent bezoeken en de jongvolwassenen die de VPE-gemeente weinig tot niet bezoeken?

Na de deelvraag over de redenen waarom jongvolwassen de gemeente hebben verlaten en de deelvraag over de jongvolwassenen die de gemeente frequent bezoeken, willen we in deze deelvraag de overeenkomsten en verschillen beschrijven tussen deze beide groepen. We zullen dat doen op de volgende gebieden: kinder- en jeugdwerk, onderlinge verbondenheid, structuur en participatie, dienst en theologie. Waar mogelijk zullen we interpretaties geven om overeenkomsten en verschillen te verklaren.

4.1 Kinder- en jeugdwerk

Als eerste valt op dat beide groepen jongvolwassenen bijna hetzelfde zeggen over het kinder- en jeugdwerk. Het kinderwerk wordt herinnerd als afwisselend en dat het bij heeft gedragen aan hun ontwikkeling. Bij het jeugdwerk was er een goede mix tussen ontspanning en serieuze gesprekken. De ontmoeting met leeftijdsgenoten was een reden om de diensten te bezoeken. Het verlaten van de jeugdgroep wordt door een deel van de respondenten als negatief ervaren. Sommigen hadden de ervaring dat zij na de jeugdgroep in een gat vielen en de aansluiting misten bij de dienst en de 20+ kring. Frequente bezoekers benoemen dit punt niet. Een mogelijke verklaring is dat deze ervaring sterker leeft bij de groep die de gemeente heeft verlaten omdat ze een hechte groep waren en nadat ze de jeugdgroep moesten verlaten er een gevoel van leegte kon ontstaan. Aan de andere kant is de groep frequente bezoekers divers en hebben niet alle respondenten het jeugdwerk bezocht in de gemeente. We kunnen wel concluderen dat het kinder- en jeugdwerk een belangrijke rol heeft gespeeld in het bezoeken van de gemeente.

4.2 Onderlinge verbondenheid

Onderlinge verbondenheid wordt door beide groepen respondenten genoemd als positief. De gemeente wordt ervaren als familie en een thuis. De respondenten die de gemeente hebben verlaten geven aan dat zij de onderlinge verbondenheid in de gemeente het meest hebben gewaardeerd. Toch hebben zij de gemeente verlaten, wat wij als volgt kunnen interpreteren. De dienst en de preek zijn een van de grootste redenen geweest om de gemeente te verlaten, het familiegevoel is daarbij niet doorslaggevend geweest. Er wordt door beide groepen geadviseerd om meer te investeren in de onderlinge verbondenheid om verbondenheid te versterken.

4.3 Structuur en participatie

Voor beide groepen is er overeenstemming over de leiders. Zij waarderen de leiders als persoon. In het bijzonder worden de voorganger en zijn vrouw omschreven als mensen met een hart voor de gemeente. Voor een groot deel van de respondenten wordt de uitvoering van de leiderschapsstructuur en de gewoonten in de gemeente als negatief ervaren. Voor de meerderheid van de respondenten is de huidige structuur een belangrijke reden geweest om de gemeente te verlaten. Zij kregen het gevoel niet gehoord te worden bij nieuwe ideeën. Sommigen ervoeren geen ruimte in de structuur om nieuwe initiatieven uit te voeren. Als hun initiatieven wel doorgevoerd mochten worden, misten ze de waardering voor de inspanning die ze hadden geleverd voor de gemeente. Een enkele frequente bezoeker geeft aan controle te ervaren vanuit het leiderschapsteam en sluit aan bij wat de groep die de gemeente heeft verlaten heeft ervaren. De meerderheid van de respondenten adviseren daarom om naar de gemeente te luisteren en serieus

te nemen wat er wordt gezegd. Andere frequente bezoekers spreken positief over de structuur en vinden dat er genoeg ruimte is voor participatie, vooral in het kinder- en jeugdwerk.

We kunnen hieruit concluderen dat participatie voor beide groepen belangrijk is, wat ook overeenkomt met wat wij lezen in deelvraag 1.3.1 en 1.3.2. Voor een deel van de groep die de gemeente heeft verlaten, werd er te weinig ruimte ervaren, wat we op verschillende manieren kunnen interpreteren. Als eerste is het mogelijk dat de jongvolwassenen die de gemeente hebben verlaten zelf wilden participeren, maar dat ze hierin andere verwachtingen hadden dan de leiders en hierdoor teleurgesteld zijn geraakt. Een andere verklaring is dat ze ruimte kregen, maar dat het leiderschapsteam hen controleerde in de uitvoering, waardoor ze zich niet gekend voelden. Een derde verklaring kan zijn dat er na de uitvoering geen erkenning en waardering was voor wat er werd gedaan. Bij de frequente bezoekers wordt er door sommigen controle ervaren, maar niet bij allemaal. Dit kan verklaard worden door hun participatie in het kinder- en jeugdwerk. De meesten van de frequente bezoekers ervaart daar de ruimte om te participeren. Het kan dat de jongvolwassenen die een vaste structuur hebben ervaren, wilden participeren op andere gebieden dan het kinder- en jeugdwerk en daar geen ruimte en waardering hebben ervaren voor hun ideeën.

4.4 Dienst

De verschillen in de beleving van de dienst zijn bij beide groepen aanwezig. Voor de respondenten die de gemeente hebben verlaten was het de belangrijkste reden om te besluiten de gemeente te verlaten. De dienst wordt door de jongvolwassenen die de gemeente frequent bezoeken als negatief ervaren door verschillende oorzaken. De diensten worden door hen als te lang, te weinig afwisselend en te oppervlakkig ervaren of vinden ze dat er te weinig aandacht voor de Heilige Geest is. De overeenkomst tussen deze groepen is het verlangen naar interactieve en beeldende preken. De meerderheid van beide groepen heeft behoefte aan kortere diensten, met meer praktische handvatten voor het dagelijks leven.

Voor de jongvolwassenen die de gemeente frequent bezoeken wordt de dienst gezien als een van de belangrijkste onderdelen voor geloofsopbouw en is de dienst een van de belangrijkste redenen om de gemeente te bezoeken. Het verschil zou kunnen liggen in het missen van geloofsopbouw door een deel van de respondenten die de gemeente hebben verlaten. Voor de frequente bezoekers is er wel geloofsopbouw, maar worden er verbeteringen aangedragen voor de vorm van de dienst en de inhoud van de preek om meer bij hun leven aan te sluiten.

De redenen die beide groepen jongvolwassenen aangeven sluiten aan bij de generatie waar zij deel van uitmaken. Deze generatie heeft in hun dagelijks leven te maken met interactie, waardoor het hen opvalt als dit niet in de kerk terugkomt.

4.5 Theologie

Wat betreft de theologie is er een verschil tussen beide groepen. De groep die de gemeente heeft verlaten spreekt veel over genade en dat ze dit gemist hebben in de gemeente. De groep van de frequente bezoekers spreekt hier niet een keer over, maar benadrukt dat er meer vertrouwen op God en leiding door de Heilige Geest zou moeten komen. Het is opvallend dat zij niet spreken over de genade, maar de radicaliteit benadrukken. Een mogelijke verklaring waarom de frequente bezoekers niet over de genade spreken is dat een deel van de geïnterviewden geen deel heeft uitgemaakt van de jeugdgroep waar dit thema werd behandeld. Andere mogelijkheden zijn dat de persoonlijke theologie anders is geworden of dat de theologie van de gemeente is veranderd.

Deelvraag 5: Hoe kan de VPE-gemeente aantrekkelijk zijn voor jongvolwassenen, volgens de tieners uit de VPE-gemeente, de 20+ kring, de jongvolwassenen uit de vergelijkbare VPE-gemeente en specialisten op het gebied van jongvolwassenen?

In deze deelvraag zullen we als eerste onderzoeken wat de tieners en de 20+ kring voor positieve, negatieve en adviespunten van de gemeente noemen. Als tweede hebben we gesprekken gehad met jongvolwassenen uit de vergelijkbare VPE-gemeente en specialisten voor mogelijke adviespunten voor de gemeente.

5.1 De tieners

We hebben een groepsgesprek gehouden met de tieners van de jeugdgroep in de leeftijd van 15-20 jaar.⁴ In dit gesprek stond de vraag centraal wat zij nodig hebben om de gemeente nu en in de toekomst te blijven bezoeken. De resultaten beschrijven we hieronder.

5.1.2 Positieve punten

De gemeente is voor de tieners als een familie waarin veel rust en veiligheid te vinden is. In aansluiting hierop wordt door de meerderheid genoemd dat ze ervaren dat God aanwezig is in de kerk. De jeugdgroep wordt als positief ervaren, vooral nu de groepen zijn gescheiden.

5.1.3 Negatieve punten

Allereerst hebben ze het gevoel dat niet iedereen zichzelf kan zijn. Dit gevoel hebben ze, omdat niet iedere kledingstijl wordt geaccepteerd. Voor de tieners is het belangrijk dat mensen met God leven en niet om hoe ze er uit zien of hoe men zich gedraagt. Vanuit de literatuur, zoals beschreven in 1.3.5, blijkt dat het echtheid voor tieners en jongvolwassenen belangrijker is dan uiterlijk. Als tweede vinden ze dat de gemeente vast zit aan wat ze altijd al doen, waardoor het traditioneel is. Veranderingen gaan volgens de tieners langzaam. Als derde vinden zij de dienst negatief. De preek wordt vaak ervaren als te lang, te weinig praktisch voor het dagelijks leven en gericht op ouderen. De zangdienst wordt volgens een deel ervaren als te lang en te weinig afwisselend. In de dienst ervaren ze weinig vreugde. De tieners zouden nooit hun vrienden meenemen naar een gewone kerkdienst, eventueel wel naar een jeugddienst, omdat die hen meer aanspreekt.

5.1.4 Advies

Allereerst zeggen de tieners een aantal dingen over de dienst. Voor hen mag er in de diensten meer beweging komen door diensten die feestelijk en minder serieus zijn. Voor de preken adviseren de tieners om deze minder lang te laten duren en gebruik te maken van PowerPoint. Deze moeten overzichtelijk zijn, door gebruik van kernzinnen en geen lange gedeelten uit de Bijbel. Verder willen ze graag een praktische toepassing voor hun dagelijks leven. De opbouw van de preek is niet altijd duidelijk en daardoor raken ze de draad kwijt. Als derde verlangen zij naar het tonen van kwetsbaarheid, zij verlangen naar mensen die zich kwetsbaar op durven stellen. Dit houdt in dat leiders en gemeenteleden eerlijk zijn over wie zij zijn en wat hen bezighoudt. Zij vinden dat er meer creativiteit mag zijn in de gemeente en nieuwe dingen uitgeprobeerd mogen worden. Hierbij hoort de aanpassing van de kerkzaal waar ze wat meer kleur zouden willen zien. Als vierde zouden de tieners meer missionair willen zijn, door mensen van buitenaf mee te laten doen met activiteiten in de gemeente. Als er meer jongeren komen die elkaar goed kennen, zou dit voor hen een reden zijn om in de gemeente te blijven. Dit verlangen naar evangelisatie is typisch voor de evangelische

⁴ Zie bijlage 2.

kerk, toch lijkt het zo dat ze het missen in de gemeente. (Kooi, Staalduine-Sulman, & Zwiep, 2012) Acceptatie, ondanks verschillen, is belangrijk voor hen omdat ze meer verlangen naar een plek waar God is en Hij aanbeden wordt. Met betrekking tot de jeugdgroep geven de tieners aan dat zij graag meer (Engelse) nummers met pit zingen of luisteren via Youtube. Om de avonden te bezoeken zou het hen helpen om van te voren te weten welke onderwerpen er worden behandeld en zij zouden graag meer ontspanning willen.

5.2 De 20+ kring

Tijdens ons bezoek aan de 20+ kring, zijn we met de vier aanwezige jongvolwassenen en leiding in gesprek gegaan over de gemeente nu en wat zij kan verbeteren in de toekomst om voor hen aantrekkelijker te worden.⁵

5.2.1 Positieve punten

Het kinderwerk wordt herinnerd als afwisselend en goed. De kinderdiensten waren iedere keer anders en er was veel gezelligheid. Als vervolg op het kinderwerk wordt de jeugdgroep gewaardeerd. Hier werden avonden georganiseerd met ontspanning en serieuze onderwerpen. Over het gemeenteleven wordt de saamhorigheid genoemd als positief punt. Het valt sommige aanwezigen op dat er de laatste tijd meer ruimte lijkt te komen voor creativiteit in de gemeente, dit wordt ervaren als positief.

5.2.2 Negatieve punten en advies

De negatieve punten en adviespunten van de 20+ kring zijn nauw met elkaar verbonden, waardoor we deze samen zullen behandelen. Als belangrijkste negatieve punt wordt de dienst genoemd, deze wordt ervaren als voorspelbaar. Voorspelbaarheid heeft aan de ene kant een positief karakter omdat je weet waar je aan toe bent. Aan de andere kant wordt het vooral negatief ervaren, omdat het op deze manier niet afwisselend is. Het gebrek aan afwisseling wordt ervaren in de zangdienst en de preken. Volgens de groep sluit de gemeente daarin niet aan bij de huidige maatschappij die gericht is op snelheid en multimedia, iets wat inderdaad kenmerkend is voor deze tijd. (Boender & Ahlers, 2010) Om beter aan te sluiten bij de huidige maatschappij wordt er geadviseerd om doelgroepgericht te gaan werken. Voor de gemeente zou dat betekenen dat er bijvoorbeeld twee verschillende diensten kunnen worden aangeboden op zondagmorgen. Er kan een dienst zijn voor de oudere generatie en een dienst voor de jongere generatie. Concreet zou dit betekenen dat er om 9:00 en om 10:30 een dienst is, met koffiedrinken tussen de diensten door. Het advies is om iemand uit de gemeente tussen de 20 en de 30 aan te stellen voor het opzetten van de dienst voor de jongere generatie. Een tweede optie die wordt genoemd is het aanbieden van tienerdiensten. Ten slotte wordt de zaal ervaren als ouderwets en niet van deze tijd. Er wordt geadviseerd om de zaal te verduisteren en de verlichting rondom het podium te verbeteren om beter op God te kunnen concentreren tijdens de dienst. Een ander verbeterpunt is de leeftijdsgrens van de jeugdgroep. De jeugdgroep is tot en met 20 jaar en voor sommige jongeren is dit nog te vroeg om lid te worden van de gemeente. Als oplossing wordt er genoemd om de leeftijdsgrens te verhogen naar 23 jaar. De oudste jeugdgroep zou de leeftijdspanne bevatten van 18-23 jaar, wat volgens de groep overeenkomt in niveau en leeftijdsfase. Na hun 23^e jaar is er de 20+ kring die hen zou kunnen helpen om verder te groeien. Als derde punt wordt er een gebrek aan onderlinge ontmoeting ervaren, wat te maken heeft met de duur van de diensten, waardoor er voor sommigen geen behoefte meer is om na de dienst koffie te drinken. Een mogelijk advies is om voor de dienst van 10:00 tot 10:30 koffie te schenken. Voorwaarde zou wel zijn om de diensten korter te laten duren, zodat er ook na de dienst nog gelegenheid is om koffie te drinken. Als laatste punt wordt het

⁵ Zie bijlage 2

verbeteren van de laagdrempeligheid van de diensten genoemd. De diensten worden ervaren als geschikt voor vijftigplussers, maar niet voor jongvolwassenen. Vanuit de literatuur blijkt dat jongvolwassenen afhaken als diensten op ouderen zijn gericht. (Rooijendijk, Dijt, Wijers, & van Delft, 2011) Bij de 20+ kring zorgt de lengte van de dienst en de preken ervoor dat er een drempel wordt ervaren. Als advies wordt gegeven om als kerk te gaan leven in deze tijd door zich te richten op jongvolwassenen en buitenkerkelijken. Het kan door een concretere preek en meer ruimte voor nieuwe initiatieven, waardoor de laagdrempeligheid vanzelf zal toenemen.

5.3. De vergelijkbare VPE-gemeente

Op zondag 13 april 2014 hebben wij de vergelijkbare VPE-gemeente bezocht. Wij hebben na de dienst met zeven jongvolwassenen gesproken. In deze gesprekken benoemden ze waarom zij een kerk bezoeken en wat ze nodig hebben om in een kerk te blijven. We beschrijven hun positieve punten van de vergelijkbare VPE-gemeente, waarna we hun adviespunten voor de gemeente beschrijven.

5.3.1 Redenen om de vergelijkbare VPE-gemeente te bezoeken

De respondenten bezoeken de vergelijkbare VPE-gemeente allereerst, omdat zij een sterke onderlinge verbondenheid ervaren. Als tweede vinden zij het fijn dat er leeftijdsgenoten zijn en er is voor iedere levensfase een groep. Als derde geeft iets minder dan de helft van de respondenten aan de muziek in de vergelijkbare VPE-gemeente te waarderen. Als vierde wordt de dienst laagdrempelig ervaren, waardoor het eenvoudig is om anderen mee te nemen. Tot slot geeft meer dan de helft van de respondenten aan dat zij het participeren in de vergelijkbare VPE-gemeente als prettig ervaren, hierbij ervaren zij vrijheid en zij mogen samen met anderen de koers uitzetten.

5.3.2 Advies aan de VPE-gemeente

We hebben de jongvolwassenen gevraagd wat ze aan een vergelijkbare gemeente zouden adviseren om jongvolwassen vast te houden. Als eerste wordt er geadviseerd om een werkgroep te starten die nadenkt over vernieuwing van de dienst en ook dient als adviesorgaan voor het leiderschapsteam. Zo zegt een respondent: "Oudsten zien vaak niet wat er vernieuwd moet worden, dat moeten jongvolwassenen zien en aandragen." Deze groep draagt bijvoorbeeld sprekers aan, die aansluiten bij de leefwereld van jongvolwassenen. Een ander voorbeeld is het gebruiken van de cirkel van Kolb. (Kolb) Aan de hand van de leerstijlen kijkt de werkgroep hoe zij de zondagsdienst anders kan invullen. Een andere taak van de werkgroep is het zoeken naar de essentie van kerk-zijn en welke tradities de gemeente heeft ontwikkeld. Over de kerkdienst en de zoektocht naar de essentie van kerk-zijn, worden gesprekken gevoerd met het leiderschapsteam en worden er adviezen gegeven hoe de gemeente zou kunnen veranderen.

Een laatst advies is het organiseren van themadiensten. In de vergelijkbare VPE-gemeente wordt er iedere maand een themadienst georganiseerd. Gemeenteleden, waaronder jongvolwassenen, mogen zich aanmelden om een dienst te organiseren. Er is ruimte om de dienst naar eigen voorkeur in te vullen.

5.4 De specialisten

In deze deelvraag wordt het advies van de specialisten aan de gemeente beschreven. Nadat wij de interviews met de jongvolwassenen hebben uitgewerkt en gecodeerd hebben wij aan specialisten gevraagd om mee te denken over een mogelijk advies. Wij hebben zeven specialisten⁶ benaderd om te reageren op de onderzoeksresultaten. Hier kwam een advies op de volgende zes onderdelen uit: de dienst, preken, gemeente-zijn, verschillende groepen, participatie en leiderschap.

⁶ Zie voorwoord en bijlage 2

5.4.1 De dienst

De specialisten hebben verschillende adviespunten gegeven over het vormgeven van een kerkdienst, met de focus op wat jongvolwassenen aantrekkelijk vinden.

Een eerste advies is om jongvolwassenen persoonlijke aandacht te geven, want zij willen zich gekend voelen. Daarbij aansluitend is een advies dat de gemeente zich in de dienst kan gaan richten op de jongvolwassenen uit de gemeente, door aan te sluiten bij hun behoeften. Denk aan interactiviteit in de muziek en de preek, handvatten meegeven voor het dagelijks leven vanuit de preek en preekthema's die aansluiten bij hun leven. Op deze manier wordt er volgens specialisten niet alleen voor jongvolwassenen gepreekt, maar kan iedereen er wat mee. Mogelijk geldt dit meer voor lager opgeleiden, dan voor hoger opgeleiden die meer verlangen naar mysterie en diepgang. Als derde kunnen jongvolwassenen verlangen naar rituelen, symbolen, verstillingsmomenten en reflectie en dit niet vinden in hun gemeente. Een specialist vindt dat er een gebrek is aan (overgangs-)rituelen in de gemeente. Denk hierbij aan een ritueel op het moment dat de jongere volwassen wordt, gaat studeren, klaar is met studeren of gaat werken. Door rituelen is het mogelijk om hen erkenning te geven in de gemeente. Het vierde advies is een korte zangdienst. Na twee of drie liederen zijn jongvolwassenen het meestal zat, omdat ze een korte spanningsboog hebben. Als een dienst statisch wordt vormgegeven, is het voor hen niet heel spannend en haken ze af. Als laatste is het belangrijk om een kerk te hebben met een aantrekkelijke kerkzaal die past binnen deze tijd.

5.4.2 Preken

Een eerste advies is om naar de theologie te kijken als basis voor de preek. Jongeren willen graag preken horen over genade, want dit is voor hen een van de belangrijkste theologische onderwerpen. Regels zijn voor hen minder belangrijk. Wat hierbij aansluit is het advies om praktische preken te houden, want dit helpt hen om zich te identificeren. Volgens specialisten houden jongvolwassenen er van om intellectueel uitgedaagd te worden door praktische preken. Om preken toe te kunnen passen is het goed als de lat niet te hoog ligt en het haalbaar is. Belangrijk hiervoor is dat er een onderwerp wordt behandeld, want soms worden er meerdere preken in een preek gehouden, waardoor het niet duidelijk is waar het over gaat. Het betekent dat preken niet te lang moeten zijn, jongvolwassenen hebben een spanningsboog van ongeveer 20 minuten. Om preken te verbeteren adviseren specialisten om de preken te evalueren als sprekers. Een mogelijke vorm is om geregeld evaluatiemomenten te hebben waarin sprekers elkaar feedback geven over de gehouden preken en er samen wordt geoefend met het geven van preken. Een derde advies is dat jongvolwassenen de ruimte krijgen om hun eigen theologische accenten te leggen. Zij zijn opgegroeid in een postmoderne tijd waarin de waarheid relatief is en iedereen zijn eigen waarheid mag hebben. Randzaken staan voor hen niet vast, dus het is belangrijk om hen de ruimte te geven om eigen theologische accenten te mogen leggen.

5.4.3 Gemeente-zijn

Het is allereerst belangrijk dat de gemeente een eenheid is. In evangelische gemeenten is er regelmatig ruzie en onenigheid, waardoor gezinnen uit de kerk vertrekken. Dit maakt een gemeente voor jongvolwassenen niet aantrekkelijk om te bezoeken, want zo zei een specialist: "Als er gerommel is in een gemeente, zijn de jongvolwassenen het eerst weg. Ouderen kunnen zich er vaak nog wel bij neer leggen, maar jongvolwassenen niet." Activiteiten kunnen helpen om jong en oud te verbinden, waardoor de gemeente gezonder zal worden. Ouderen kunnen voor jongvolwassenen een identificatiefiguur zijn en hen helpen om verantwoordelijkheid te dragen. Als een gemeente een sterke verbondenheid heeft, zal dit bijdragen in het bezoeken van de gemeente door jongvolwassenen. Een tweede advies is om als gemeente samen te bidden. Hierbij is het belangrijk dat er voor de visie van de gemeente gebeden wordt, want zo ontstaat er bewogenheid en eenheid. Een specialist zegt dat het belangrijker is dat bidstonden bezocht worden dan dat er

kerkdiensten worden gehouden. Het derde advies is om te luisteren naar jongvolwassenen en aan te sluiten bij hun leefwereld. Jongvolwassenen hebben niet het idee hun vragen uit het dagelijks leven in de kerk te kunnen stellen. Zo zegt een specialist dat je als kerk mee moet bewegen met de cultuur, zoals een surfplank dit op golven doet. Als je tegen de golven in gaat, lukt het niet om staande te blijven. Zo is het ook met de kerk, zij moet meebewegen met de cultuur, anders blijft zij niet staande. Een vierde advies is om bij de visie een stappenplan te ontwikkelen. Jongvolwassenen willen graag weten waar zij aan toe zijn en waar zij naar toe gaan, dit komt goed tot uiting in een stappenplan. Een vijfde advies is dat de gemeente zich naar buiten richt. Dit houdt in dat zij contact legt met de buurt om haar heen, zodat zij kan gaan groeien en gemeenteleden enthousiast worden voor de kerk. Dit is ook een goede methode om meer jongvolwassenen in de kerk te krijgen. Het laatste advies is een kwalitatief goede website. De website is het visitekaartje van de gemeente en voor jongvolwassenen is een goede website van doorslaggevend belang in het wel of niet bezoeken van de gemeente.

5.4.4 Verschillende groepen

Als kerk het belangrijk om bewust te zijn van processen rond groepsvorming en groepsverlating. Jongvolwassenen starten regelmatig hun eigen groepen en zien dit als hun kerk. Denk aan studentenverenigingen of vriendengroepen waar er over het geloof wordt gepraat. Hierdoor is een gemeente bezoeken minder belangrijk geworden. Een tweede punt om bewust van te zijn is dat er bij het verlaten van een groep in veel gevallen een afhaakmoment optreedt. Bijvoorbeeld bij het verlaten van een studentenvereniging of jeugdgroep gaan jongvolwassenen niet op zoek naar een andere groep. Een ander advies voor de gemeente is om een discipelschapsgroep starten. Deze groep is er op gericht dat jongvolwassenen en andere gemeenteleden opgeleid worden tot volgelingen van Jezus. Een vierde advies is om een gebedsgroep te starten, gebed bindt de gemeente samen en is de kern waar een gemeente om draait. Een vijfde advies is om peergroups te starten, die zijn gericht op mensen met dezelfde achtergrond of interesse. Denk aan een mannengroep, vrouwengroep, dansgroep, schildergroep, etc.

5.4.5 Participatie

Jongvolwassenen krijgen niet altijd de ruimte om hun ideeën uit te voeren, omdat leiders hen niet altijd de ruimte geven. Een mogelijke verklaring is dat leiders het eng vinden om jongvolwassenen zelf te laten ontdekken en fouten te laten maken, zij weten meestal uit ervaring wat het beste is voor de gemeente. Aan jongvolwassenen worden voorwaarden gesteld, waardoor ze niet hun eigen gang kunnen gaan en van fouten kunnen leren. Een specialist noemt het voorbeeld van een kind wat veelvuldig wordt uitgelegd hoe het is om te fietsen, maar het kind nooit mag uitproberen om te fietsen. Voor jongvolwassenen is er nog een verschil in hun dagelijks leven en in de kerk. In hun dagelijks leven krijgen ze veel verantwoordelijkheden tijdens hun studie en werk. In de kerk lijkt het dat deze ruimte er niet is en worden ze aan het lijntje gehouden. Het gevolg zou kunnen zijn dat ze niet graag meer naar de kerk gaan. Het advies is om jongvolwassenen de ruimte, verantwoordelijkheid en uitdaging te geven. Ze hebben het nodig om te groeien naar volwassen leiderschap in de kerk. Het is belangrijk om hen te coachen, maar niet te controleren en jongvolwassenen te laten participeren op eigen voorwaarden. Hierdoor wordt de betrokkenheid vergroot en zullen jongvolwassenen minder snel een gemeente verlaten. Een laatste advies is om te luisteren naar jongvolwassenen, want zo wordt bekend wat zij nodig hebben. Vervolgens is het belangrijk om er iets mee te doen.

5.4.6 Leiderschap

Open en transparant leiderschap is belangrijk om jongvolwassenen in de kerk te houden. Allereerst is het belangrijk dat het leiderschapsteam openstaat voor ideeën en veranderingen in de dienst en de structuur van de gemeente. Wanneer jongvolwassenen hier ideeën voor hebben is het belangrijk

dat de controle en eventuele angst over deze ideeën en veranderingen los wordt gelaten. Als de jongvolwassenen ruimte ervaren zullen ze zich meer betrokken voelen.

Een tweede voorwaarde is een leiderschapsteam dat snel beslissingen neemt en niet al te lang overlegt. Doet een leiderschapsteam dit wel, dan daalt het enthousiasme bij de jongvolwassenen. Een derde voorwaarde is een leiderschapsteam dat de gemeente dient en luistert naar wat zij nodig heeft, voordat zij beslissingen maakt. De vierde voorwaarde is dat de gemeente een goede leider heeft. De leider is voor jongvolwassenen een identificatiefiguur die kwaliteiten van leiderschap in zich heeft. Zo wordt de gemeente geadviseerd om te investeren in leiderschapsoverdracht. Het is volgens hen belangrijk om jongvolwassenen op te leiden als toekomstige leiders. Op deze manier is het mogelijk om jongvolwassenen meer verantwoordelijkheid te geven en te coachen richting leiderschap. Voor huidige leiders is het belangrijk om functioneringsgesprekken te houden. Het is namelijk nodig om als leiders te blijven ontwikkelen door kritisch bevraagd of bemoedigd te worden in wat zij doen.

5.5 Conclusie

Alle respondenten adviseren om de diensten te veranderen. Zij adviseren om de diensten korter, opgewekter, interactief en laagdrempelig te maken.

Voor de preken adviseren ze om deze haalbaar, praktisch, met ruimte voor eigen accenten en de preken te evalueren met gemeenteleden of sprekers.

Als tweede adviseren zij voor de dienst meer tijd voor ontmoeting, twee diensten en meer jeugddiensten. De vergelijkbare VPE-gemeente adviseert een werkgroep die de dienst vernieuwd en als adviesorgaan voor het leiderschapsteam geldt. De 20+ adviseert om iemand aan te stellen die zich bezig gaat houden met vernieuwing en verbinding tussen de gemeente en jongvolwassenen.

Het derde advies is om aandacht te besteden aan gemeente-zijn. Jongvolwassenen willen gekend worden en kwetsbaarheid, creativiteit, eenheid en verbondenheid ervaren. Het advies is om samen te gaan bidden, ruimte te scheppen voor kritische vragen, een professionele website te maken, een stappenplan bij de visie te ontwikkelen, de kerkzaal te vernieuwen en missionaire activiteiten te organiseren. Het vierde advies is voor de verschillende groepen. Hierbij kan gedacht worden aan de leeftijd van de jeugdclub verhogen naar 23 jaar, peergroups, discipelschapsgroep, werkgroep voor vernieuwing van de dienst en als adviesorgaan voor het leiderschapsteam en een gebedsgroep. Het vijfde advies is om jongvolwassenen de ruimte te geven voor nieuwe ideeën en het maken van fouten. Het is goed om hen hierbij te coachen en naar hen te luisteren, zonder dat zij zich gecontroleerd voelen. Het zesde advies is dat er leiders zijn die snel knopen doorhakken, naar de gemeente luisteren, een identificatiefiguur zijn, aan leiderschapsoverdracht doen en functioneringsgesprekken houden. Als laatste adviseren ze de jeugdleiding na te denken over de invulling van de avonden.

Deelvraag 6: Wat zou de VPE-gemeente kunnen veranderen om aantrekkelijker te zijn voor jongvolwassenen?

In het eerste deel van ons onderzoek hebben we de vraag behandeld waarom jongvolwassenen de gemeente hebben verlaten. De redenen die zij aandragen zijn: de vaste structuur en gewoonten, de dienst, de onderlinge verbondenheid en overige punten. In deelvraag 2 staat de dienst bovenaan, maar wij hebben ervoor gekozen om allereerst een advies te schrijven voor de vaste structuur en gewoonten. Wij hebben hiervoor gekozen, omdat jongvolwassenen willen participeren op ieder gebied, inclusief de dienst, en hier een open structuur voor nodig hebben. Bij deze structuur gaat het, afhankelijk van de context, over de leiderschapsstructuur, de structuur van de dienst en de vaststaande afspraken vanuit de gemeente. Vervolgens schrijven we een advies om de diensten te verbeteren, waar de preek een belangrijk onderdeel van is. Tot slot een advies om onderlinge verbondenheid te vergroten, omdat verbondenheid betrokkenheid stimuleert in een gemeente en een advies voor de overige punten.

6.1 Advies vaste structuur en gewoonten

Allereerst behandelen we het advies voor de vaste structuur en gewoonten. Deze behandelen wij op de volgende drie punten, namelijk leiderschapsstructuur, ruimte voor vernieuwende ideeën en aandacht voor jongvolwassenen. De leiderschapsstructuur wordt door de meerderheid negatief ervaren en heeft er aan bijgedragen dat een deel de gemeente heeft verlaten. Als tweede de ruimte voor vernieuwende ideeën, omdat de meerderheid geen ruimte en waardering hebben ervaren voor hun ideeën. Tot slot geven jongvolwassenen aan dat ze meer aandacht willen krijgen in de gemeente, omdat ze vinden dat nu de nadruk ligt op de oudere generatie.

6.1.1 Leiderschapsstructuur

De jongvolwassenen ervaren geen transparantie en krijgen het idee dat de gemeente stil staat, daarom is het van belang dat de leiderschapsstructuur verandert. Tieners verlangen naar leiders die zich kwetsbaar opstellen. Wij zullen advies geven over transparantie, sneller knopen doorhakken, leiderschapsvaardigheden blijvend ontwikkelen, een stappenplan en leiderschapsoverdracht.

6.1.1.1 Transparantie en betrokkenheid

Voor het leiderschapsteam is transparantie noodzakelijk om jongvolwassenen in de gemeente te houden. Dit houdt in dat de leiders eerlijk vertellen waar zij mee bezig zijn en de gemeente meenemen in processen. Een advies hierbij is dat het leiderschapsteam regelmatig, bijvoorbeeld eens per twee weken, de gemeente mailt met een nieuwsbrief over wat zij hebben besproken tijdens de vergaderingen. Zo weten de jongvolwassenen waar het leiderschapsteam mee bezig is en dit zal hun binding met de gemeente vergroten. Op deze manier wordt de transparantie bevorderd. (Bennis, Goleman, O'Toole, & Biederman, 2008) Een tweede adviespunt is dat het leiderschapsteam moet voorkomen dat zij de gemeente vertellen wat ze hebben besloten, zonder de gemeente hierbij te betrekken. Op deze manier wordt de gemeente niet meegenomen in beslissingen en zullen zij afhaken. Het is aan te bevelen dat gemeenteleden de ruimte krijgen om mee te denken en te participeren in visievorming, beslissingen, etc. (Sloetjes, 2008; Hendriks J. , 2008)

6.1.1.2 Sneller knopen doorhakken

Het is van belang dat het leiderschapsteam sneller knopen doorhakt en met actieplannen komt, voornamelijk wanneer jongvolwassenen nieuwe ideeën aandragen om hun enthousiasme te behouden. Honey en Mumford beschrijven dit als volgt: "Tijdens allerlei bijeenkomsten en discussie moet u zich concentreren op het maken van actieplannen. Maak er een regel van dat u na afloop van bijeenkomsten en discussies een lijst heeft opgesteld met acties voor uzelf en/of anderen. De

actieplannen moeten specifiek zijn en er moet een tijdslimiet zijn." (Honey & Mumford, 1997, p. 124)

6.1.1.3 Leiderschapsvaardigheden blijvend ontwikkelen

Aangezien jongvolwassenen niet tegen de personen van de leiders aanlopen, maar tegen hun manier van leiding geven, is het advies dat er functioneringsgesprekken met de leiders komen om zich te blijven ontwikkelen. In deze gesprekken kunnen de leiders bemoedigd en kritisch bevraagd worden. Het is aan te bevelen dat deze functioneringsgesprekken gehouden worden met een externe coach of een werkgroep vanuit de gemeente waarin geen oudsten participeren. Deze werkgroep kan dienen als adviesorgaan voor het leiderschapsteam. We raden het aan dat de leiders zich blijven ontwikkelen door het lezen van literatuur of het volgen van cursussen. Denk aan het boek van Richard Foster *Het feest van de navolging* en van John C. Maxwell *The 21 indispensable qualities of a leader*.

6.1.1.4 Stappenplan ontwikkelen

Jongvolwassenen willen weten waar zij aan toe zijn en waar de gemeente naar toe gaat. Zij geven in de interviews aan dat de gemeente stil lijkt te staan en ervaren dit als negatief. Het advies is dat de gemeente een stappenplan ontwikkelt. Hierdoor zien jongvolwassenen de gemeente groeien. Dit kan enerzijds door als leiders in te gaan op de vernieuwende ideeën van de jongvolwassenen en hier, samen met hen, een lijst met acties voor op te stellen. Anderzijds kunnen leiders samen met gemeenteleden vergaderen over de visie en aan het eind een stappenplan opstellen over hoe leiders en gemeenteleden dit in de praktijk kunnen brengen. (Honey & Mumford, 1997; Warren, 2003)

6.1.1.5 Leiderschapsoverdracht

Leiderschapsoverdracht heeft mede te maken met investeren in jongvolwassenen. We adviseren het leiderschapsteam om meer te investeren in nieuwe leiders, wat onder andere door coaching zou kunnen. Het is belangrijk dat jonge mensen worden opgeleid tot leiders om later de gemeente over te nemen of om taken op zich te nemen als jeugdleider, kringleider, etc. Wij zien dat Jezus zijn discipelen coacht doordat Hij tijd met hen doorbracht. Zo werden zij getraind om vervolgens zelf het evangelie te verkondigen. Paulus zien wij hetzelfde doen met zijn leerling Timotheüs. (Ferando, 2004)

6.1.2 Ruimte voor vernieuwende ideeën

De jongvolwassenen liepen er tegen aan dat nieuwe ideeën niet uitgevoerd mochten worden of dat ze geen waardering kregen voor hun ideeën. Zij misten hierin de ruimte die zij graag hadden willen krijgen zoals gelezen kan worden in deelvraag 2.1. Het advies is om hen meer ruimte te geven, want zij zitten in een levensfase waarin zij veel ideeën en mogelijkheden hebben om deze ideeën uit te voeren.

6.1.2.1 Openstaan voor veranderingen

Openstaan voor veranderingen kan verbeterd worden door de ideeën van de jongvolwassenen serieus te nemen en hen de ruimte te bieden om te experimenteren en fouten te maken. Een voorbeeld is dat zij eens per maand de dienst invullen en worden gecoacht in de voorbereidingen. Sloetjes beschrijft het verschil tussen een controlerende en een coachende aanpak. Bij een controlerende aanpak staat het gemeentedoel en de weg daar naar toe al vast door het leiderschapsteam. Het wordt de gemeenteleden meegedeeld en opgelegd en er wordt niet gedacht aan het meenemen van de gemeenteleden. Als de gemeente vervolgens niet handelt naar dit gemeentedoel, worden zij bij elke stap bijgestuurd. Zodra er iets mis dreigt te gaan grijpt het leiderschapsteam in. (Sloetjes, 2008) Dit is wat jongvolwassenen soms ervaren in de gemeente. Ze ervaren controle en geen waardering of ruimte voor hun ideeën. Het gevolg is dat ze zich gefrustreerd voelen of afhaken. Door jongvolwassenen uit te dagen, te bemoedigen, te vertrouwen,

taken te geven en verantwoordelijkheid te geven krijgen zij ruimte in het uitvoeren van hun eigen ideeën. Hierbij is het aan te bevelen om geen voorwaarden te stellen en de jongvolwassenen niet te controleren.

6.1.2.2 Geen vaststaande waarheid

Jongvolwassen vinden het belangrijk dat zij de ruimte krijgen voor hun eigen overtuigingen, bijvoorbeeld in het thema genade. Het advies is dat er ruimte wordt gegeven voor andere theologische opvattingen en dat mensen daarin niet afgekeurd worden. Er zijn grenzen, maar probeer onderscheid te maken tussen essentiële waarden en bijzaken.

6.1.3 Investeren in jongvolwassenen

Jongvolwassenen vinden het fijn als er in hen geïnvesteerd wordt, want zo zullen zij een grotere binding met de gemeente ervaren. Wij behandelen de adviespunten over coaching, iemand aanstellen voor de jongvolwassenen en richten op gaven en talenten van jongvolwassenen.

6.1.3.1 Coaching van jongvolwassenen

Het investeren in jongvolwassenen kan gebeuren door coaching als Bijbels principe. Jezus geeft twee keer het belang aan van het ontwikkelen van gaven en talenten.⁷ Om deze kwaliteiten te ontdekken is er soms een spiegel nodig, deze spiegel kunnen coaches zijn die jongvolwassenen begeleiden in het ontdekken en ontwikkelen van hun speciale gaven, hartsgesteldheid, aanleg, persoonlijkheid en ervaringen. De coaches moeten onafhankelijk en objectief zijn. (Sloetjes, 2008) Het advies is om na te denken over het invullen van coaching in de gemeente wat aan de hand van het boek van Sloetjes zou kunnen. De coaches kunnen zich richten op de gaven en de talenten van de jongvolwassenen, want in het lichaam van Christus heeft elk lid een andere taak bijvoorbeeld: muziek, spreken, leiding geven, etc. (Andel, 2000) Deze gaven ontdekken kan door middel van een coach, gaventest of een cursus over gaven en talenten. (Broekman, 2009) Als de gemeente met dit advies aan de slag zou gaan, zouden ze daarbij het boek van Christian A. Schwarz kunnen gebruiken: *De nieuwe gaventest*.

6.1.3.2 Iemand uit de gemeente aanstellen voor de nieuwe generatie

De jongvolwassenen vinden dat er weinig activiteiten voor jongvolwassenen zijn. Het advies is om iemand uit de gemeente aan te stellen die verantwoordelijk wordt voor de jongvolwassenen. Deze persoon, het liefst iemand die dicht bij de generatie staat, kan de doelgroep vertegenwoordigen door diensten met en voor de jongvolwassenen te organiseren, gesprekken te voeren met jongvolwassenen over hun wensen en deze kenbaar te maken bij het leiderschapsteam. Om te kunnen investeren is het essentieel dat er geluisterd wordt naar de jongvolwassenen. Er zijn hierbij een aantal luisterprincipes: acceptatie van en respect voor de ander, de ander laten uitspreken, niet je eigen verhaal vertellen, niet te snel conclusies trekken of waarderend reageren. (Adriaansen & Caris, 2011)

6.1.4 Andere aanbevelingen rondom structuur

Hieronder nog enkele aanbevelingen die belangrijk zijn, maar niet de prioriteit hebben om als eerst behandeld te worden.

6.1.4.1 Organisatie van het leiderschapsteam

Een advies voor de organisatie van het leiderschapsteam is om de voorganger in dienst van de gemeente te laten staan. Op deze manier kan hij zich specialiseren in zijn kwaliteiten. Hij kan zich bezighouden met zijn gaven en hoeft niet alle taken op zich te nemen. Het leiderschapsteam regelt de overige zaken, waardoor de voorganger niet bij de vergaderingen aanwezig hoeft te zijn.

⁷ Mattheüs 25: 14-30 & Lucas 19: 11-28

6.1.4.2 Website

Wij adviseren een professionele website te maken, want dit is het visitekaartje van de gemeente. Jongvolwassenen zoeken namelijk allereerst op de website en als deze er niet goed uitziet, komen ze niet in de gemeente kijken.

6.1.5 Theologische onderbouwing dienend leiderschap

Wij bespreken hier de Bijbelse basis over dienend leiderschap, ter onderbouwing van het hierboven genoemde advies. De Bijbel spreekt over leiderschap, want bijna alle verhalen die in de Bijbel worden verteld gaan over leiders. Van Adam en Eva tot de oudsten van gemeenten. De Bijbel spreekt geen voorkeur uit voor een bepaalde leiderschapsstijl, want elke leider heeft weer een andere leiderschapsstijl. We nemen Jezus als voorbeeld voor de uitwerking van de theologische onderbouwing over dienend leiderschap, want we zien in Jezus een aantal principes van Bijbels leiderschap.

De basis van leiderschap

De basis van geestelijk leiderschap ligt in de relatie met God. Leiderschap betekent een dienende houding ten opzichte van God. (Donders & Ketelaar, 2010) Hij moet in relatie staan met God en zich van Hem afhankelijk weten. De vaardigheden van een leider zijn onderschikt aan het doel van God, maar niet onbelangrijk. (Grievink, 2011)

Jezus in de eerste plaats als dienende leider

Na de derde aankondiging van het lijden van Jezus komt de moeder van Johannes en Jakobus naar Jezus toe om te vragen of zij naast Jezus mogen zitten als Hij regeert. Hieruit blijkt dat het verlangen naar macht en een hoge positie een valkuil is voor leiders. Jezus zegt hierover dat zij niet weten wat zij vragen aangezien Hij veel moet lijden. Hij noemt een principe van leiderschap waarin Hij zichzelf als voorbeeld noemt. Dit wordt beschreven in Matteüs 20:26-28: "Maar zo zal het onder u niet zijn; maar wie onder u groot wil worden, die moet uw dienaar zijn; en wie onder u de eerste wil zijn, die moet uw slaaf zijn, zoals ook de Zoon des mensen niet gekomen is om gediend te worden, maar om te dienen, en Zijn ziel te geven tot een losprijs voor velen." In deze tekst gaat het over dienend leiderschap. Jezus spreekt tegen de discipelen dat zij later zullen heersen, wat even belangrijk is als dienen. (Bette, Brink, & Courtz, 1989) Blanchard en Hodges benoemen op basis van deze tekst de verschillen tussen een zelfdienend leiderschap en dienend leiderschap. Zelfdienende leiders zijn bezig met het beschermen van hun status, zij reageren negatief op feedback en zij zullen geen tijd investeren in opvolgers. Dienende leiders verwelkomen feedback, zij weten dat hun positie in bruikleen is en zij kijken verder dan hun tijd als leidinggevend, waardoor zij de volgende generatie opleiden. (Blanchard & Hodges, 2011) Jezus leidt zijn discipelen op tot leiders, maar pas als Hij ze los laat, gaan zij functioneren als zelfstandige leiders. In Psalm 78 zien wij dienend leiderschap terug bij David, waar hij wordt omschreven als herder die zijn kudde weidt. Hieruit kunnen wij concluderen dat een leider dienend moet zijn aan zijn volgelingen. (Grievink, 2011) De groei en ontwikkeling van de volgelingen moet niet het middel zijn, maar het doel op zich. Dienend leiderschap vereist daarom bekendheid met de noden van de volgelingen. (Blanchard & Hodges, 2011) De hiërarchie moet down-top worden gestructureerd, zodat dienstverlening de belangrijkste zaak van leiderschap wordt.

Leiderschapsoverdracht als Bijbels principe

Zoals we hierboven zagen komt het principe van leiderschapsoverdracht terug in de Bijbel. Een aantal leiders in de Bijbel doen aan leiderschapsoverdracht zoals Mozes en Jozua, Eli en Samuël, Elia en Elisa, Barnabas en Paulus, Paulus en Timotheüs en als meest kenmerkende voorbeeld Jezus en zijn discipelen. Hierin komen aspecten naar voren over geestelijk vader- en moederschap. Het zou mooi zijn wanneer de oudere generatie wordt gewaardeerd door de jongere generatie en dat zij ingezet worden om, door hun kennis en ervaring, een rol te kunnen spelen bij het ontwikkelen van

leiderschap bij jongvolwassenen. (Donders & Ketelaar, 2010) In leiderschapsoverdracht worden nieuwe generaties langzaam gevormd tot leiders.

6.2 De Dienst

Het tweede deel van het advies zal gaan over de dienst. Zoals blijkt uit ons onderzoek is de zondagse dienst een belangrijke factor geweest in het verlaten van de gemeente. Alle respondenten geven adviespunten over de beleving en vorm van de dienst en preken. Voor de frequente bezoekers is de kerkdienst een belangrijke reden om de gemeente te bezoeken, maar zij geven aan dat het beter zou kunnen. De adviezen gaan over interactieve diensten, de zangdienst, de preek en doelgroepgericht werken in de dienst. Na de adviezen zullen we een antwoord geven op de vraag of de vorm van samenkomen essentieel is vanuit de Bijbel en gaan wij in op de betekenis van genade.

6.2.1 Interactieve diensten

Jongvolwassenen zijn op zoek naar interactieve diensten waarin ze kunnen participeren. In de interviews geven ze aan dat de huidige diensten hen niet aanspreken omdat het vooral eenrichtingsverkeer is. Als diensten vooral eenrichtingsverkeer zijn zullen jongvolwassenen eerder afhaken en op zoek gaan naar andere kerken. In de huidige diensten van de gemeente wordt de kerkdienst 1.0 gepraktiseerd. (Heijden, 2012) Bij de kerkdienst 1.0 is de zondagse dienst het centrale moment van samenkomen voor alle generaties. Zij gaat er vanuit dat iedereen zich aanpast aan de dienst die gericht is op volwassenen. Er is ruimte voor kinderdiensten, maar de centrale dienst blijft belangrijker. In ons advies richten we ons op interactieve en aantrekkelijke diensten.

6.2.1.1 Kerkdienst 2.0

Een alternatief voor kerkdienst 1.0 is de kerkdienst 2.0. Deze kerkdienst probeert zo goed mogelijk aan te sluiten bij de huidige cultuur. Vollema-Wiersma geeft hiervoor verschillende mogelijkheden. (Vollema-Wiersma, 2009) Door workshops te houden als creatieve verwerking van de boodschap, is gebleken dat gemeenteleden op een andere manier de boodschap beleven en de meerderheid zich meer betrokken voelde bij de dienst. De conclusie van dit onderzoek is: "Het werken met creatieve verwerkingsvormen als aanvulling op een preek in een samenkomst geeft op zoveel vlakken meerwaarde, dat we er serieus over zouden moeten denken om die mogelijkheid meer te gebruiken in een samenkomst." (Vollema-Wiersma, 2009, p. 48) In aansluiting op dit onderzoek adviseren wij om creatieve vormen te gebruiken in de dienst. Jongvolwassenen kunnen in het organiseren van deze diensten participeren. Een andere mogelijkheid is om diensten te richten op verschillende leerstijlen en op deze manier aan te sluiten bij verschillende typen mensen in de gemeente.

6.2.1.2 Werkgroep vernieuwing dienst

Een advies is het oprichten van een werkgroep wat besproken is in 5.3. Deze werkgroep, die bestaat uit jongvolwassenen, kan nadenken over de vernieuwing van de dienst en dienen als adviesorgaan voor het leiderschapsteam. Het belangrijkste argument voor een dergelijke werkgroep is dat jongvolwassenen andere dingen zien in dan oudsten. Ze zijn kritischer en staan op een andere manier in de maatschappij, zij zien daardoor wat de nieuwe generatie nodig heeft. De werkgroep kan diensten organiseren die anders zijn dan de reguliere diensten of sprekers aandragen die passen bij de nieuwe generatie.

6.2.1.3 Themadiensten & jeugddiensten

Een derde advies om diensten interactiever te maken, is het organiseren van themadiensten en/of jeugddiensten. Themadiensten zijn diensten waarin gemeenteleden een dienst kunnen voorbereiden. Jongvolwassenen kunnen op deze manier participeren en hun talenten inzetten om

een dienst naar eigen voorkeur in te vullen. Van de Poll noemt dit het 'ieder-heeft-iets-principe'⁸. (Poll, 2009). De gemeente zou regelmatig, bijvoorbeeld eens per maand, themadiensten kunnen organiseren om de participatie in de dienst te vergroten. Het is bij deze vorm belangrijk dat er ruimte is voor jongvolwassenen en gemeenteleden die geen behoefte hebben om te participeren. Voor tieners kunnen er meer jeugddiensten komen waarin ze een actieve rol kunnen spelen in de voorbereiding of er kan een jeugddienstcommissie komen waarin jongeren en gemeenteleden kunnen participeren in het voorbereiden van meerdere jeugddiensten.

6.2.1.4 Duur van de dienst

Voor de gemeente is het belangrijk dat er gekeken wordt naar de duur van de zangdienst en preek, want de spanningsboog bij jongvolwassenen is kort, door de samenleving waarin zij leven. (Poll, 2009) Wanneer de dienst lang duurt, kunnen ze hun aandacht er niet meer bij houden of zullen ze eerder wegblijven, omdat ze de meerwaarde niet zien van het bezoeken van een lange dienst.

6.2.2 Zangdienst

De respondenten geven aan dat de zangdienst een vaste en voorspelbare volgorde heeft. Om zangdiensten interactiever of anders vorm te geven is het mogelijk om jongvolwassenen zangdiensten te laten voorbereiden of hen te betrekken bij de zanggroep. Alternatieven zijn meer ruimte voor Geestesgaven of het kiezen van een muziekstijl.

6.2.2.1 Geestesgaven

Een mogelijkheid voor interactiviteit in de dienst is dat er tijdens de zangdiensten ruimte wordt gegeven voor vrije aanbidding, gebed, getuigenissen of profetie. Het vrijgeven van gebed of Geestesgaven vraagt voorbereiding, aan de andere kant moet er geïmproviseerd worden op wat er gebeurt. (Poll, 2009) De eindverantwoordelijke van de dienst kan de randvoorwaarden bespreken met de gemeente en ingrijpen als grenzen worden overschreden.

6.2.2.2 Muziekstijlen

Respondenten willen meer variatie in de liederen. De gemeente zou meer kunnen investeren in diverse muziekstijlen. Voor jongvolwassenen is het belangrijk dat ze liederen zingen die ze begrijpen. Volgens Rick Warren is het belangrijk om niet allerlei soorten muziek in de gemeente in te voeren, maar te onderzoeken wat de muziekstijl is van de gemeente. (Warren, 2003) Hiervoor kan de gemeente een enquête houden om te onderzoeken naar welke muziekstijl de meeste bezoekers luisteren en deze muziekstijl te kiezen. Door een stijl te kiezen sluit de gemeente aan bij het grootste deel van haar bezoekers.

6.2.3 Preek

De preek is een belangrijk onderdeel van de dienst. Veel respondenten geven aan dat de preek niet bij hen aansluit en dat ze zich niet kunnen identificeren met de boodschap of de vorm van de preek in de gemeente. De meeste bezoekers komen om drie redenen naar de kerk: "Zij willen een ontmoeting met God, zij willen zich kunnen identificeren en zij willen een concrete link met het dagelijks leven." (Menken-Bekius & Schaap-Jonker, 2008, p. 91). Hierop geeft Quicke aan dat vooral jongere generaties kritisch luisteren. (Quicke, 2003) Als de preek niet aansluit bij hun belevingswereld zeggen ze *So What?* (Nou en?) Ouderen stellen deze vraag niet, omdat ze op een andere manier denken dan jongvolwassenen. Een andere vraag die jongvolwassenen stellen is volgens Quicke even belangrijk: *Yes, but how?* (Ja, maar hoe?) Sprekers kunnen goede theologische preken houden, maar niet concreet zijn over de praktische kant van de boodschap. Voor de meerderheid van de respondenten spelen deze vragen. Ze verwoorden dit door te zeggen

⁸ Op grond van 1 Korinthiërs 14:26

dat ze op zoek zijn naar praktische en relevante preken. Om dit te verbeteren geven we een aantal adviezen.

6.2.3.1 Focus en functie

Om praktisch en kernachtig te leren preken is het voor sprekers belangrijk om zich te blijven verdiepen in literatuur over preken en in de hermeneutiek waarin er een verbinding wordt gelegd tussen de wereld van de tekst en de wereld van nu. Thomas G. Long legt deze verbinding uit door te spreken over focus en functie. (Long, 2005) Hij adviseert sprekers om bij iedere preek een focus en een functie op te stellen. De focus is de boodschap in een zin, die de spreker opstelt na het uitzoeken van een kort Bijbelgedeelte en de exegese. Na de focus stelt de spreker een doel, ook wel de functie, op voor wat de boodschap in deze tijd betekent. Zonder een functie blijkt dat 80% van de aanwezigen niet weet waar de preek over ging. (Quicke, 2003) Het boek van Van der Meulen *Als een leerling leren preken* kan gebruikt worden voor meer informatie.

6.2.3.2 Identificatie

Voor jongvolwassenen is het belangrijk dat zij zich kunnen identificeren met de spreker en de boodschap. Vormen kunnen ondersteunend zijn, maar geven niet de doorslag. Het is belangrijker dat zij zich herkennen in de spreker. Het tonen van kwetsbaarheid en transparantie over worstelingen kan jongvolwassenen helpen om aan te sluiten bij de boodschap van de preek. (Heijden, 2012) Persoonlijke voorbeelden roepen vertrouwen op, waardoor er relaties kunnen ontstaan. (Menken-Bekius & Schaap-Jonker, 2008) Relaties worden gebouwd op basis van vertrouwen en het helpt jongvolwassenen als een spreker dit vertrouwen uitstraalt door kwetsbaar te zijn. (Broekman, 2009).

6.2.3.3 Genade

Een belangrijk thema voor de jongvolwassenen die de gemeente hebben verlaten is het preken over genade. Respondenten werden hier moe van, omdat ze het idee hadden dat ze veel moesten veranderen. De inhoud van het thema genade zullen bij de theologische onderbouwing bespreken aan het einde van deze paragraaf.

6.2.3.4 PowerPoint of Prezi

Respondenten geven aan dat het gebruik van PowerPoint of Prezi hen kan helpen om actief betrokken te zijn bij de preek en de lijn te kunnen volgen. Een advies voor de gemeente is om deze middelen op een ondersteunende manier te gebruiken, door kernzinnen en geen grote stukken uit de Bijbel op de PowerPoint te zetten.

6.2.4 Doelgroepgericht zijn

Het is voor de gemeente aan te raden om doelgroepgericht te gaan werken. Als de gemeente alle generaties wil benaderen, zal zij uiteindelijk niemand weten te bereiken. Op dit moment ervaren respondenten dat de gemeente gericht is op vijftigplussers. Als de gemeente jongvolwassenen wil bereiken is het noodzakelijk om een jongere doelgroep te kiezen en zich daarop te richten.

6.2.4.1 Kies een doelgroep

Als de gemeente een keuze maakt voor een jongere doelgroep zal deze keuze tot uiting komen in de dienst, preken, activiteiten en structuren. Als een kerk zich op de doelgroep van 20-40 jaar richt, zal zij een groot gedeelte van de gemeente kunnen bereiken. Als de gemeente zich op vijftigplussers richt, zal zij jongvolwassenen verliezen, omdat ze zich niet met deze doelgroep kunnen identificeren. Het streven van de gemeente om alle leeftijdsgroepen in de kerk te willen behouden is aan de ene kant een mooi, maar aan de andere kant onhaalbaar. Als men dit probeert zal zij uiteindelijk weer bij een doelgroep uitkomen. Warren gebruikt het beeld van een boogschutter als een gemeente geen doelgroep kiest. Een gemeente die dat doet is als een boogschutter die eerst de pijlen schiet en daarna een rode cirkel tekent rond de pijl. Op deze

manier kunnen gemeenten in het rond schieten, maar niemand bereiken. Als de gemeente jongvolwassenen wil bereiken moeten zij hen als doelgroep kiezen. (Warren, 2003) Andere doelgroepen moeten echter niet vergeten worden. (Hendriks J. , 1991)

6.2.4.2 Specialiseren en verdiepen in de doelgroep

Na het kiezen van een doelgroep is het essentieel om te blijven verdiepen in deze doelgroep. Er worden regelmatig boeken geschreven over de generatie Y, de generatie van de jongvolwassenen. Een aantal tips zijn: *De grenzeloze generatie en de eeuwige jeugd van hun opvoeders* door Frits Spangenberg en Martijn Lampert, *Generatie Einstein* door Jeroen Boschma en Inez Groen en *kerk voor een nieuwe generatie* door Sabine van der Heijden.

6.2.5 Overige aanbevelingen

6.2.5.1 Preken evalueren

Om preken te verbeteren is het een advies om ze te evalueren. Preken evalueren kan op verschillende manieren. Als eerste is het mogelijk om vier à vijf mensen een beoordelingsformulier te laten invullen tijdens de preek. (Quicke, 2003) Door verschillende mensen te kiezen uit diverse doelgroepen, kan een spreker voor zichzelf evalueren of zijn boodschap goed is overgekomen en wat hij anders had kunnen doen. Op deze manier behoudt hij het contact met de gemeente en is het mogelijk om zich te blijven ontwikkelen. Een andere manier is om als sprekers uit de gemeente regelmatig samen te komen en elkaar feedback te geven op de gehouden preken. Hier kan gebruik gemaakt worden van een beoordelingsformulier of er kunnen tijdens de preken aantekeningen worden gemaakt. Tijdens deze bijeenkomsten kunnen er preken geoefend worden, waardoor sprekers zich blijven ontwikkelen in reflectief vermogen en het spreken voor de gemeente.

6.2.6 Theologische onderbouwing over welke vorm van samenkomen een essentieel onderdeel van kerk-zijn is

In dit gedeelte geven we een theologische onderbouwing over of een vorm noodzakelijk is om kerk te kunnen zijn. Dit doen wij op basis van een visiestuk dat is geschreven door zeven HBO-theologen over de essentie van kerk-zijn. (Feenstra, et al., 2014) Allereerst kijken wij of de vorm van samenkomen is vastgelegd in de Bijbel en welke vormen op grond daarvan essentieel zijn voor kerkdiensten.

Vormen in de tijd van de Bijbel en de Vroege Kerk

Het kan voor kerken een streven zijn om te zijn als de kerk van het Nieuwe Testament. (Ouweneel W. J., 2011) Op grond van de Bijbel zien we inderdaad dat de gelovigen samenkwamen.⁹ Men veronderstelt dat er in 1 Korintiërs 14:23¹⁰ gesproken wordt over verschillende huiskerken die met elkaar samenkwamen. (Fee, 1987; Kistemaker, 1993) De frequentie en de vorm van samenkomen zijn echter onbekend. Daarom is het onmogelijk om de diensten vorm te geven zoals dat werd gedaan in de tijd van de Bijbel. (Ouweneel W. J., 2011) We kunnen niet zeggen dat de vorm er niet toe doet. Teun van der Leer zegt over de vorm: "water heeft een bedding nodig." (Leer, 2006, p. 84) De kerk heeft dus een vorm nodig. Uit 1 Korintiërs 14 maken wij op dat er adviezen worden gegeven voor de vorm, hier gebeurt dat rond het geordend uiting geven aan de gaven van de Geest. In deze vorm was er genoeg ruimte en vrijheid voor spontane bijdragen van de gelovigen. Er was bijvoorbeeld ruimte voor vrije gebeden, profetieën, liederen en het spreken in tongen/talen. (Brink, Bette, & Zwiep, 2006) Dit betekent dat er geen vaststaande lijst is die afgewerkt moet worden in de dienst, maar er allerlei mogelijke vormen van samenkomen bestaan. (Fee, 1987; Kistemaker, 1993) Deze voorbeelden zijn geen voorschriften, maar verschillende alternatieven voor de samenkomsten.

⁹ 1 Korintiërs 11:18,20 en 14:23,26

¹⁰ Net zoals in 1Korintiërs 11:20 & Romeinen 16:23

Essentiële vormen

Uit de Bijbel kan geen vaste vorm worden gehaald voor samenkomen. Er is geen 'ware samenkomst'. Volgens Ouweneel moeten er twee dingen aanwezig zijn in een dienst:

- a) "Er moet iets van de gelovige naar God toe zijn
- b) Er moet iets van God naar de gelovige zijn" (Ouweneel W. J., 2011, p. 114)

Er kunnen meerdere soorten vormen aanwezig zijn, zoals de aanbidding of de preek, maar in het Nieuwe Testament wordt hier geen gebod voor gegeven. De vorm is te begrijpen, maar is niet te herleiden naar de praktijk uit de eerste christengemeenten. (Poll, 2009) In sommige gevallen kan dat betekenen dat er niet wordt gezongen of gepreekt in de samenkomst. (Martin) De preek geeft uitdrukking geeft aan het spreken van God. Het spreken van God heeft een belangrijke plaats, maar zou dus op meerdere manieren vorm gegeven kunnen worden. (Ouweneel W. J., 2011)

Concluderend moet er in de samenkomst iets zijn van de gelovige naar God en andersom. De vorm ligt niet vast en er is ruimte om hier in te variëren op grond van de Bijbel.

6.2.7 Theologische onderbouwing genade

Deelvraag 2 geeft aan dat een aantal jongvolwassenen de gemeente heeft verlaten om een verschil in het denken over genade. Ze ervoeren in de gemeente een gebrek aan genade, omdat er volgens hen nadruk lag op het volgen van wetten. Wij zullen in dit stuk het thema genade bespreken. Hiermee kijken we naar wat de jongvolwassenen bedoelen en hoe wij dit theologisch kunnen uitleggen. Als bron zullen we de Bijbel en andere theologen gebruiken.

Genade

Als er in de gemeente gesproken wordt over het naleven van de wet is dat in essentie goed, want de wet is niet afgeschaft.¹¹ De apostelen hebben zich ook gehouden aan de wet. Alleen, sinds Jezus komt is er een verschil in het naleven van de wet. Een belangrijk punt is dat de genade eerst komt en daarna het naleven van de wet, de gelovige is immers verlost van het wetticisme.¹² (Ouweneel W. J., 2001) Door culturele en sociale invloeden is het niet voor iedereen duidelijk dat we verlost zijn van het wetticisme. De wet schept een waardesysteem door goed- of afkeurende gevoelens. Op deze manier kan de wet er voor zorgen dat de genade niet wordt ervaren. Gelovigen zijn perfectionistisch geworden en willen Gods liefde verdienen. Deze poging gedoemd te mislukken, omdat de relatie met God ontbreekt. Seamands geeft aan dat veel mensen zijn als de dienstknecht uit de gelijkenis van de twee zonen, omdat een dienstknecht wordt geaccepteerd om wat hij doet.¹³ (Seamands, 2009) Keller legt uit dat de jongste zoon, die niet werkt, vol liefde wordt onthaald. (Keller, 2009)

Galaten 4:4-7 legt uit hoe wij van dienstknechten zonen zijn geworden. Een Jood leeft onder het juk van de wet en ervaart dit niet als onderdrukkend. Hij hoort al bij het volk van God. Een dienstknecht, die geen relatie met God kent, ervaart het juk als onderdrukkend. Jezus heeft de vloek van de wet, de dood, en het juk van de wet gedragen in Zijn dood. (Streuper, 2014) Dit betekent dat de vloek en het juk van de wet zijn opgeheven. Galaten 4:5 zegt dat wij, omdat wij Gods zonen zijn, de Geest hebben ontvangen. Zodra de dienstknecht gaat geloven, wordt hij een zoon van God en ontvangt hij de Heilige Geest. (Longenecker, 1990) De genade maakt dat wij zonen van God worden zodra wij geloven. De wet is niet opgeheven, maar de vloek van de wet wel. Er bestaat echter een spanningsveld tussen genade en de plek van discipelschap.

Allereerst moet duidelijk zijn dat genade onverdiend is. Wij kunnen helemaal niets doen om het te ontvangen. Discipelschap komt na het besef dat genade onverdiend is. Zodra wij beseffen dat God ons genadig is, reageren wij door heilig te leven. Een groot verschil is dat we deze dingen niet doen

¹¹ Zoals in Matteüs 5:17

¹² Galaten 2:16,3:1-12

¹³ Lucas 10:38-42, Lucas 15:11-32

om daarmee Zijn liefde en genade te winnen, maar uit dankbaarheid. (Seamands, 2009) Efeze 2:10 benoemt dit en Seamands legt deze tekst uit: "Wij zijn niet gered door goede werken, maar om goede werken te doen. Zij zijn niet de basis van onze redding, maar de vrucht ervan." (Seamands, 2009, p. 134) God maakt het mogelijk dat wij goede daden kunnen doen, maar alleen uit genade.¹⁴ Concluderend kunnen wij zeggen dat de genade eerst komt en daarna de levensheiliging. De gemeente kan zich verder bezinnen op dit thema, waarbij de boeken van Keller en Seamands gebruikt kunnen worden.

6.3 Onderlinge verbondenheid in de gemeente

Na de adviezen voor de vaste structuur, gewoonten en de dienst komen we bij het advies voor de onderlinge verbondenheid in de gemeente. Onderlinge verbondenheid is voor de respondenten belangrijk, omdat het hen helpt in het participeren in de gemeente. Voor jongvolwassenen geldt dat als zij zich betrokken en gekend voelen, het hen motiveert om de gemeente te bezoeken.

We zullen de gemeente op drie punten adviseren om onderlinge verbondenheid te vergroten. Dat kan door meer activiteiten, verschillende groepen te organiseren of door het bouwen aan relaties. Met betrekking tot deze adviezen moet worden opgemerkt dat ze geschreven zijn voor de leiders van de gemeente, maar dat onderlinge verbondenheid niet tot stand kan komen zonder de inzet van gemeenteleden.

6.3.1 Meer onderlinge verbondenheid door activiteiten

Allereerst het vergroten van onderlinge verbondenheid door activiteiten. Door de respondenten wordt er geadviseerd, zoals gelezen kan worden in 2.4, om meer ontspannen activiteiten te organiseren ter opbouw van de onderlinge relatie. Voordat activiteiten worden georganiseerd is het aan te bevelen dat de leiding onderzoekt of deze activiteiten aansluiten bij de gemeente en of er behoefte aan is. Een advies is om aan te sluiten bij enthousiaste mensen met goede ideeën, zij zijn de drijfveer van een activiteit. Een mooi citaat wat hierbij aansluit is: "Zet een aantal mensen bij elkaar met de opdracht ideeën uit te wisselen en al rap zullen de ideeën zich exponentieel vermenigvuldigen." (Engelen, 2007, p. 25) Om aan te sluiten bij mensen met goede ideeën zullen we een aantal voorbeelden geven van activiteiten die de onderlinge verbondenheid vergroten.

6.3.1.1 Eten met elkaar

Een veel gebruikte activiteit om de onderlinge verbondenheid te vergroten is het organiseren van maaltijden met heel de gemeente. Het gebruiken van maaltijden voor het onderlinge contact zien we terug in de Bijbel. We zien dat Jezus ging eten met verschillende soorten mensen om hen te ontmoeten en om verbondenheid uit te drukken. Een maaltijd zorgt voor een huiselijke sfeer en bevordert het samenzijn. (Grijzenhout, 2011)

6.3.1.2 Ontspannen activiteiten

Onderlinge verbondenheid wordt vergroot door ontspannen activiteiten te organiseren. Voorbeelden van ontspannen activiteiten zijn: spelletjesavonden, films kijken en gemeenteweekenden. Jongvolwassenen vinden ontspannende activiteiten prettig en waarderen het meestal als zij zelf verantwoordelijkheid kunnen dragen om activiteiten te organiseren.

6.3.1.3 Missionaire activiteiten organiseren

De gemeente kan bij maaltijden en ontspannen activiteiten ongelovigen of randkerkelijken uitnodigen. Deze activiteiten zijn breder dan de eigen gemeente en kunnen helpen om open te staan voor de mensen uit de samenleving. Het is niet noodzakelijk om deze activiteiten expliciet missionair te laten zijn, maar kunnen door hun laagdrempeligheid mensen bereiken.

¹⁴ Galaten 2:21,5:4

6.3.1.4 Koffiedrinken

Om onderlinge verbondenheid te stimuleren voor jongvolwassenen is het een mogelijkheid om zowel voor als na de dienst koffie te schenken. Respondenten gaven aan dat zij na de dienst moe waren en behoefte hadden om naar huis te gaan. Als er voor de dienst een koffiemoment wordt georganiseerd kunnen de jongvolwassenen rustig aan de dienst beginnen en hebben zij een contactmoment met de gemeenteleden gehad.

6.3.2 Meer onderlinge verbondenheid door groepen

Een andere manier om onderlinge verbondenheid te vergroten is het organiseren van groepen. Het organiseren van groepen sluit aan bij doelgroepgericht werken. In kleine groepen kan er verdieping plaatsvinden en is er meer ruimte om elkaar te kennen, dan in de zondagse dienst. (Broekman, 2009) We zullen een aantal adviezen geven om het organiseren van groepen in de gemeente te verbeteren.

6.3.2.1 Kringen organiseren

De bekendste groepen zijn Bijbelkringen, welke er om bekend staan dat ze geestelijke groei en vriendschappen stimuleren. Als beide onderdelen in de kringen aanwezig zijn, wordt de gemeente aangespoord om een goede en aantrekkelijke gemeente te worden. (Broekman, 2009) Voor de respondenten zijn kringen belangrijk. Een deel vindt het prettig om met leeftijdsgenoten een kring te vormen, anderen geven aan te kunnen leren van andere leeftijden. Het aansluiten bij een kring kan helpen om onderlinge verbondenheid te vergroten, al moet het niet geforceerd worden. Een boekje wat behandeld kan worden in gemeentekringen en het oudstenteam over onderlinge verbondenheid is *Ontdek de kerk* Van Poling en Cousins. Een ander boek wat aan te raden is *Het kloppend hart van de gemeente* van Bart Broekman.

6.3.2.2 Vriendengroepen stimuleren

Vriendengroepen zijn een belangrijke reden voor jongvolwassenen om te participeren in een kerk. Voor de gemeente is het een advies om de vriendengroepen te stimuleren, omdat het jongvolwassenen helpt om betrokken te zijn bij de gemeente.

6.3.2.3 Gebedsgroep

Een advies voor de gemeente is het starten van een gebedsgroep. Gebed is de motor van de kerk en zorgt voor onderlinge verbondenheid wanneer er gebeden wordt voor onderwerpen. Een mogelijkheid is om voor, tijdens of na de kerkdiensten mensen de ruimte te geven om met elkaar te bidden voor de gemeente en voor elkaar. Een andere mogelijkheid is om geregeld samen te komen in de kerk of bij iemand thuis.

6.3.2.4 Peergroups

Om bij verschillende interesses en doelgroepen aan te sluiten kan de gemeente peergroups starten ter bevordering van de onderlinge verbondenheid. Peergroups zijn groepen die bij elkaar aansluiten vanuit een gezamenlijke interesse. Er kunnen bijvoorbeeld mannen en vrouwengroepen zijn of groepen voor gemeenteleden met interesse in dans of theater. Voor de organisatie van peergroups zou het leiderschapsteam kunnen peilen wat de behoefte is van gemeenteleden.

6.3.2.5 Discipelschapskring

Door discipelschapskringen te starten kan de gemeente jongvolwassenen helpen om te groeien in hun geloof en relatie met God. Bij discipelschapskringen ligt de nadruk op het volgen van Jezus, wat aansluit bij de radicaliteit en het verlangen naar diepgang van jongvolwassenen. Een boek met inspiratie over discipelschap kan gevonden worden in het boek van S. Stoppels *Oefenruimte: gemeente en parochie als gemeenschap van leerlingen*.

6.3.3 Meer onderlinge verbondenheid door relaties

Onderlinge verbondenheid kan door vriendschappelijke relaties ontstaan en groeien. Het is niet mogelijk dat alle gemeenteleden eenzelfde relatie hebben met elkaar. Hendriks maakt onderscheid door drie verschillende soorten relaties te onderscheiden: gemeenschap, gezelschap en organisatie. (Hendriks J. , 1991) Met andere woorden respectievelijk: hechte relaties, formele relaties en functionele relaties. Deze verschillende soorten komen ook voor in de kerk en kunnen naast elkaar blijven bestaan. Respondenten geven aan dat onderlinge relaties een stimulans zijn om in de gemeente te participeren. Voor jongvolwassenen die voor het eerst een gemeente bezoeken is gekend en gezien worden bepalend of zij later nog terugkeren. (Broekman, 2009)

6.3.3.1 Meer eenheid

Door respondenten wordt genoemd dat zij meer eenheid willen in de gemeente. Conflicten en ruzies hebben er toe bijgedragen dat de gemeente onaantrekkelijk wordt ervaren door jongvolwassenen. De bron van onenigheid ligt in veel gevallen in de communicatie en kan voorkomen worden door het op een juiste manier vormgeven van onderlinge relaties.

Eenheid in een gemeente bestaat vooral uit de openheid voor diversiteit. Niet ieder gemeentelid hoeft dezelfde ideeën of interesses te hebben, toch kan er eenheid zijn. Er valt een vergelijking te trekken met een gezin: "In een gezin is iedereen anders, maar toch vormen zij meestal een eenheid." (Andel, 2000, pp. 25,26) De eenheid kan bevorderd worden doordat er "aan de ene kant autonomie is voor de verschillende soorten mensen, er is een eigen speelruimte. Aan de andere kant moet de communicatie tussen de verschillende mensen rechtstreeks, informeel en frequent plaatsvinden." (Hendriks J. , 1991, p. 109) Het vormgeven van een eenheid in een gemeente wordt gestimuleerd door goede communicatie en de vrijheid voor persoonlijke overtuigingen. Als er meningsverschillen optreden is het aan te bevelen om deze uit te praten en te zoeken naar een gezamenlijke oplossing.

6.3.4 Andere aanbevelingen voor onderlinge verbondenheid

Hieronder worden andere aanbevelingen omschreven om onderlinge verbondenheid vorm te geven.

6.3.4.1 Brainstormsessies organiseren

Brainstormsessies kunnen helpen om op een andere manier te kijken naar situaties of om nieuwe ideeën op te doen. Voor het organiseren van activiteiten kunnen brainstormsessies helpen om ideeën op te doen en vergroot het onderlinge verbondenheid. Het is mogelijk om als leiderschapsteam brainstormsessies te houden, maar het kan een aanvulling zijn om dit te doen met jongvolwassenen of tieners. Zij hebben ideeën die kunnen helpen in het organiseren van activiteiten en het vergroot de betrokkenheid bij de gemeente. Meer over brainstormsessies kan gelezen worden in het boek *Ideeën genoeg* van W. van Engelen.

6.3.4.2 Enquête voor een beeld van de behoefte van gemeenteleden

Voordat de gemeente activiteiten of groepen gaat organiseren is het goed om te kijken waar de gemeenteleden behoefte aan hebben en waar zij enthousiast van worden. Als dit bekend is kan de gemeente hier bij aansluiten, wat zorgt voor een grotere participatie in de activiteiten of groepen. Om de wensen en behoeften te peilen kan er een enquête afgenomen worden bij de gemeenteleden. Hierbij kan het boek en methode gebruikt worden zoals beschreven in *Gemeente in beeld* van René Erwich. Als de gemeente weet waar haar kracht ligt is het makkelijker om aan te sluiten bij de wensen van de gemeenteleden.

6.4 Overige adviespunten

Tot slot twee adviespunten die niet passen binnen de eerdergenoemde punten. Deze laatste adviespunten gaan over de jeugdgroep en het interieur van de zalen in de gemeente.

Bij de respondenten lijkt het zo te zijn dat jongvolwassenen sneller afhaken als de jeugdgroep is afgelopen. Vanuit de literatuur blijkt dat het einde van een jeugdgroep kan leiden tot een afhaakmoment. (Heijden, 2012) We zullen een aantal adviezen geven om de aansluiting tussen de jeugdgroep en de kerkdienst te verbeteren. Als tweede plaatsen wij de inrichting van de kerkzaal onder overige adviespunten. De inrichting wordt op dit moment door respondenten als negatief ervaren.

6.4.1 De jeugdgroep

Hieronder worden de adviezen voor de jeugdgroep beschreven, deze gaan over de leeftijdscategorieën en verbetering van de jeugdavonden.

6.4.1.1 Invulling jeugdavonden

Voor de tieners is het belangrijk dat de avonden van de jeugdgroep afwisselend worden vormgegeven door het zingen van verschillende liederen en er meer ruimte komt voor ontspanning. Tieners geven zelf aan dat ze het prettig vinden als de onderwerpen van te voren bekend zijn. We willen de jeugdleiders adviseren om te luisteren naar de tieners en transparant te zijn door de onderwerpen bekend te maken.

6.4.1.2 Leeftijdscategorieën veranderen

Er zijn drie redenen om de leeftijd van de jeugdgroep te verhogen van 20 naar 23 jaar. Allereerst wordt er na het verlaten van de jeugdgroep een gat ervaren. Het is mogelijk om dit gat te overbruggen door de leeftijden te veranderen. Een andere reden is dat jongvolwassenen meestal rond hun achttiende levensjaar een vervolgopleiding gaan volgen. In deze periode kunnen ze met veel vragen te maken krijgen over identiteit, geloof, etc. Een jeugdgroep kan hen helpen om deze vragen een plek te geven. Een derde reden is dat jongvolwassenen wanneer ze gaan studeren hun schoolvrienden verliezen, waardoor de jeugdgroep een vaste kern blijft wanneer deze wordt verhoogd naar 23 jaar. (Loon & Visser, 2006) Het is aan te bevelen dat de beginleeftijd niet te strak wordt vastgezet, maar dat er wordt gekeken naar de individuele ontwikkeling en levensfase. Leden van deze groep zouden kunnen groeien door hen verantwoordelijkheid te geven en te coachen. Na deze groep is er een 20+ kring of kunnen jongvolwassenen in de bestaande kringen instromen.

6.4.1.3 Informeren naar jongvolwassenen

Na de jeugdgroep of als jongvolwassenen minder de mogelijkheid of behoefte hebben om naar de gemeente te gaan is het belangrijk om hen niet uit het oog te verliezen. Door belangstelling te hebben voor de persoon, kan het jongvolwassenen helpen om zich gewaardeerd te voelen. Zij moeten echter niet het gevoel krijgen dat zij gecontroleerd worden, want dat zal meer afstand veroorzaken. Voor jongvolwassenen die bij de gemeente betrokken zijn, is hetzelfde nodig. Ze hebben het nodig dat leiders en gemeenteleden interesse in hen tonen om betrokken te blijven. (Loon & Visser, 2006)

6.4.2 Het inrichten van de zalen

De indeling van de zalen wordt door respondenten als ouderwets en afstandelijk beleefd. Om de zalen eigentijds te maken hebben we een aantal adviezen.

Als eerste is het belangrijk om bewust te zijn dat verandering van de zalen bij gemeenteleden gevoelig kan liggen. Voor sommige mensen valt het gebouw en de indeling van de zaal samen met de identiteit van de kerk. (Levend lichaam, 2007) Het interieur van de kerkzaal is vooral het visitekaartje van de kerk, maar is niet de identiteit van de kerk. Bij het opnieuw inrichten van de zalen is het aan te bevelen om jongvolwassenen en tieners te betrekken bij dit proces. Zij zitten vol ideeën en vinden het waarschijnlijk leuk om erbij betrokken te worden. Een concreet voorbeeld om de kerkzaal eigentijds te maken is door de zaal te verduisteren. Jongvolwassenen zouden het

prettig vinden, omdat ze in een donkere zaal zich beter op God kunnen focussen en zich vrijer voelen.

6.4.3 Suggestie voor vervolgonderzoek

Tijdens het onderzoek naar de redenen van de jongvolwassenen om de gemeente te verlaten bleek dat gemeenteleden van andere generaties ook de gemeente verlaten. Wij hebben reacties ontvangen van gemeenteleden die niet onder dezelfde leeftijdscategorie vallen als de jongvolwassenen. Het viel ons op dat zij niet altijd tevreden zijn over hoe het er in de gemeente aan toe gaat. De redenen die zij hiervoor aan hebben gegeven komen soms overeen met de redenen die de jongvolwassenen aan hebben gegeven. Wij raden de gemeente aan om een gemeentebreed onderzoek te doen naar wat de gemeenteleden verlangen. Een methode voor vervolgonderzoek wordt aangeboden in het boek *Gemeente in beeld* van René Erwich. Een andere suggestie voor vervolgonderzoek is om te onderzoeken wat de oorspronkelijke bedoelingen van het leiderschapsteam waren en deze te spiegelen met de uitkomsten van het onderzoek. Hierdoor kan een verschil in beleving tussen de jongvolwassenen en het leiderschapsteam naar boven komen en verklaard worden.

6.5 Conclusie

Nadat we hebben onderzocht wat de redenen van jongvolwassenen zijn om de gemeente te verlaten, hebben we in deze laatste deelvraag adviezen geven voor vier thema's: vaste structuur en gewoonten, de dienst, onderlinge verbondenheid en overige adviezen. Als eerste raden wij aan om de vaste structuur en gewoonten te veranderen. De jongvolwassenen verlangen er naar dat er rekening met hen wordt gehouden, wat tot uiting komt in hun verlangen naar verantwoordelijkheid, participatie, duidelijkheid, ruimte, coaching en aantrekkelijke diensten. Vervolgens raden wij aan om de dienst aan te passen, door deze eigentijdser en praktischer vorm te geven voor jongvolwassenen of mensen van buitenaf. De preek is een belangrijk onderdeel van de kerkdienst en het is aan te bevelen om deze anders vorm te geven door meer interactiviteit en kortere preken te houden. Als derde kan er door de aanpassing van de structuur en de dienst meer ruimte komen voor initiatieven en activiteiten voor gemeenteleden om de onderlinge verbondenheid te vergroten. Ten slotte geven we adviezen voor de jeugdgroep en de verbetering van de zaal.

Ten slotte: De Timotheüs Generatie

In ons onderzoek hebben wij de jongvolwassenen beschreven die in de gemeente participeren of geparticipeerd hebben. Wij kwamen uit bij de titel 'De Timotheüs Generatie, verlangend naar verantwoordelijkheid'. De titel willen wij onderbouwen door te kijken naar wat wij over Timotheüs te weten komen vanuit de Bijbel. We zullen drie overeenkomsten benoemen tussen Timotheüs en het verlangen van de huidige generatie jongvolwassenen onderzoeken. Deze overeenkomsten zijn de leeftijd, verantwoordelijkheid en coaching.

Allereerst kijken wij naar de leeftijd van Timotheüs en hoe er met deze leeftijd om wordt gegaan. In 1 Timotheüs 4:12 staat beschreven dat de jeugdige leeftijd van Timotheüs geen probleem was en dat hij niemand op zich neer moest laten kijken. Hieruit kunnen we opmaken dat Timotheüs een jong persoon was. Waarschijnlijk was hij laat in de twintig, begin dertig. (Mounce, 2000; Liefeld, 1999) Deze leeftijd is vergelijkbaar met de jongvolwassenen. Ondanks deze leeftijd moet Timotheüs zich niet laten ondermijnen door de senioren. Het waren namelijk de senioren die met hun levenservaring een natuurlijk gezag genoten in die tijd. (Houwelingen, 2009) Wij zien dat het verschil in leeftijd ook een rol speelt in de beleving van de huidige jongvolwassenen. Zij voelen zich niet altijd serieus genomen en erkend vanwege hun leeftijd. Paulus bemoedigt Timotheüs juist om deze taak als leider op zich te nemen. Jongvolwassenen die wij hebben gesproken verlangen ook naar leiderschap en bemoediging.

We zien in Handelingen 16:1-5 dat Timotheüs door Paulus werd meegenomen op zendingsreis. Timotheüs wordt op verschillende plekken in de Bijbel door Paulus genoemd.¹⁵ Een aantal keer noemt hij hem als medeschrijver in een brief en verschillende keren laat hij Timotheüs sturen als afgezant om orde te scheppen in de gemeenten. We lezen in de brieven aan Timotheüs dat hij een voorbeeld moet zijn voor de gemeenteleden. We kunnen Timotheüs typeren als een groot leider, ondanks zijn jeugdige leeftijd. De generatie jongvolwassenen verlangt er naar, net als Timotheüs, om verantwoordelijkheid op zich te nemen. Zij hebben ideeën en vaak de kwaliteiten die gebruikt kunnen worden in de kerk. De jongvolwassenen in de gemeente willen net als Timotheüs gebruikt worden in Gods koninkrijk en hiervoor de ruimte krijgen.

Als laatste valt de hechte band tussen Timotheüs en Paulus op. Paulus noemt hem in 1 Timotheüs 1:2 zijn echte zoon in het geloof. (Liefeld, 1999) Paulus was voor Timotheüs een spirituele vader van wie hij allerlei aanwijzingen en aanmoedigingen krijgt. (Mounce, 2000) Paulus spreekt zelfs van een 'zielsverwant' en spreekt over 'als een kind met zijn vader'. Zoals Van Houwelingen zegt: "Zoals in de oudheid een zoon meestal een ambacht van zijn vader leerde, zo werd Timotheüs door Paulus opgeleid en getraind als missionair werker." (Houwelingen, 2009) Wij beschrijven in ons advies dat de jongvolwassenen graag begeleidt en gecoacht willen worden, zonder voorwaarden. Zij hebben dit nodig om goed te kunnen functioneren.

Hierboven hebben wij de overeenkomsten benoemd tussen Timotheüs en de jongvolwassenen. Door deze overeenkomsten noemen wij het onderzoek 'De Timotheüs Generatie, verlangend naar verantwoordelijkheid'.

¹⁵ 2 Korinthe 1:1, 1Korinthe 4:17, Filippenzen 1:1,2:19-23, Filemon 1, Kolossenzen 1:1, 1Tessalonicenzen 3:2-6 etc.

Bibliografie

- Adriaansen, M., & Caris, J. (2011). *Elementaire sociale vaardigheden*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.
- Andel, d. C. (2000). *De aantrekkelijke gemeente, gemeente zijn in de praktijk*. Amersfoort: IZB.
- Bennis, W., Goleman, D., O'Toole, J., & Biederman, P. (2008). *Transparantie*. Zaltbommel: van Schouten & Nelissen.
- Bette, J., Brink, G. v., & Courtz, H. (1989). *Studiebijbel, het evangelie naar Mattheüs*. Soest: In de Ruimte.
- Beyers, W., Soenens, B., & Vansteenkiste, M. (2013). *Psychologie van de adolescentie*. (W. Slot, & M. van Aken, Red.) Amersfoort: ThiemeMeulenhoff.
- Blanchard, K., & Hodges, P. (2011). *Een leider worden naar Gods hart*. Amsterdam: Ark Media.
- Boender, R. C., & Ahlers, J. (2010). *Generatie Z: de ontstuitbare opkomst van een digitale generatie*. Opgeroepen op februari 26, 2014, van <http://www.asiafresh.nl/387701/Generatie-Z-wilpret-Rene-Boender.pdf?wysiwyg=page>
- Boschma, J., & Groen, I. (2008). *Generatie Einstein, slimmer sneller en socialer: communiceren met jongeren van de 21e eeuw*. Amsterdam: Pearson Education.
- Brink, G. v., & Kooi, C. v. (2012). *Christelijke dogmatiek, een inleiding*. Zoetermeer.
- Brink, G. v., Bette, J., & Zwiep, A. (Red.). (2006). *Studiebijbel Nieuwe Testament: Bijbelcommentaar 1 en 2 Corinthiërs*. Veenendaal: Centrum voor Bijbelonderzoek.
- Broekman, B. (2009). *Het kloppend hart van de gemeente, vriendschap en geestelijke groei in een huiskring*. Kampen: Uitgeverij Voorhoeve.
- Brouwer, de Groot, Roest, Senger, Stoppels, & Brouwer. (2007). *Levend lichaam, dynamiek van christelijke geloofsgemeenschappen in Nederland*. Kampen: Kok.
- Bruijne, O. d., Pit, P., & Timmerman, K. (2009). *Ooit evangelisch, de achterdeur van de evangelische kerk*. Kampen: Kok.
- Craeynest, P. (2013). *Psychologie van de levensloop: inleiding in de ontwikkelingspsychologie*. Leuven: Acco.
- Dekker, G., & Stoffels, H. (2009). *Godsdienst en samenleving: een introductie in de godsdienstsociologie*. Kampen: Kok.
- Dijk-Groeneboer, M. v. (2010). *Handboek jongeren en religie, Katholieke, protestantse en islamitische jongeren in Nederland*. Almere: Parthenon.
- Donders, P., & Ketelaar, J. (2010). *Gezond leiderschap in de kerk, voed en koester je kerkgemeenschap*. Hoornaar: Gideon.
- Engelen, W. v. (2007). *Ideeën genoeg, slagvaardig innoveren in de dienstverlening*. Pijnacker: Pearson Education Benelux bv.
- Erwich, R. (2008). *Veelkleurig verlangen, wegen van missionair gemeente-zijn*. Zoetermeer: CHE-Reeks.
- Evangeliegemeenten, V. P.-e. (2005). Opgeroepen op Februari 12, 2014, van Verenigde Pinkster- en Evangeliegemeenten: www.vpe.nl
- Fee, G. D. (1987). *The New International Commentary on the New Testament: The First Epistle To The Corinthians*. Grand Rapids: Eerdmans Publishing Co. .
- Feenstra, R., Graafland, M., Grootenhuys, D., Jong, A. d., Rottier, A., Timmer, J., et al. (2014). *Visiestuk kerk-zijn*.
- Ferando, A. (2004). *Leiderschap in stijl van de Heer*. Vaassen: Medema.

- Foster, R. (2002). *Het feest van de navolging*. Gornichem: Ekklesia.
- Grievink, J. W. (2011). *Hand en hartsboek christelijke leiderschap*. Heerenveen: Medema.
- Grijzenhout, N. (2011). *De agapémaaltijd in de christelijke gemeente, een onderzoek naar haar toepassingsmogelijkheden*. Ede: Christelijke Hogeschool Ede.
- Hart, J. d. (2013). *Zwevende gelovigen, oude religie en nieuwe spiritualiteit*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Heijden, S. v. (2012). *Kerk voor een nieuwe generatie, zoeken naar een kerk waarin jongeren geloven*. Heerenveen: Medema.
- Hendriks, J. (1991). *Een vitale en aantrekkelijke gemeente, model en methode van gemeenteopbouw*. Kampen: Kok.
- Hendriks, J. (2008). *Verlangen en vertrouwen: het hart van gemeenteopbouw*. Kampen: Kok.
- Hinch, J. (Winter 2014). Where are the people? *The American Scholar*, 4.
- Hoek, D. J. (1999). *Gemeentezijn, dat houdt wat in*. Zoetermeer.
- Honey, P., & Mumford, A. (1997). *Leerstijlen van de Manager*. Heukelum: Business School Nederland.
- Houwelingen, D. P. (2009). *Timoteüs Titus, Pastorale instructiebriefven*. Kampen: Kok.
- Jamieson, A. (2002). *A Churchless Faith*. SPCK.
- Keller, T. (2009). *De vrijgeveige God*. Franeker: van Wijnen.
- Kinnaman, D. (2011, September 28). *Six Reasons Young Christians Leave Church*. Opgeroepen op Februari 13, 2014, van Barna Group: <https://www.barna.org/teens-next-gen-articles/528-six-reasons-young-christians-leave-church>
- Kistemaker, S. J. (1993). *New Testament Commentary: 1 Corinthians*. Grand Rapids: Baker Books.
- Klip, H. (2001). *Van idee tot uitwerking*. Bussum: Coutinho.
- Koetsier, B. (2006). *Studentenpastoraat, terugkijken en vooruitzien*. Zwolle: VU.
- Kolb. (sd). *thesis.nl/kolb*. Opgeroepen op April 24, 2014, van www.thesis.nl/kolb
- Kooi, C. v., Staalduine-Sulman, E. v., & Zwiep, A. (2012). *Evangelical Theology in Transition*. Amsterdam: VU University Press.
- Koot-Dees, D. v. (2013). *Prille geloofsopvoeding*. Zoetermeer: Boekencentrum.
- Kranenburg, J. (2011, Juli 19). Geloven doe je in de kerk. *Afstudeeronderzoek*. Ede, Gelderland, Nederland: CHE.
- Lammertyn, E. (2012). *Maatschappij in beweging: een sociologische kijk*. Leuven: Acco.
- Leer, T. v. (2006). *De kerk op haar smalst. Op zoek naar een ecclesiologisch minimum voor de kerk aan het begin van de eenentwintigste eeuw*. Amsterdam: Vrije Universiteit.
- Liefeld, W. L. (1999). *The NIV application commentary, from biblical text to contemporary life, 1&2 Timothy/titus*. Grand Rapids, Michigan: Zondervan Publishing House.
- Long, T. G. (2005). *The Witness of Preaching*. Louisville: Westminster John Knox Press.
- Longenecker, R. N. (1990). *41 Word Biblical Commentary Galatians*. Nashville: Thomas Nelson Publishers.
- Loon, R. v., & Visser, J. (2006). *Studentengemeente*. Kampen: Kok.
- Martin, P. (sd). Opgeroepen op Mei 15, 2014, van http://www.higherpraise.com/worship/worship_whenmusicfades.htm

- Maxwell, J. C. (1999). *The 21 indispensable qualities of a leader*. Nashville, Tennessee: Thomas Nelson.
- Menken-Bekius, C., & Schaap-Jonker, H. (2008). *Als een leerling leren preken: preekvoorbereiding stapsgewijs*. (H. v. Meulen, Red.) Zoetermeer: Boekencentrum.
- Meulen, H. v. (2008). *Als een leerling leren preken, preekvoorbereiding stapsgewijs*. Zoetermeer: Boekencentrum.
- Meulen, van der, A., & Krabbendam, L. (2013). *Psychologie van de Adolescentie*. (W. Slot, & M. van Aken, Red.) Amersfoort: ThiemeMeulenhoff.
- Mounce, W. D. (2000). *Word Biblical Commentary, pastoral epistles*. Nashville: Thomas Nelson Publishers.
- Nederhoed, P. (2007). *Helder rapporteren*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.
- Olthof, T. (2013). *Psychologie van de adolescentie*. (W. Slot, & M. van Aken, Red.) Amersfoort: ThiemeMeulenhoff.
- Oussoren, L. (2012). *Kerkverlating onder evangelische en pinksterjongeren*. Opgeroepen op Februari 13, 2014, van Evangelische Alliantie: <http://www.ea.nl/k/n132/news/view/58107/299/kerkverlating-onder-evangelische-en-pinksterjongeren.html>
- Ouweneel, W. (2011). *De Kerk van God II* (Vol. De kerk van God II, Ontwerp van een historische en praktische ecclesiologie). Heerenveen.
- Ouweneel, W. J. (2011). *De Kerk van God II: Ontwerp van een historische en praktische ecclesiologie*. Heerenveen: Medema.
- Ouweneel, W. J. (2001). *Hoe lief heb ik uw wet!* Vaassen: Medema.
- Poling, J. v., Cousins, D., & Strobel, L. (1995). *Ontdek de kerk*. Hoornaar: Gideon.
- Poll, E. W. (2009). *Samen in de naam van Jezus: over evangelische liturgie en muziek*. Zoetermeer: Boekencentrum.
- Quicke, M. J. (2003). *360 degree preaching: hearing, speaking, and living the Word*. Grand Rapids: BakerAcademic.
- Ramaker, T. (2007). *Alles wat je hart begeert? Christelijke oriëntatie in een op beleving gerichte cultuur*. (J. Stoep, R. Kuiper, & T. Ramaker, Red.) Amsterdam: Buijten & Schipperheijn.
- Roeland, J. (2009). *Selfation, Dutch evangelical youth between subjectivation and subjection*. Amsterdam: VU.
- Rögels, N. (2007). *Levensloopspsychologie: Jongvolwassenen, volwassenen en oudere volwassenen*. Soest: Nelissen.
- Rooijendijk, L., Dijt, A., Wijers, G. J., & van Delft, F. (2011). *De mens in thema's: een thematische behandeling van de menselijke levensloop*. Den Haag: Boom Lemma.
- Savage, S., Collins-Mayo, S., Mayo, B., & Cray, G. (2006). *Making sense of Generation Y: the world view of 15-25-year-olds*. Londen: Church House Publishing.
- Schwartz, C. (1998). *De nieuwe gaventest*. Hoornaar: Gideon.
- Seamands, D. (2009). *Genezende Genade*. Putten: Shalom Books.
- Sloetjes, B. (2008). *Coachen in de kerk*. Kampen: Voorhoeve.
- Spangenberg, F., & Lampert, M. (2009). *De grenzeloze generatie en de eeuwige jeugd van hun opvoeders*. Amsterdam: Nieuw Amsterdam.
- Stegge, H. (2013). *Psychologie van de adolescentie*. (W. Slot, & M. van Aken, Red.) Amersfoort: ThiemeMeulenhof.

- Streuper, S. (2014, 05 15). *Neemt mijn juk op u*. Opgehaald van <http://www.sstreuper.nl/04a0219d1511bf209/04a0219d331150f06/04a0219d6c0d37fa2.html>
- Verhoeven, N. (2011). *Wat is Onderzoek*. Den Haag: Boom Lemma.
- Vollema-Wiersma, A.-J. (2009). *Al doende leert men! Afstudeeropdracht*.
- VPE. (sd). *Verenigde pinkster en evangelie gemeente*. Opgeroepen op Februari 12, 2014, van VPE: http://www.vpe.nl/index.php?option=com_content&task=view&id=156&Itemid=91
- Warren, R. (2003). *Doelgerichte Gemeente*. Vaassen: Medema.
- Zegwaart, H. (2004). *Pinksterkerken*. Kampen: KOK.

Bijlage 1 Literatuuronderzoek

De informatie die hieronder staat geschreven is als onderbouwing voor de landelijke redenen van de kerkverlating van jongvolwassenen. De conclusies van deelvraag 1.1, 1.2 & 1.4 worden hier verder uitgelegd en onderbouwd vanuit de literatuur.

Wat zegt de literatuur over jongvolwassenen?

Wat is een jongvolwassene?

Als eerste richten wij ons op de vraag wat wij verstaan onder een jongvolwassene. Deze vraag is op verschillende manieren beschreven in de literatuur. Een ontwikkelingspsycholoog richtte zich vanouds vooral op de "algemene wetmatigheden in de ontwikkeling van kinderen en adolescenten". (Rögels, 2007, p. 16) Men keek vooral naar de ontwikkeling bij kinderen en adolescenten omdat er een einde lijkt te komen aan progressieve ontwikkelingen die leidde tot een kwalitatief hoger niveau van functioneren. (Rögels, 2007) Later vonden sommige psychologen dit eenzijdig en ontstond er een nieuwe stroming: de levensloopspsychologie. Deze bestudeert "de mens in heel zijn ontwikkelingsgang, van bij het prille ontstaan in de baarmoeder, over de verschillende fasen van kindsheid en volwassenheid heen, tot in de hoge ouderdom en eindigend met de dood." (Craeynest, 2013, p. 22) Ook heeft de levenspsychologie meer oog voor bijzondere ontwikkelingen die kunnen verschillen per individu, tijd en context. (Rögels, 2007) Wij vinden de levensloopspsychologie een aanvulling op het bestaande onderzoek naar de vraag wat we kunnen verstaan onder een jongvolwassene, omdat er sprake is van voortdurende ontwikkelingen die wij willen specificeren in cognitieve, emotionele en persoonsontwikkeling en sociale ontwikkeling bij een jongvolwassene.

Veel psychologen hanteren een aantal vaststaande kenmerken wanneer iemand (jong)volwassen is: "als iemand niet meer studeert of niet meer naar school gaat, werkt, zelfstandig woont, samenwoont of getrouwd bent, als je een kind hebt." (Rögels, 2007, p. 37) Dit overgangsproces is lastig chronologisch te definiëren. We vinden dat Levinson een goede suggestie heeft door te spreken van overgangsperioden. Hij spreekt van een marge van een paar jaar tussen de adolescentie en de vroege volwassenheid. Deze marge kan verklaren waarom de jongvolwassenheid niet bij iedereen op dezelfde leeftijd begint. Levinson ziet deze overgangsfase ook rond de 30 naar het tweede deel van de jongvolwassenheid. (Rögels, 2007) Zijn theorie over 'the seasons of life' geeft meer inzicht in de complexiteit van het probleem om te spreken wanneer iemand volwassen is. Volgens de wet is iemand op 18 jarige leeftijd volwassen, volgens het onderzoek van Levinson is er sprake van een overgangsfase. Voor ons praktijkonderzoek naar de leeftijdsfase 20 tot 30 kunnen er jongeren zijn die vallen binnen de overgangsfase van Levinson of met andere woorden post-adolescent zijn. Het zal dus een extra aandachtspunt zijn om hier rekening mee te houden in ons onderzoek.

Wat zijn de kenmerken van de ontwikkeling van de jongvolwassene?

Het is interessant dat de volwassenheid te maken had met de lichamelijke ontwikkeling die bij jongens rond het 18^e jaar is afgerond. (Rooijendijk, Dijt, Wijers, & van Delft, 2011) Vanuit ander onderzoek blijkt dat deze uiterlijke ontwikkeling niet het enige kenmerk is voor (jong)volwassenheid. Daarom zullen we in deze paragraaf beschrijven wat de cognitieve, de emotionele- en persoonlijkheidsontwikkeling en de sociale ontwikkeling zijn bij jongvolwassenen.

Cognitieve ontwikkeling

Over de ontwikkelingen bij jongvolwassenen wordt in de literatuur gesproken van een aantal ontwikkelingen, allereerst de cognitieve ontwikkeling. In het begin van de puberteit is er sprake van een nieuwe ontwikkeling in het denken. Piaget heeft dit beschreven en komt tot vier fasen in de ontwikkeling van het denken van de mens. De eerdere fasen ziet hij terugkomen in de kindertijd, waarna er rond het 12^e levensjaar de laatste ontwikkelingsfase in het denken optreedt. Deze laatste

fase wordt het formele operationele denken genoemd. (Rooijendijk, Dijt, Wijers, & van Delft, 2011) Voor deze fase is het kenmerkend dat iemand vanaf 12 jaar abstract en hypothetisch-deductief kan leren denken en redeneren. Dat betekent dat met het intreden van deze fase er vooronderstellingen kunnen worden gevormd en iemand in staat is om te onderzoeken of deze vooronderstellingen kloppen. Voor Piaget is met het intreden van de fase van het formele denken het eindpunt van de cognitieve ontwikkeling bereikt.

Toch lijkt het dat er meer te zeggen is over de ontwikkeling van het denken in de jongvolwassenheid. De ontwikkeling van het denken na de adolescentie heeft betrekking op de toename van wijsheid. (Olthof, 2013) De toename van wijsheid komt vooral tot uiting in hoe er gereflecteerd en gerelativeerd kan worden door jongeren in het nemen van beslissingen, emotionele situaties of de ander vrijlaten in de levensovertuiging. Toename van wijsheid is dat er minder zwart-wit wordt gedacht, maar er meer ruimte is voor relativiseringsvermogen. Volgens Shaie worden er in de adolescentie en de kindertijd vooral kennis verzameld. Jongvolwassenen zijn echter in staat om kennis toe te passen en te toetsen. (Rögels, 2007) Dat heeft als gevolg dat jongvolwassenen kritisch zijn naar wat voor informatie ze krijgen aangereikt en dat zij deze niet zomaar voor waar aannemen. Ook zijn jongvolwassenen in staat om te ontdekken dat kennis niet absoluut is en dat er tegenstellingen kunnen zijn.

Emotionele- en persoonlijkheidsontwikkeling

In de adolescentie krijgt een tiener met een veelheid aan emoties te maken door het op zoek zijn naar de eigen identiteit. Deze wirwar aan emoties is nog niet afgerond in de jongvolwassenheid. De jongvolwassene laat zich bijvoorbeeld sterk leiden door eigen idealen en vindt het lastig om zich aan te passen aan de geldende norm. (Rooijendijk, Dijt, Wijers, & van Delft, 2011; Stegge, 2013) Jongvolwassenen staan dicht bij tieners, dan dat ze zich tot volwassenen rekenen. De huidige generatie van jongvolwassenen kenmerkt zich door jong te willen blijven en op zoek te zijn naar blijvende uitdagingen en vernieuwingen. Traditie en gewoonte wordt over het algemeen ervaren als saai en achterhaald.

Wat betreft de persoonlijkheidsontwikkeling is het in sommige gevallen zo dat jongvolwassenen een identiteit hebben bereikt. Hierbij kunnen we het onderzoek van Marcia gebruiken. Hij heeft in navolging van Erikson vier statussen uitgewerkt over identiteitsontwikkeling. De eerste status is voor dit onderzoek de belangrijkste: 'identity achievement'.¹⁶ Deze status staat voor het bereikt hebben van een identiteit en daardoor in staat zijn om weloverwogen keuzes te kunnen maken in werk, studie, religie enzovoort. De veronderstelde gedachte is dat deze fase in het einde van de adolescentie is bereikt. Het tegendeel blijkt echter waar te zijn, in veel gevallen is het tegenwoordig niet zo dat elke jongvolwassene deze status heeft bereikt, zij zijn meestal nog zoekende naar hun identiteit. (Meulen, van der & Krabbendam, 2013)

Bij het ontwikkelen van de eigen identiteit leren jongvolwassenen de waarde van autonomie kennen. Het beschikken over het eigen leven als zelfstandig persoon is in de westerse context een gewenst verschijnsel wat al in de adolescentie begint. In een niet-westerse context staat afhankelijkheid van gezagdragers meer centraal. (Beyers, Soenens, & Vansteenkiste, 2013) Ook leren ze het belang van een duurzame relatie kennen door relaties met vrienden of een partner. (Rögels, 2007)

Sociale ontwikkeling

Autonomie of op eigen benen leren staan is enerzijds een emotionele ontwikkeling en anderzijds een sociale ontwikkeling. Emotioneel verandert er het een en ander, maar ook in het sociale leven komt dit tot uitdrukking. Zoals hierboven beschreven leren jongvolwassenen om een duurzame relatie aan te gaan met vrienden of partner. In de adolescentie experimenteert men wel met

¹⁶ De andere 3 fasen zijn: Foreclosure status, Moratorium status en Identity diffusion status.

relaties, maar in de jongvolwassenheid is dit minder vrijblijvend en wordt er gezocht naar een partner. In de relatie wordt de keuze gemaakt om wel of geen kinderen te krijgen. (Rooijendijk, Dijt, Wijers, & van Delft, 2011; Rögels, 2007) Niet bij alle jongvolwassenen is er al een partner in beeld, de uitdaging is dan om een eigen woning te betrekken en het leven in de sociale groep vorm te geven.

Daarnaast gaan jongvolwassenen op zoek naar een baan en nemen zo deel aan het arbeidsproces. Tegenwoordig zijn jongvolwassenen langer bezig met het afronden van hun studie om zich daarna te richten op het arbeidsleven.

Naast werk, relatie en zelfbeschikking is de sociale groep voor jongvolwassenen belangrijk. (Rögels, 2007) Vrienden krijgen een andere plaats dan in de adolescentie. In de adolescentie is de vriendengroep meer een peer-groep. In de jongvolwassenheid verandert dit in vrienden die een belangrijke plaats krijgen in het leven en is er meer diepgang. Toch blijft het gezamenlijk beleven een belangrijke plaats houden.

Een andere ontwikkeling is het relevant willen en kunnen zijn in de maatschappij. Jongvolwassenen hebben idealen die ze uit willen werken. Dat kan op het gebied van milieu, politiek of kerk. Niet altijd krijgen ze de ruimte, waardoor er teleurstelling kan ontstaan. (Boschma & Groen, 2008)

Wat zijn de kenmerken van de cultuur waarin jongvolwassenen leven in 2014?

Hieronder zullen wij kijken naar kernwoorden die van toepassing zijn op de westerse of Nederlandse cultuur. Cultuur is lastig te omschrijven, voornamelijk als we het hebben over het eigene van de 'Nederlandse cultuur'. We zullen daarom vooral kijken naar de postmoderne cultuur. Bij het spreken over postmodernisme bedoelen we de sociale ontwikkelingen binnen een samenleving. (Lammertyn, 2012) Jongvolwassenen maken deel uit van deze cultuur, daarom is het van belang om deze cultuur te begrijpen.

Generatie Y en Z

Jongeren die geboren zijn tussen 1982 en 1995 wordt ook wel aangeduid als generatie Y. (Savage, Collins-Mayo, Mayo, & Cray, 2006) (Boender & Ahlers, 2010) In boeken wordt ook gesproken over generatie Z, dat is de generatie die geboren is tussen 1992 en 2010. Het verschil tussen generatie Y en Z ligt onder andere in de omgang met digitale middelen. Generatie Y weet nog van een tijdperk dat er geen of beperkt internet was, voor generatie Z is dit ondenkbaar. Generatie Z groeit nu samen met generatie Y op in een 24/7 informatiemaatschappij waarin alles beschikbaar is.

Consumptiemaatschappij

Het idee dat alles beschikbaar is wordt samengevat door het begrip 'consumptiemaatschappij' zoals is beschreven door de bekende socioloog Bauman. (Lammertyn, 2012) Het gaat niet zo zeer om de consumptie, maar om de mogelijkheid om op ieder gewenst moment de behoeften te bevredigen. De mogelijkheid om op ieder moment te doen wat men wil gaat samen met de digitale samenleving, waardoor er een sterk gerichte belevingscultuur is ontstaan. Deze belevingscultuur wordt vooral gekenmerkt door de begrippen 'fijn en leuk'. (Ramaker, 2007) Jongvolwassenen zijn deel van deze consumptiemaatschappij, hierdoor krijgt de beleving een sterke nadruk.

Individualisering

Een ander kenmerk van de postmoderne tijd is dat de standaard biografie wordt vervangen door de keuzebiografie. (Lammertyn, 2012) De kern hiervan is dat ieder mens een andere ontwikkeling heeft en kan kiezen hoe hij of zij het leven in wil vullen. Met andere woorden: zelfontplooiing is de nieuwe standaard geworden voor de generaties van nu. In de huidige maatschappij is het gewenst om verantwoordelijkheid te dragen en te laten zien wat men kan. Men is op zoek naar vrijheid en vertrouwen in het uitvoeren van taken. Het wordt ook wel omschreven als het losmaken uit de traditionele verbanden zoals de familie, de lokale gemeenschap en de kerk. Jongvolwassenen willen nu zelf bepalen hoe het leven vorm moet krijgen. (Dekker & Stoffels, 2009) Het proces dat ieder zijn eigen leven kan en wil vormgeven wordt individualisering genoemd. In de huidige samenleving

wordt er steeds meer gestreefd naar het meeste en beste resultaat in zo kort mogelijke tijd. Bij jongvolwassenen van nu is als vanzelf aanwezig, omdat ze in deze maatschappij opgroeien.

Differentiatie en secularisatie

Zoals gezegd heeft individualisering invloed op de maatschappij. De maatschappij wordt meer divers: er is sprake van differentiatie. De traditionele maatschappij kenmerkte zich door eenheid en verzuiling. De huidige maatschappij is steeds meer verdeeld in verschillende onderdelen. Werk, studie en kerk hangen niet meer automatisch samen, maar zijn deelgebieden geworden. (Hendriks J. , 2008) Hierdoor krijgt de traditie een negatieve bijmaak en is men steeds op zoek naar vernieuwing. (Lammertyn, 2012; Hendriks J. , 2008) Differentiatie heeft ook tot gevolg dat de grote verbanden en instituten op de achtergrond verdwijnen. Jongvolwassenen leven in een maatschappij waarin de kerk als instituut steeds minder relevant worden. Uit onderzoek blijkt dat dit bij de huidige middelbare scholieren het geval is. (Dijk-Groeneboer, 2010) Bijvoorbeeld de kerkgang en betrokkenheid bij de kerk is de laatste jaren afgenomen, terwijl spiritualiteit nog steeds belangrijk blijft. (Hendriks J. , 2008) Dekker en Stoffels spreken over toenemende secularisatie. (Dekker & Stoffels, 2009) Kerkbezoek neemt af en daarmee ook de betrokkenheid op een transcendente werkelijkheid. Een andere benadering is die van desinstitutionalisering. (Lammertyn, 2012). Deze benadering zegt dat er steeds meer kerkverlating is, maar dat dit proces te verklaren is vanuit het losmaken uit de vaste verbanden en het niet per definitie zo is dat mensen minder geloven wanneer zij de kerk verlaten.

Wat zijn de kenmerken van de evangelische kerk?

Wat zijn inhoudelijke kenmerken?

De evangelische kerk in Nederland is een kerk die rond 1900 ontstaan is. De evangelische invloed is over komen waaien uit Amerika, al heeft Nederland ook Zweedse zendelingen gekend. Na de oorlog is deze evangelische beweging uitgegroeid tot een grote Nederlandse kerk. Momenteel denkt men dat ongeveer 3,1% tot 11% van de Nederlandse bevolking evangelisch christen is. Deze percentages zijn onderdeel van de 39% ingeschreven christenen in Nederland. (Kooi, Staaldune-Sulman, & Zwiep, 2012) Waar de evangelische kerk dus eerder nog vrij onbekend was, is zij dat nu niet meer. De evangelische kerk onderscheidt zich van andere kerken door een aantal kenmerken. Deze karaktereigenschappen zullen wij hieronder behandelen.

Theologie van de evangelische kerk

Allereerst kijken wij naar de kenmerken van de theologie van de evangelische kerk. In de evangelische kerk is er een theologie die aan de ene kant erg lijkt op de theologie van de protestante traditie. Zij heeft bijvoorbeeld leerstellingen over de drie-eenheid van God, de schepping, etc. overgenomen van de protestantse traditie. Echter, op bepaalde punten wordt er in de evangelische theologie meer nadruk gelegd. Allereerst is er in de evangelische kerk meer aandacht voor de Heilige Geest en de geestesgaven die beschreven worden in 1 Korinthe 12. In sommige kerken wordt een gelovige bijvoorbeeld geacht om tongentaal te kunnen spreken. (Zegwaart, 2004) Daarnaast ligt er een sterke focus op het werk van Jezus Christus op aarde en Zijn opstanding. (Kooi, Staaldune-Sulman, & Zwiep, 2012) Dit hangt samen met de nadruk op discipelschap, de evangelische kerk legt namelijk een sterke nadruk op het navolgen van Jezus. Doordat hier veel nadruk op ligt, ligt er ook automatisch veel nadruk op wat Jezus deed en wie Hij was. (Zegwaart, 2004)

Als derde kenmerk van de theologie van de evangelische kerk kunnen we de autoriteit van de Bijbel noemen. De evangelische kerk legt een sterke waarheidsclaim neer bij de Bijbel en probeert zo veel mogelijk te leven vanuit wat de Bijbel zegt. De Bijbel is voor evangelische kerken Gods (letterlijke) Woord. Het gevolg hiervan is dat zij teksten letterlijk willen toepassen in het dagelijkse leven, terwijl het soms theologisch niet mogelijk is. (Kooi, Staaldune-Sulman, & Zwiep, 2012)

Als vierde gaat de evangelische kerk anders met de Bijbel om, zij heeft namelijk een narratieve theologie. (Zegwaart, 2004) Vaak wordt de preek als een verhaal gehouden. Het verhaal uit de Bijbel wordt dan op een persoonlijke manier behandeld en wordt vervolgens op een persoonlijke, individuele manier toegepast op het dagelijkse leven. De evangelische kerk is dus sterk gericht op het narratief, zowel van het individu als van het geheel.

Als laatste kenmerk vinden wij in sommige evangelische kerken een spoor van het welvaartsevangelie. Hierin ligt de nadruk op de altijd zegende en genezende God, de fouten liggen dan bij de mens zelf. (Kooi, Staalduine-Sulman, & Zwiep, 2012)

Gericht op het individu

Het tweede element wat de evangelische kerk kenmerkt is de focus op het individu. Dit komt in verschillende punten naar voren. Als we aan evangelische voorgangers zouden vragen wat voor hen het belangrijkste onderwerp is, zullen zij waarschijnlijk de persoonlijke bekering van de mens noemen. (Kooi, Staalduine-Sulman, & Zwiep, 2012) Dit is bijvoorbeeld terug te zien in de diensten waarin gezegd wordt dat iedereen Jezus persoonlijk aangenomen moet hebben als zijn of haar Verlosser. Hierin ligt de nadruk op de persoonlijke keuze van het individu. (Kooi, Staalduine-Sulman, & Zwiep, 2012)

Daarnaast is dit ook terug te zien in het leven als christen door Jezus na te volgen. De gelovige moet zich afkeren van zijn oude leven en zich oefenen in het navolgen van Jezus, dit wordt ook wel de 'levensheiliging' genoemd. (Zegwaart, 2004) Bij het navolgen van Jezus gaat het om een eigen, persoonlijke strijd waarin gelovigen elkaar kunnen steunen, maar waar de individuele strijd centraal staat. (Zegwaart, 2004) In veel gevallen is navolgen van Jezus verbonden met de doop door onderdompeling. Na de waterdoop wordt er in sommige gemeenten gebeden voor de vervulling met de Heilige Geest. Door de vervulling met de Heilige Geest, wordt de Heilige Geest een onderdeel van de gelovige. Het bidden hiervoor gaat meestal samen met persoonlijke woorden of profetieën.

Als laatste ligt er in de evangelische kerk ook de nadruk op een persoonlijke God. Het beeld van God is dat van een persoonlijke God die een speciaal pad heeft voor alle mensen en Hij de mensen daarin persoonlijk begeleidt. Door de nadruk te leggen op de persoonlijke God, ligt er ook automatisch nadruk op de individuele gelovige.

We zouden kunnen zeggen dat de evangelische kerk door de nadruk op een persoonlijke relatie met God mee gaat met de postmoderne cultuur.

Naar buiten gericht

Als derde kenmerk van de evangelische cultuur kunnen we de naar-buiten-gerichtheid noemen. De evangelische kerk heeft al vanaf haar beginperiode veel aandacht besteed aan evangelisatie en nieuwe manieren om de buitenwereld te bereiken. (Kooi, Staalduine-Sulman, & Zwiep, 2012) Zij vinden het belangrijk dat mensen die Jezus nog niet kennen Hem leren kennen. Ondanks dat de evangelische kerk veel nadruk lijkt te leggen op evangelisatie en het naar buiten treden vanuit de kerk, wordt er ook gezegd dat de evangelische kerk hier niet zoveel in verschilt van andere kerken.

In sommige gevallen is het zo dat er wel over evangelisatie wordt gesproken, maar dat het handelen uit blijft. In het bereiken van anderen kan de evangelische kerk voordeel hebben door haar flexibiliteit. Er zijn minder vaststaande gewoonten en door het gebruik van moderne muziek is het mogelijk om aan te sluiten bij de huidige cultuur. (Zegwaart, 2004)

Daarnaast is de evangelische kerk ook een zorgzame gemeente. (Kooi, Staalduine-Sulman, & Zwiep, 2012) Liefdadigheid en omzien naar de naasten is belangrijk en de leden worden gestimuleerd om andere mensen te helpen.

Belevingsgericht

Als vierde kenmerk van de evangelische kerk kunnen wij de belevingsgerichtheid noemen. In de evangelische kerk is er veel ruimte aanwezig voor het gevoel. (Kooi, Staalduine-Sulman, & Zwiep, 2012) Hierdoor ligt er meer nadruk op de beleving en minder nadruk op het intellect. Er ligt nadruk

op de persoonlijke aanraking van God. Hier zien we het individualisme in terug. (Hart, 2013) Mensen verlangen naar een goed gevoel door de aanraking van God in hun leven.

In de dienst zien we de belevingsgerichtheid op verschillende punten terugkomen. Bijvoorbeeld door de waarde die aan muziek wordt toegekend in de zondagse samenkomsten. Het is de bedoeling dat mensen dichterbij God komen en God meer ervaren. Muziek is daarom belangrijk voor de sfeer van de dienst. (Zegwaart, 2004)

We kunnen belevingsgerichtheid ook terug zien in de getuigenissen die er worden gegeven in de diensten. Mensen worden gestimuleerd om te delen wat God heeft gedaan in hun leven om de gemeente deelgenoot te maken van het werk van God, zodat iedereen Gods werk kan ervaren.

Door de belevingsgerichtheid is er soms minder aandacht voor de doordenking van dit alles. Waar er in andere kerken een sterke nadruk ligt op het hoofd en de ratio, de theologie en de exegese van de Bijbel, ligt er in de evangelische kerk meer nadruk op het gevoel en de ervaring.

Wat zijn uiterlijke kenmerken?

Naast de inhoudelijke kenmerken van de evangelische kerk, heeft zij ook uiterlijke kenmerken. Hieronder vallen de sacramenten en de invulling van de dienst.

Sacramenten

Er wordt in de evangelische kerk volwassen gedoopt door onderdompeling. Deze traditie van volwassendoop wordt theologisch onderbouwd. Iedereen moet persoonlijk voor God kiezen, deze persoonlijke keuze wordt onderstreept door de doop. Hiermee sterft de gelovige met Jezus en legt zijn oude leven af om vervolgens met Jezus op te staan en het nieuwe leven 'aan te trekken'.¹⁷

In de evangelische kerk verschilt het wat de grens is om aan het avondmaal deel te mogen nemen. Soms is er een leeftijdsgrens, maar meestal wordt de verantwoordelijkheid bij de ouders van de kinderen gelegd. Het avondmaal is in principe voor alle mensen die geloven dat Jezus voor hen gestorven is. Het avondmaal wordt regelmatig gevierd, meestal één keer per maand. In sommige kerken wordt ook de ziekenzalving als Sacrament gezien.

Leiding

Meestal wordt de gemeente geleid door een leiderschapsteam en in soms kan de gemeente een voorganger betalen of is er een vrijwillige voorganger. Deze voorganger hoeft niet in alle kerken een theologische opleiding gevolgd te hebben.

Liturgie

Onderstaande kenmerken zijn typerend voor de liturgie van de evangelische kerk: (Evangeliegemeenten, 2005)

- De samenkomst is opgewekt en persoonlijk getint.
- Er is een crèche waar de kinderen ontdekken dat de gemeente een fijne plek is. De samenkomst voor kinderen is de plek waar ze op hun niveau leren zingen, bidden, God aanbidden en Bijbelse waarheden leren.
- Iedereen aanbid God op zijn eigen manier, waarin ook expressieve vormen gebruikt worden.
- Er is veel ruimte voor gebed voor persoonlijke noden, zieken of mensen die Jezus nog niet kennen. Er wordt aan ziekenzalving gedaan.
- Er is een collecte, waarin men met dankbaarheid hun tienden geven.

Kunnen we spreken van een proces in de kerkverlating?

In deze deelvraag zullen wij kort in gaan op de vraag of we een bepaalde opbouw kunnen waarnemen in het gedrag van kerkverlating. Hierin zullen wij kijken naar het proces dat Jamieson beschrijft in zijn boek 'A churchless faith, faith journeys beyond the churches' (2002). Allereerst ziet

¹⁷ Teksten die hierbij veel worden genoemd zijn: Ef 4:22-24, Rm 6, Mt 28: 16-20

hij een verlaatproces. Hierin blijkt dat het verlaten van vaststaande gemeenschappen een bepaalde volgorde kent:

- Een persoon krijgt eerst te maken met twijfels. Dit kan komen doordat de persoon zich realiseert dat de organisatie of kerk niet is zoals werd verwacht. De oorzaak kan liggen in persoonlijke omstandigheden of ontwikkelingen in de kerk. Door deze eerste twijfels en bewustwording neemt meestal de participatie al af. Soms komen mensen over deze eerste twijfels heen, maar het kan ook het begin zijn van kerkverlating.
- De tweede stap is het zoeken naar alternatieven. Hierin gaat men op zoek naar andere (kritische) meningen en andere wegen. Er wordt gekeken naar hoe het zou zijn als men niet meer naar de kerk zou gaan. Deze periode wordt ervaren als een vacuüm.
- Hierna volgt het keerpunt. Er zijn vijf gebeurtenissen die voor dit keerpunt kunnen zorgen: een meningsverschil met de overtuiging van de persoon, een bepaalde situatie, daarnaast kan het tijd gerelateerd zijn doordat iemand bijvoorbeeld 30 wordt, als vierde wordt er gewacht op een excuus en als laatste kan een keuze voor een alternatief de doorbraak zijn.

Hierna beschrijft Jamieson dat een kerkverlater (het gaat hier wel over iemand die definitief de kerk verlaat en geen andere kerk bezoekt) op verschillende manieren de kerk kan verlaten, hij noemt er vier. In deze vier zit geen gradatie. Deze vier manieren zijn de volgende:

- De 'disillusioned followers' (de gedesillusioneerde volgers): dit zijn de teleurgestelde mensen die vooral uit ontgoocheling en teleurstelling de kerk verlaten. De redenen hebben vaak te maken met meningsverschillen. Hierin zijn boosheid en verdriet de meest voorkomende emoties. Deze personen hebben na de kerkverlating meestal een sterk en levend geloof. De kans is echter klein dat zij terug zullen keren naar een kerk.
- De 'reflective exiles' (de reflectieve ballingen): deze mensen gaan kritischer nadenken over de grondbeginselen van het evangelische geloof, hiervoor vinden zij in de kerk geen ruimte, waardoor ze deze verlaten. De basisvragen die zij zich afvragen gaan meestal samen met persoonlijke problemen. In veel gevallen moet er weer opnieuw gebouwd worden aan het geloof.
- De 'transitional explorers' (ontdekkingsreizigers): deze mensen hebben de vragen van de 'reflective exiles' ook gesteld, maar zijn gekomen tot eigen overtuigingen die gebaseerd zijn op de kerk waar ze uit komen. De nieuwe overtuigingen worden nu als waarheid bevonden. Deze groep heeft meestal de kerk verlaten als reflectieve balling, maar zijn in hun ontwikkeling gekomen tot een ontdekkingsreiziger. Ze zijn gericht op een nieuw geloofsleven en de weg die hen daarheen zal leiden. In sommige gevallen wordt men agnost of raakt men betrokken bij New-Age.
- De 'integrated wayfinders' (geïntegreerde spoorzoekers): deze groep mensen heeft ongeveer hetzelfde proces meegemaakt als de 'reflectieve exiles' en de 'transitional explorers'. Het verschil is echter het eindpunt. Deze groep zal namelijk uiteindelijk zeggen dat hun geloof er sterker van is geworden. De periode van herbezinning is juist ter versteviging van hun geloof geworden. De structuur van het geloof is compleet geworden. Hierin zijn ze wel christelijk gebleven en zijn ze niet naar andere vormen van geloof gaan zoeken.

Bijlage 2 Uitgebreide onderzoeksmethodologie

In deze bijlage beschrijven we de uitgebreide versie van de onderzoeksmethodiek, waarin beschreven wordt hoe we te werk zijn gegaan in ons onderzoek.

Allereerst wordt het verloop van het literatuuronderzoek besproken. Daarna het verloop van de interviews en als laatste het opzetten van het advies.

Literatuuronderzoek

In ons onderzoek zijn wij begonnen met een literatuuronderzoek wat bestaat uit drie verschillende vragen. Allereerst, wat zegt de literatuur over jongvolwassenen? Als tweede, wat zegt de literatuur over de cultuur van de evangelische kerk? En als derde, wat zegt de literatuur over kerkverlating onder jongvolwassenen? De keuze om te beginnen met een literatuuronderzoek is gemaakt om een aantal redenen. De eerste reden is dat wij graag meer kennis wilden hebben over het thema 'kerkverlating onder jongvolwassenen'. Wij zijn niet de eersten die op dit gebied een onderzoek doen en er is al veel over geschreven. Hier willen wij graag gebruik van maken in ons onderzoek. Als tweede hadden wij een basis nodig voor de topiclijst van onze interviewvragen. Om onderzoek te kunnen doen, is het stellen van vragen belangrijk. Om de vragen te kunnen stellen is er informatie nodig en deze informatie is te vinden in literatuur. Als derde was het fijn om de interviews in te gaan met basiskennis over de redenen van het verlaten van een gemeente.

Achteraf bleek dat niet alle informatie die wij voor het literatuuronderzoek hebben verzameld relevant is voor ons onderzoek. Daarom hebben wij gedeelten van ons literatuuronderzoek niet in ons eindrapport geplaatst. Deze stukken zijn in bijlage 1 opgenomen.

De interviews

Het praktijkgedeelte van ons onderzoek bestaat uit kwalitatief onderzoek. Wij hebben hiervoor gekozen omdat wij bij het onderwerp te maken hebben met persoonlijke verhalen. Wij doen het meeste recht aan deze verhalen door de mensen persoonlijk te spreken. Hierdoor kan ons onderzoek een goed beeld schetsen van de jongvolwassenen die in de evangelische gemeente de gemeente hebben geparticipeerd en waarom zij uiteindelijk er voor hebben gekozen om de gemeente te verlaten. Tegelijkertijd wilden wij in onze interviews een beeld krijgen van de jongvolwassenen die nu participeren in de gemeente. Wij wilden van hen horen hoe zij de gemeente vinden en wat hun ideeën zijn over de gemeente. Door beide verhalen te horen is het mogelijk om te vergelijken tussen beide groepen.

De criteria voor onze respondenten.

Toen wij besloten hadden dat wij kwalitatief onderzoek gaan doen door middel van interviews, hebben wij contact opgenomen met de voorganger met de vraag of hij ons de contactgegevens kan geven van de personen die wij willen interviewen. De voorganger heeft ons vervolgens een lijst met 20 namen gegeven van jongvolwassenen die de gemeente hebben verlaten. Hij heeft deze lijst geselecteerd op de volgende criteria die wij samen met hem hebben opgesteld:

1. De jongvolwassenen moeten nu tussen de 20 en de 30 jaar oud zijn.
2. De jongvolwassenen moeten de gemeente tussen hun 20^e en 30^e levensjaar verlaten hebben.
3. De jongvolwassenen moeten zelf de keuze hebben gemaakt de gemeente te verlaten en niet door middel van, bijvoorbeeld, hun ouders.
4. De jongvolwassenen moeten actief deelgenomen hebben aan de gemeente. Het minimum voor het actief deelnemen in de kerk betekent dat zij de dienst van de gemeente eens per maand bezochten.

Door deze criteria weten wij zeker dat de jongvolwassenen in de leeftijdsfase zitten die wij op het oog hebben.¹⁸ We vinden het belangrijk dat respondenten de gemeente verlaten hebben toen ze jongvolwassen waren. Hier hebben wij voor gekozen, omdat wij graag de redenen van deze leeftijdsfase willen onderzoeken en niet de leeftijdsfase van bijvoorbeeld tieners die de gemeente verlaten. Deze eerste twee criteria hebben er voor gezorgd dat de respondenten die wij geïnterviewd hebben maximaal zeven jaar geleden de keuze hebben gemaakt om de gemeente

¹⁸ Zie deelvraag 1.1.1

weinig tot niet meer te bezoeken. De meeste respondenten hebben echter twee tot drie jaar geleden de keuze gemaakt de gemeente weinig tot niet meer te bezoeken. Daarom zijn de redenen die zij geven recent en bruikbaar. Het derde criterium is belangrijk, omdat sommige jongvolwassenen met hun ouders de gemeente verlaten hebben, deze jongvolwassenen vallen buiten ons onderzoek omdat we respondenten zoeken die bewust de keus hebben gemaakt om de gemeente te verlaten. Het laatste criterium vinden wij belangrijk, omdat de jongvolwassenen die nauwelijks onderdeel hebben uitgemaakt van de gemeente weinig relevante redenen aan zouden kunnen dragen voor ons onderzoek.

Voordat de interviews begonnen hebben wij de term 'jongvolwassenen die de gemeente weinig tot niet meer bezoeken' gebruikt. Dit is tijdens de interviews veranderd, omdat wij erachter kwamen dat bijna alle geïnterviewden de gemeente definitief hebben verlaten.

Naast de jongvolwassenen die de gemeente hebben verlaten, hebben wij ook de jongvolwassenen die de gemeente frequent bezoeken geïnterviewd. De criteria voor deze jongvolwassenen komen grotendeels overeen met de bovenstaande criteria. Voor hen geldt echter niet dat zij de gemeente niet meer bezoeken. Zij moeten echter wel zelf de keuze hebben gemaakt om in de gemeente maandelijks te blijven bezoeken.

Benadering van de respondenten en de interviews

Nadat wij de contactgegevens van de jongvolwassenen die de gemeente hebben verlaten hebben ontvangen, heeft de voorganger zelf alle twintig personen aangeschreven met een e-mail. De voorganger heeft namens ons gevraagd om mee te doen aan ons onderzoek. Van de twintig aangeschreven respondenten hebben er veertien gereageerd. Van deze veertien wilden er tien geïnterviewd worden. De vier personen die gereageerd hebben, maar niet geïnterviewd willen worden, geven enerzijds aan geen interesse te hebben en anderzijds wat de reden is geweest om de gemeente te verlaten. Deze redenen hebben wij echter niet meegenomen in ons onderzoek, omdat de informatie te weinig is om hier conclusies uit te kunnen trekken. De tien respondenten die geïnterviewd wilden worden hebben wij met twee onderzoekers geïnterviewd. Door middel van een half-gestructureerd interview en met behulp van een topiclijst. (Verhoeven, 2011) Wij hebben hiervoor gekozen, omdat de beleving van de respondent centraal moet staan. Allereerst hebben wij hen om een aantal persoonsgegevens gevraagd om een goed beeld te krijgen van in hoeverre zij geparticipeerd hebben in de gemeente. Wij hebben hierdoor een demografische analyse kunnen maken die wij vanwege de anonimiteit van ons onderzoek niet zullen toevoegen. (Verhoeven, 2011) Daarna hebben wij hen de vraag gesteld om chronologisch hun tijd in de gemeente te beschrijven. Hierin hebben wij doorgevraagd naar de motieven van de persoon om de gemeente weinig tot niet meer te bezoeken en hoe deze redenen zijn ontstaan. Wij hebben hierin ook naar het gevoel gevraagd. Daarna hebben wij aan de hand van de topics uit ons literatuuronderzoek nog een aantal specifiekere vragen gesteld. Onze interviewvragen zijn toegevoegd in bijlage 3. Door deze opstelling van het interview hebben wij informatie kunnen verzamelen en zijn mensen naar ons idee eerlijk geweest over hun motieven om de gemeente weinig tot niet meer te bezoeken en hun ideeën over de gemeente. Dit maakt dat deze interviews representatief zijn wat betreft deze groep over de motieven om de gemeente te verlaten.

Van de jongvolwassenen die de gemeente frequent bezoeken hebben wij acht van de negen bezoekers benaderd, waarna we vijf van het negen hebben kunnen spreken. De negende was Aernout zelf, hem hebben we niet gesproken om de objectiviteit van ons onderzoek te waarborgen. Van deze vijf respondenten hebben wij twee per mail kunnen interviewen en drie respondenten hebben wij in een gesprek geïnterviewd, waarvan één van de drie in een niet-officiële setting. Wij hebben hen bijna dezelfde vragen gesteld als de jongvolwassenen die de gemeente weinig tot niet bezoeken. Wij hebben dus allereerst een demografische analyse kunnen maken op basis van de persoonsgegevens. Daarna hebben wij naar hun verhaal en hun redenen om de gemeente te

bezoeken gevraagd. Hierna kwamen de vragen naar voren wat zij positief en negatief vinden in de gemeente en wat voor advies zij de gemeente zouden geven. We hebben deze groep ook een aantal vragen uit onze topiclijst gesteld.

We hebben in de interviews geprobeerd om zo dicht mogelijk bij het verhaal van de jongvolwassene te blijven. De interviews per e-mail zijn wat korter en minder diep, maar zij bevatten wel genoeg relevante informatie om ze te kunnen betrekken bij de uitslagen van het onderzoek.

Het verwerken van de informatie

Na het afnemen van de interviews met de jongvolwassenen die de gemeente hebben verlaten en de jongvolwassenen die de gemeente frequent bezoeken, hebben wij de interviews helemaal uitgeschreven. Om uit te leggen hoe wij de interviews verwerkt hebben tot resultaten gebruiken wij het voorbeeld van de redenen die de jongvolwassenen aangeven over de vraag waarom zij de gemeente hebben verlaten. In de uitgeschreven interviews hebben wij als eerste gemarkeerd wat belangrijke uitspraken zijn die kenmerkend zijn voor wat de jongvolwassenen zeggen. Deze belangrijke uitspraken hebben wij per interview onder elkaar gezet en gegroepeerd. Wij hebben ons telkens de vraag gesteld: 'Wat hoort bij elkaar?'. Uit deze groepering komen verschillende thema's naar boven die een rol spelen bij de redenen van het verlaten van de gemeente. Wij hebben dit verwoord in verschillende onderwerpen. Deze onderwerpen hebben wij in volgorde van belangrijkheid gezet per interview. Wij hebben ook in het gesprek aan de jongvolwassenen gevraagd wat de belangrijkste reden is om de gemeente weinig tot niet meer te bezoeken. Hierdoor hebben wij een goed beeld van wat de hoofdreden is voor de jongvolwassenen om de gemeente weinig tot niet meer te bezoeken en welke redenen een minder grote rol spelen. Nadat wij deze onderwerpen per interview in een volgorde hebben gezet, hebben wij deze onderwerpen een waardering gegeven van een tot vier waarin vier de belangrijkste reden was, drie een belangrijke reden, twee een beetje belangrijke reden en een iets wat mee gespeeld heeft. Dit vormt vervolgens het profiel van een respondent waarvan u een voorbeeld vindt in bijlage 5. Vervolgens hebben wij alle redenen om de gemeente weinig tot niet meer te bezoeken op een groot vel gezet en hebben wij deze redenen gegroepeerd in onderwerpen. Een voorbeeld van een dergelijk vel vindt u in bijlage 6. Deze onderwerpen hebben wij vervolgens onder elkaar gezet in volgorde van belangrijkheid met alle redenen om de gemeente weinig tot niet meer te bezoeken met hun waardering erbij. Deze waarden hebben wij bij elkaar opgeteld waardoor er een waardering van 'zeer belangrijk' tot 'speelt mee' ontstaat in de onderwerpen. Hierdoor kunnen wij zien welk onderwerp een grote rol speelt bij het verlaten van de gemeente en welke onderwerpen minder een rol spelen. Daarnaast hebben wij bij ieder onderwerp aangegeven hoeveel respondenten dit onderwerp als reden aangeven.

Dit proces van coderen hebben wij bij elk deelonderwerp toegepast. (Verhoeven, 2011) Dit zijn de deelonderwerpen zoals u ze terug vindt in deelvraag twee en drie. Door deze methode te hanteren, die wij afgeleid hebben uit *Wat is Onderzoek?*, kunnen wij de kwaliteit van onze conclusies waarborgen. In onze codering zijn wij zeer zorgvuldig omgegaan met het waarderen en selecteren van zinnen en onderwerpen, wij hebben geprobeerd zo objectief mogelijk te selecteren en te groeperen. Wij houden elkaar scherp, doordat wij met zijn drieën zijn en elkaar zo kritisch kunnen bevragen. Onze beslissingen hebben wij nooit zomaar gemaakt, hier zit grondig overleg achter. Hierdoor geeft ons resultaat een representatief beeld van wat de respondenten zeggen en bedoelen. De interviews zijn anoniem, waardoor wij de uitwerking hiervan niet in de bijlagen hebben opgenomen. Deze informatie is echter wel in de bijlagen voor de eindbeoordelaar meegenomen, zodat zij de objectiviteit van dit onderzoek kan waarborgen.

Het bezoeken van de 20+ kring en de tienerclub

Naast deze interviews met de jongvolwassenen hebben wij ook de 20+ kring en de tienerclub van de gemeente bezocht om meer te weten te komen over hoe de gemeente in elkaar zit en wat tieners en jongvolwassenen verlangen in de gemeente.

Allereerst de 20+ kring. Deze kring bestaat uit een echtpaar dat de kring leidt en jongvolwassenen, er waren er op die avond vier aanwezig van de tien, de andere leden hebben wij nog wel gevraagd te reageren via de e-mail, helaas hebben wij hier geen reacties van ontvangen. Van deze vier jongvolwassenen bezocht een jongvolwassene de dienst regelmatig, twee jongvolwassenen waren als tieners vertrokken uit de gemeente en een jongvolwassene was niet betrokken bij de gemeente. Deze jongvolwassenen voldoen dus niet aan de criteria die genoemd worden voor de jongvolwassenen die de gemeente hebben verlaten. Daarom hebben wij deze 20+ kring niet betrokken bij de jongvolwassenen die de gemeente hebben verlaten, maar ook niet bij de jongvolwassenen die de gemeente frequent bezoeken. Tegelijkertijd hebben zij wel punten genoemd over de gemeente die we mee nemen in ons onderzoek, dit zegt namelijk iets over waar jongvolwassenen mee bezig zijn en wat zij belangrijk vinden. Daarom kunt u een conclusie van het gesprek terug lezen in deelvraag 5. Hier behandelen wij de positieve en negatieve punten van de gemeente die deze kring benoemd heeft en het advies van deze kring aan de gemeente. Met deze kring hebben wij in het groeps gesprek voornamelijk doorgepraat over hun ideeën over de kerk.

Naast de 20+ kring hebben wij ook met zes van de zeven leden van de tienerclub van 15-20 jaar een groeps gesprek gehouden.

Wij hebben allereerst met hen geluncht. Daarna zijn wij in verschillende werkvormen met hen in gesprek gegaan over de positieve en negatieve punten van de gemeente. Allereerst hebben wij het spel 'Kaarten op Tafel' gedaan. De tieners mochten een kaartje uitzoeken over hoe zij de gemeente zien en een kaartje met hoe zij de kerk in het algemeen zien. Daarna zijn wij in groepjes uiteen gegaan om met hen door te kunnen praten over wat zij van de gemeente vinden en om iets te ontdekken over hun geloofsopvoeding en of dat van invloed is op hun geloofsleven. Wij hebben daarna afgesloten met de vraag wat hun advies aan de gemeente is. Deze gegevens hebben wij verwerkt tot een conclusie. Deze is terug te vinden in deelvraag 5. De ideeën van de tieners hebben wij ook meegenomen in ons advies, maar vormen niet de basis voor ons advies. Door dit groeps gesprek zijn wij bewust geworden van de komende generatie twintigers en voor de kostbaarheid van hun aanwezigheid in de kerk.

Verantwoording advies

Na het afnemen van de interviews en het coderen van de interviewgegevens hebben wij op basis van de conclusies hiervan een advies geschreven. Het advies dat wij geschreven hebben zijn suggesties tot verandering. Het leiderschapsteam en de gemeente mogen zelf beslissen welke aanbevelingen zij wel en niet zullen opvolgen.

Wij hebben het advies allereerst abstract beschreven, dit zijn de punten die de jongvolwassenen die de gemeente hebben verlaten, tieners, 20+ kring, jongvolwassenen uit de vergelijkbare VPE-gemeente en de specialisten ons hebben aangedragen.

Vervolgens hebben wij dit concreet uitgewerkt in concrete stappen die gezet kunnen worden, ondersteund met mogelijke voorbeelden. Bijvoorbeeld de kerkdienst. Het advies is om deze te veranderen, door de diensten korter te laten duren.

Doordat de hoofdvraag van het onderzoek een probleemoplossende probleemstelling heeft, is het goed om na te denken over de implementatie van het advies. Deze implementatie behandelen wij echter niet in ons eindrapport. De uitvoering van ons onderzoek valt buiten de opdracht om een kritisch rapport te schrijven over oorzaken en oplossingen voor de jongvolwassenen die de gemeente hebben verlaten. De gemeente en haar leiding kan zelf beslissen welke adviezen wel en niet worden opgevolgd.

Voor het onderzoek hebben wij gekozen om het advies te schrijven in volgorde van belangrijkheid. De abstracte aanbeveling heeft prioriteit, de concrete stappen zijn voorbeelden van hoe de gemeente deze aanbeveling kan uitvoeren. Als laatst hebben wij als onderzoekers nog enkele aanbevelingen voor de gemeente die los staan van het onderzoek, maar wel naar boven kwamen na aanleiding van dit onderzoek.

Het betrekken van het oudstenteam bij ons onderzoek

Aan het begin van ons onderzoek hebben we een gesprek met onze opdrachtgever gehad. Namens ons zou hij de contactpersoon zijn met het oudstenteam en hij heeft toestemming gevraagd voor ons onderzoek. Na het eerste contact via onze opdrachtgever, hebben we op 24 februari een gesprek gehad met het oudstenteam om in kaart te brengen wat hun ideeën zijn over de redenen van de jongvolwassenen om de gemeente te verlaten. Uit dit gesprek bleek dat de meerderheid verwachtte dat persoonlijke redenen de hoofdoorzaak zijn van het verlaten van de gemeente. We hebben dit gesprek meegenomen tijdens de gesprekken met respondenten om daarna op 24 april de resultaten te kunnen bespreken met onze opdrachtgever. Vervolgens heeft hij de resultaten besproken binnen het oudstenteam. Uit het gesprek met de opdrachtgever bleek dat de oudsten wilden doorpraten over de resultaten en verantwoording, waarna we op 5 mei een gesprek hebben gehad over de richting van het advies en de herkomst van de resultaten. Hierna hebben we het advies geschreven en hebben we op 2 juni de resultaten en het advies met het oudstenteam besproken.

Bijlage 3 Interviewvragen

Interviewvragen voor interviews met respondenten

De interviewvragen zijn telkens aangepast aan de situatie of de respondent frequente bezoeker was of de gemeente heeft verlaten.

Persoonsgegevensvragen:

- Hoe oud ben je?
- Wat voor werk of studie doe je momenteel?
- Heb je een relatie en zo ja, hoe lang al?
- Sinds wanneer kwam jij in de gemeente?
- Ben je gedoopt in de gemeente, zo ja, wanneer?
- In hoeverre bezoek je de gemeente nog? Indien niet, sinds wanneer? Indien wel, hoe vaak?
- Als je niet meer komt, ga je dan naar een andere gemeente?

Diepere vragen:

- Allereerst vragen we naar hun verhaal, hoe vonden ze de gemeente en wat zijn motieven geweest om weg te gaan of minder te komen? Hoe is dit verlopen? Bij een echtpaar moeten ze allebei de ruimte krijgen om te vertellen. Hierin zijn we op zoek naar een chronologisch verhaal, was er een bepaalde leeftijd waarin je anders naar de gemeente ben gaan kijken, waren er aanleidingen voor in je persoonlijke leven? Hierin vragen we door en diepen we bepaalde onderwerpen uit.
- Kan je vervolgens in een aantal woorden weergeven wat voor jou de basisredenen zijn geweest om niet of minder de gemeente te bezoeken? Welke redenen wegen voor jou het zwaarste?
- Wat was voor jou het punt dat je over de streep heeft getrokken om niet of nauwelijks meer in de gemeente te komen?
- Wat waren de negatieve punten in de gemeente, wat was er mis? Wat weegt hier het meeste voor jou, wat vond jij het vervelendste?
- Welke positieve ervaringen heb je opgedaan in de gemeente?

Topiclijst-vragen:

- Hoe heb je het leiderschap in de gemeente ervaren? (transparantie, sturing geven)
- Hoe kon jij participeren in de gemeente en hoe vond je dat?
- Hoe heb je de theologie en de doordenking hiervan van de gemeente ervaren?
- Hoe heb je het jeugdwerk in de gemeente ervaren?
- Hoe sloot de kerk aan bij jouw leefwereld en hoe vond je dat? (onchristelijke vrienden, persoonlijke vragen gedragscodes)
- Hoe werd er thuis over geloof en de kerk gesproken en is dit van invloed op jouw redenen om de gemeente te verlaten?
- Hoe vind je de diensten van de gemeente? De preek, zangdienst etc.

Vragen voor als ze een andere gemeente bezoeken:

- Welke gemeente bezoek je momenteel en wat vind je fijn aan deze gemeente?
- Welke rol heeft de gemeente in het kiezen van deze kerk gehad?

Vragen voor als ze wel geloven maar niet meer naar de kerk gaan:

- Geef je je geloof op een andere manier vorm en hoe dan?
- Wat heb jij met het geloof en wat betekent dit voor jou?
- Welke rol heeft de gemeente hier in gehad?

Vragen voor als ze niet meer geloven:

- Wat waren redenen voor jou om niet meer te geloven?
- Welke rol heeft de gemeente hier in gehad?

Afrondende vragen:

- Wat is je advies aan de gemeente om dingen te verbeteren?
- Hoe heeft de stap om de gemeente niet of minder te bezoeken invloed gehad op je geloofsleven?

Vragen groepsgesprek jeugdgroep

Onderdeel 1:

Door middel van kaarten op tafel mogen ze een kaartje uit kiezen waarmee ze de gemeente vergelijken. Daarnaast mogen ze een kaartje kiezen hoe ze vinden dat de kerk zou moeten zijn, wat is voor hun kerk zijn? Hier praten we kort over door, dit mag niet te lang duren.

Onderdeel 2:

In kleine groepjes van 2 uit een met 1 leider van ons om door te praten over de vragen wat je leuk vindt aan de kerk en wat je niet leuk vindt aan de kerk. Ook praten we door over de vraag hoe het geloof thuis een rol speelt en hoe er over de kerk gesproken wordt.

Onderdeel 3:

Dan komen we weer bij elkaar en bespreken wij het volgende:

- Wat zou je graag veranderd zien worden in de kerk?
- Wat zou je zelf kunnen doen?
- Wat zou de kerk hieraan kunnen doen?
- Wat is het minimum om te blijven in de gemeente als je straks ouder bent?
- Hebben jullie nog dingen die jullie kwijt willen?
- Zouden jullie het leuk vinden als we jullie zouden betrekken in de presentatie van ons onderzoek op 29 juni na de kerkdienst?

Groepsgesprek Jongvolwassenen

- Eerst uitfilteren wie komt er wel en wie komt er niet?
- Wat zijn verbeterpunten voor de gemeente?
- Wat zijn positieve punten van de gemeente?
- Wat zijn voor jullie de eisen aan de gemeente om hier te blijven of om weer te willen komen?
- Wat vinden jullie van de diensten in de gemeente?
- Hoe heb je het leiderschap in de gemeente ervaren? Hierbij kan je denken aan transparantie, het sturing geven aan de gemeente, het maken van beslissingen enzovoort.
- Hoe kon jij participeren in de gemeente en hoe vond je dat?
- Hoe heb je de theologie en de doordenking hiervan in de gemeente ervaren? Hierbij bedoelen we de uitleg van de Bijbel, Geestesgaven, doop enzovoort.
- Hoe heb je, indien bezocht, het jeugdwerk in de gemeente ervaren?
- Hoe sloot de kerk aan bij jouw leefwereld en hoe vond je dat? Denk hierbij aan het meevragen van vrienden, jouw persoonlijke vragen en/of twijfel, gedragscodes enzovoort.
- Hoe werd er bij jou thuis over geloof en de kerk gesproken en is dit van invloed op jouw kerkbezoek?
- Wat betekent deze groep van jongvolwassenen voor jullie momenteel?

Bijlage 4 Voorbeeldinterview

In verband met de privacy van onze respondenten hebben wij een voorbeeldinterview opgesteld. Graag hadden wij alle interviews vrijgegeven, maar in verband met de persoonlijke informatie maken wij deze gegevens niet bekend. Onderstaand voorbeeld toont de eerste twee stappen van het coderen. Allereerst hebben wij namelijk de interviews uitgeschreven. Daarna hebben wij de belangrijkste gegevens gemarkeerd.

O: onderzoeker

R: Respondent

Basisgegevens

O: Hoe oud ben je?

R: 25

O: Wat studeer je?

R: Ik studeer Molecular Science & Technology in Delft

O: Wanneer ben je in de gemeente gekomen?

R: Toen ik verkering kreeg. Automatisch ging ik op zondag mee en rolde ik in de jeugdgroep.

O: Hoe lang heb je er gezeten?

R: 3 jaar, van mijn 17^e tot 20^e.

O: Ben je gedoopt in de gemeente?

R: Ja op mijn 19^e.

O: Kom je er nu nog wel eens?

R: Nee, sinds mijn 20^e niet meer.

O: Ga je ergens anders naar de kerk?

R: Ja, een traditionele kerk in Delft.

Redenen tot het weinig of niet bezoeken van de kerk

O: Wat zijn je redenen om de gemeente niet meer te bezoeken?

R: Ik ben afgeknapt op de evangelische kerk. Het evangelische past niet bij mij.

O: Kun je benoemen waarom het niet bij je past?

R: De opwekkingsliedjes vind ik te zweverig, er is teveel aandacht voor de gaven van de Geest, er is te weinig diepgang. Kortom teveel aandacht voor het bovennatuurlijke en de ervaring en te weinig aandacht voor de ratio. Ja, en daarnaast vond ik dat ze wel iets meer mochten doen aan onderlinge verbondenheid, maar dat was niet zo belangrijk.

O: Was dit gemeentebreed iets waar je tegen aanliep, of voornamelijk bij leiders?

R: Ja, gemeentebreed. Elke zondag zag ik mensen met vlaggen en dat vond ik verschrikkelijk.

O: Wat vond je daar zo verschrikkelijk aan?

R: Ik wil mij kunnen focussen op God, vlaggen leiden mij af. Daarnaast houd ik van een diepgaande preek en nadenken over onderwerpen. Ik denk dat we nu teveel met elkaar een gevoel oproepen, waar ik het niet mee eens ben. In mijn kerk nu waardeer ik de ratio, geen ervaringsgerichtheid, maar het beseffen van Gods bestaan. Ik kan hier ook mijn geloof met mijn studie combineren, er is ruimte voor wetenschappelijke vragen.

O: denk je dat de leiders hier iets aan hadden kunnen doen? Lag de verantwoordelijkheid bij hen?

R: Deels wel, in die zin dat zij natuurlijk de verantwoordelijkheid voor een gemeente dragen. Tegelijk waren zij het er wel mee eens denk ik, dat er op deze manier gehandeld werd.

O: Heb je er met de leiders wel eens over gepraat?

R: Eerlijk gezegd niet (is even stil).. Of nouja, ik heb wel eens met de jeugdleiding hierover gepraat.

O: Hoe vond je dat toen?

R: Dat was niet een heel goed gesprek, eigenlijk had ik niet het idee dat ik begrepen werd.

O: Kan je daar iets meer over vertellen?

R: Nou, ik had best wel mijn best gedaan om het op een goede manier te brengen richting de jeugdleiding, want ik snapte gewoon niet zo goed waarom zij op deze manier hun dienst vorm gaven. Maar toen ik erover begon ging de jeugdleiding gelijk in de verdediging, ik had niet het gevoel dat zij mij begrepen.

O: Heeft dat dan ook nog mee gespeeld in het besluit om weg te gaan uit de gemeente?

R: Nou, weet ik niet precies. Ik denk wel dat als ik er meer over had kunnen praten en ik serieus genomen was met mijn vragen ik er misschien wel sneller gebleven was. Dat zou wel kunnen ja.

O: Dus eigenlijk speelt het punt dat ze niet goed naar je geluisterd hebben wel een beetje mee?

R: Ja wel een beetje, maar ik weet niet of dat echt de doorbraak had gegeven als ze wel naar mij geluisterd hadden, dan was ik natuurlijk nog steeds veel tegen die punten aan gelopen, want ze gaan die dingen natuurlijk niet veranderen voor mij.

O: Hebben er ook nog andere dingen meegespeeld in het verlaten van de gemeente?

R: Uhm, nou dit waren wel de belangrijkste redenen. Tegelijk speelt het ook een rol dat ik natuurlijk in Delft ging studeren en dat ik daardoor op kamers ging. Toen kwam ik in het weekend natuurlijk wel veel minder thuis waardoor ik ook minder in de gemeente kwam. Door mijn studentenvereniging ben ik toen in de traditionele kerk terecht gekomen waar ik mij veel meer thuis voel.

O: Meer praktische redenen dus?

R: ja, klopt ja.

Positieve ervaringen

O: Wat zijn je positieve ervaringen?

R: Ik had mijn vrienden in de gemeente. Ik vond het altijd erg leuk om samen dingen te doen met de gemeente. Het zijn vriendelijke mensen. De jeugdgroep vond ik altijd erg leuk.

O: wat vond je daar precies leuk aan?

R: Vooral de serieuze gesprekken op de jeugdgroep kon ik erg waarderen. Hierdoor ben ik toch ook wel gekomen tot een persoonlijke keuze voor God, toen heb ik mij ook laten dopen.

O: Dat is fijn.

R: ja dat was zeker fijn. Wij hadden ook altijd wel jeugdleiding die veel persoonlijke aandacht voor de mensen hadden. Behalve dan dat zij je niet altijd begrepen hadden ze wel het goede met je voor. Ze namen je zeg maar zoals je bent. Tegelijk had ik soms wel iets meer verdieping gewild in de jeugdgroep, maar dat komt misschien ook wel door mijn karakter.

O: Dus de jeugdgroep en de gesprekken daar waren erg positief?

R: ja zeker. En even denken, ik vond het gemeenteweekend met heel de gemeente ook altijd leuk.

Verbeterpunten

O: Wat vindt je dat er verbeterd moet worden?

R: Lastig, want het is een ander kerkgenootschap. Ik vind dat zij wat meer rust mogen creëren in de dienst om zo ook mensen als mij aan te spreken. Dat zou ik wel heerlijk vinden als er iets meer rust is in plaats van al die vrolijke 'ik moet vrolijk en verheugd zijn' nummers.

O: Oja, dus iets rustiger in de dienst?

R: Ja inderdaad, en daarnaast mag de dienst ook wel wat korter duren, zeker de zangdienst, die was echt altijd super lang. Daar mogen ze wel wat tempo in zetten en wat minder herhaling, dat spreekt mij echt niet aan. Ook mag de preek dan korter, tenzij er echt een hele goede exegese en toepassing in zit, daar kan ik wel van genieten, maar meestal is die er niet, dus dan mag het allemaal wat korter.

Bijlage 5 Voorbeeldprofiel

Onderstaand profiel hebben wij voor elke respondent samengesteld op basis van de markeerde onderdelen in het uitgeschreven interview. Dit is het profiel van het voorbeeldinterview. Daarnaast hebben wij waarderingen gegeven aan de verschillende redenen. Op deze manier kunnen wij weergeven wat belangrijke en minder belangrijke redenen zijn van de respondent om de gemeente te verlaten. Daarnaast zien we wat er erg positief was en welke adviespunten de persoon heeft gegeven.

Belangrijkste reden

Belangrijke reden

Minder belangrijke reden

Speelt mee

Basisgegevens:

- 25 jaar
- Opleiding: Molecular Science & Technology
- Kwam in de gemeente toen hij verkering kreeg op 17 jarige leeftijd
- Heeft 3 jaar in de gemeente gezeten tot zijn 20^e
- Is op zijn 19^e gedoopt in de gemeente
- Daarna is hij overgestapt naar een traditionele kerk

Redenen tot niet of weinig bezoeken van de gemeente:

- Evangelische paste niet
- Opwekkingsliedjes te zweverig
- Teveel aandacht voor de gaven van de Geest
- Vlaggen leiden af
- Te weinig diepgang
- Geen ruimte voor wetenschappelijke vragen
- Niet het idee begrepen te worden.
- Praktische reden: verhuisd
- *Te weinig onderlinge verbondenheid*

Positieve ervaringen:

- Vrienden
- Samen dingen doen met gemeenteleden
- Persoonlijke aandacht vanuit de leiding
- Gemeenteweekend
- Jeugdgroep
- Serieuze gesprekken in de jeugdgroep

Advies:

- Meer rust in de dienst
- Rustige nummers zingen
- Kortere zangdienst met minder herhaling
- Betere preken: meer exegese en toepassing in de preek
- Kortere preek

Bijlage 6 Voorbeeld coderingsblad

In dit voorbeeld van een coderingsblad laten wij zien hoe we alle positieve punten van alle jongvolwassenen die de gemeente hebben verlaten bij elkaar hebben gezet en deze vervolgens gegroepeerd hebben. Dit hebben wij bij alle verschillende onderwerpen hetzelfde gedaan. Dit geeft het volgende resultaat:

